

EU IPR ENFORCEMENT

Support to the Institutions within the System of the Enforcement of Intellectual Property Rights - Bosnia and Herzegovina
Podrška institucijama u sistemu provođenja prava intelektualnog vlasništva - Bosna i Hercegovina

INSTITUT ZA INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO
BOSNE I HERCEGOVINE

ИНСТИТУТ ЗА ИНТЕЛЕКТУАЛНУ СВОЈИНУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

METODOLOGIJA NADZORA NAD RADOM ORGANIZACIJA ZA KOLEKTIVNO OSTVARIVANJE AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

This project
is funded by
the European Union

Project implemented
by SOFRECO
led consortium

 SOFRECO

 DCS

**METODOLOGIJA
NADZORA NAD RADOM
ORGANIZACIJA ZA KOLEKTIVNO
OSTVARIVANJE AUTORSKOG I
SRODNIH PRAVA**

SADRŽAJ

1.	OSNOVNE ODREDBE	1
1.1.	Razlog donošenja metodologije.....	1
1.2.	Lica koja sprovode nadzor.....	1
1.3.	Pravni osnov za vršenje nadzora nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava.....	1
1.4.	Sprovođenja nadzora.....	2
1.4.1.	Analiza izvještaja i drugih materijala koje organizacije dostavljaju Institutu.....	2
1.4.2.	Uvid u poslovne knjige i drugu poslovnu dokumentaciju organizacije.....	2
1.4.3.	Postavljanje pitanja koja se odnose na vođenje poslova organizacije.....	3
1.4.4.	Prisustvovanje sjednicama organa organizacija.....	3
1.4.5.	Nadzor koji sprovode članovi organizacije.....	4
1.5.	Komunikacija službenika nadležnog za nadzor sa organizacijom.....	4
1.5.1.	Putem podnesaka.....	4
1.5.2.	Neposredan nadzor.....	4
1.5.2.1.	Prisustvovanje sjednicama organa organizacije kao neposredan nadzor.....	4
1.5.2.2.	Pravo uvida u poslovne knjige i drugu dokumentaciju kao neposredan nadzor.....	5
1.5.2.3.	Izrada zapisnika.....	5
1.5.3.	Komunikacija telefonom ili elektronskom poštom.....	5
1.6.	Prethodno pitanje u vršenju nadzora.....	5
1.7.	Rezultat sprovedenog nadzora.....	6
1.8.	Čuvanje spisa predmeta.....	6
2.	RAZLOZI I CILJ NADZORA NAD RADOM ORGANIZACIJA ZA KOLEKTIVNO OSTVARIVANJE AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA	7
2.1.	Razlozi vršenja nadzora	7
2.2.	Ciljevi nadzora	9
2.3.	Kontinuitet nadzora	11
3.	PREDMET NADZORA I PROPISI KOJE INSTITUT PRIMJENJUJE U VRŠENJU NADZORA	12
3.1.	“Poslovi” organizacije kao predmet nadzora	12
3.2.	Propisi koje Institut primjenjuje u vršenju nadzora	13
3.3.	Propisi koje Institut ne primjenjuje u vršenju nadzora.....	14
3.4.	Rješenje o izdavanju dozvole za obavljanje delatnosti	14
4.	POSLOVI KOJE ORGANIZACIJA MORA DA OBAVLJA NA OSNOVU ZAKONA O KOLEKTIVNOM OSTVARIVANJU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA.....	14
4.1.	Status organizacije.....	14
4.1.2.	Obaveza da članovi organizacije predstavljaju reprezentativan broj nosilaca autorskog odnosno srodnih prava iz oblasti na koju se odnosi djelatnost organizacije, a imaju prebivalište u Bosni i Hercegovini ili su njeni državljani.....	14
4.1.3.	Obaveza organizacija da ispunjava kadrovske, finansijske, tehničke i organizacione pretpostavke za efikasno obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava	16
4.1.3.1.	Kadrovske pretpostavke.....	17
4.1.3.2.	Poslovni plan.....	17
4.1.3.3.	Tehničke i organizacione pretpostavke.....	20
4.1.4.	Obaveza organizacije da svoje poslove ne obavlja radi sticanja dobiti.....	20
4.1.5.	Obaveza organizacije da ne obavlja ni jedan drugi posao osim djelatnosti ostvarivanja isključivih imovinskih prava i prava na naknadu autora i nosilaca srodnih prava	21
4.1.6.	Obaveza organizacije da ima sjedište u Bosni i Hercegovini.....	22
4.1.7.	Obaveza organizacije da ima repertoar	22
4.2.	Poslovi organizacije koji se odnose na zastupanje njenih članova	23

(Pitanje članstva u organizaciji).....	23
4.2.1. Koga organizacija zastupa?	25
4.2.2. Koga organizacija ne zastupa?	26
4.2.3. Na koji način se član organizacije isključuje iz sistema kolektivne zaštite?.....	26
4.2.4. Može li organizacija da isključi svog člana iz članstva?	26
4.2.5. Obaveza organizacije da u obavljanju svojih poslova bude specijalizovana za ostvarivanje određenih vrsta prava, povodom određenih predmeta zaštite.....	27
4.2.6. Obaveza organizacije da u obavljanju svojih poslova ostvaruje isključiva imovinska autorska odnosno srodna prava.....	30
4.2.7. Obaveza organizacije da u obavljanju svojih poslova ostvaruje pravo na naknadu za korišćenje autorskih djela i predmeta srodnih prava.	33
4.2.8. Obaveza raspodjele prihoda nosiocima autorskog i srodnih prava. Troškovi organizacije.....	34
4.3. Poslovi organizacije koji se tiču njenog odnosa prema korisnicima autorskih djela i predmeta srodnih prava.	36
4.3.1. Obaveza zaključenja ugovora sa svakim zainteresovanim korisnikom.....	36
4.3.2. Obaveza obavještanja korisnika autorskih djela o imenima nosilaca autorskog i srodnih prava.	37
4.3.3. Obaveza obavještanja korisnika autorskih djela i predmeta srodnih prava o drugim značajnim pitanjima.	37
4.3.4. Obaveza obavještanja korisnika o svom repertoaru.....	38
4.3.5. Obaveza obavještanja na internet stranici.....	38
4.4. Poslovi organizacija koji se tiču odnosa sa srodnim inostranim organizacijama	38
4.4.1. Obaveza zaključivanja ugovora sa stranim organizacijama.	38
4.5. Poslovi organizacija koji se tiču dostavljanja izvještaja i drugih akata Institutu	38
4.5.1. Vrste izvještaja koje organizacija mora da dostavi Institutu i rok za njihovo dostavljanje.....	38
4.5.1.1. Godišnji izvještaj o poslovanju	39
4.5.1.2. Godišnji obračun naknada.....	40
5. POSLOVI KOJE ORGANIZACIJA OBAVLJA NA OSNOVU ZAKONA O OBLIGACIONIM ODNOSIMA I ZAKONA O UDRUŽENJIMA	42
5.1. Zakon o obligacionim odnosima	42
5.2. Ugovor između organizacije i njenog člana	42
5.2.1. Pravna priroda ugovora između organizacije i njenog člana.....	44
5.2.2. Bitne karakteristike ugovora između organizacije i njenog člana	44
5.2.2.1. Formalan ugovor	44
5.2.2.2. Dvostrano obavezan ugovor.....	45
5.2.2.2.1. Obaveze člana organizacija.....	45
5.2.2.2.2. Obaveze organizacija.....	45
5.2.2.3. Dobročin ugovor	47
5.2.3. Bitni sastojci ugovora između organizacije i njenih članova	48
5.2.3.1. Predmet zaštite	48
5.2.3.2. Imovinsko pravna ovlašćenja koja nosilac prava povjerava organizaciji	49
5.2.3.3. Trajanje ugovora	50
5.3. Ugovor organizacije sa inostranom srodnom organizacijom	50
5.3.1. Princip ravnopravnog tretmana.....	50
5.3.2. Pojam recipročnog aranžmana	51
5.3.3. Bitne osobine ugovora između naših organizacija i inostranih srodnih organizacija .	51
5.3.4. Dvostrano obavezan ugovor.....	52
5.3.5. Teretan ugovor.....	53
5.3.6. Ugovor sa trajnim izvršenjem prestacija	53
5.3.7. Bitni elementi ugovora organizacije sa inostranom srodnom organizacijom	53

5.3.7.1. Predmet zaštite	53
5.3.7.2. Imovinsko pravna ovlaštenja koja organizacije uzajamno ostvaruju	53
5.3.7.3. Nalog.....	53
5.3.7.4. Trajanje ugovora	54
5.4. Ugovor organizacije sa korisnikom	55
5.4.1. Pojam i pravna priroda ugovora	55
5.4.2. Bitne karakteristike ugovora	55
5.4.2.1. Formalan ugovor	55
5.4.2.2. Dvostrano obavezan ugovor i teretan ugovor.....	56
5.4.2.3. Ugovor sa trajnim izvršenjem prestacija	56
5.4.3. Bitni elementi ugovora	56
5.4.3.1. Predmet zaštite	56
5.4.3.2. Radnje iskorišćavanja predmeta zaštite	56
5.4.3.3. Visina naknade.....	56
5.4.3.4. Trajanje ugovora	56
5.4.4. Prava i obaveze ugovornih strana.....	56
6. POSLOVI KOJE ORGANIZACIJA OBAVLJA NA OSNOVU SVOJIH OPŠTIH AKATA	57
6.1. Vrste opštih akata i poslovi koji se na osnovu tih akata obavljaju	57
6.2. Vrste pojedinačnih akata.....	57
6.3. Zakonitost opštih i pojedinačnih akata	57
6.4. Poslovi koje organizacija obavlja na osnovu svog statuta.....	59
6.5. Poslovi koje organizacija obavlja na osnovu tarife	59
6.5.1. Nadležnosti Instituta u pogledu tarife	61
6.5.2. Pravna priroda tarife	61
6.5.3. Izmjene tarife	61
6.6. Poslovi raspodjele koje organizacija obavlja na osnovu statuta	62
6.6.1. Pravila o raspodjeli predviđena statutom	62
6.6.2. Pravila o raspodjeli	63
6.6.3. Pravila o raspodjeli moraju da budu zakonita.....	64
6.6.4. Pravila o raspodjeli moraju da budu jasna	64
6.6.5. Pravila o raspodjeli moraju da budu precizna	65
6.6.6. Pravila o raspodjeli moraju da budu primijenjena na opšti i pojedinačni obračun naknada.....	65
6.6.7. Definisanje obaveza koje na osnovu pravila o raspodjeli nastaju za organizaciju	65
7. ODUZIMANJE DOZVOLE I USLOVNO ODUZIMANJE	66
DOZVOLE KOLEKTIVNOJ ORGANIZACIJI	66
7.1. Mjere Instituta u slučaju nepravilnosti u radu kolektivne organizacije)	66
7.1.2. Uslovno oduzimanje dozvole	68
7.1.3. Upravni spor protiv odluke o oduzimanju dozvole	69
PRILOG 1:PITANJA KOJA NADLEŽAN SLUŽBENIK POSTAVLJA ORGANIZACIJI U VRŠENJU REDOVNOG NADZORA	71
7.1. U toku vršenja redovnog nadzora nad radom nadležni službenik može da provjerava:71	
PRILOG 2:DOKUMENTACIJA KOJU NADLEŽAN SLUŽBENIK MOŽE DA.....	
PREGLEDA U TOKU VRŠENJA REDOVNOG NADZORA	73

1. OSNOVNE ODREDBE

1.1. Razlog donošenja metodologije.

Ovom metodologijom se bliže uređuje praktična primjena odredaba Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava ("Službeni glasnik BiH" br. 63/10) koje se odnose na nadzor Instituta za intelektualnu svojinu Bosne i Hercegovine/Instituta za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Institut) nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava (u daljem tekstu: kolektivna organizacija). Metodologija sadrži uputstva sa objašnjenjima za službenike Instituta koji neposredno sprovode mjere nadzora nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava tako što se njome definišu:

- 1) cilj i predmet nadzora,
- 2) načini njegovog sprovođenja,
- 3) mjere za otklanjanja uočenih nepravilnosti i rokovi za njihovo izvršenje.

Istovremeno, ova metodologija sadrži i brojna objašnjenja različitih pravnih instituta koji se odnose na pojam kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, kao i tumačenja pravnih normi koje regulišu ovaj sistem. Metodologija međutim ne zamjenjuje pravne norme sadržane u Zakonu o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava i Zakonu o autorskom i srodnim pravima, niti se one metodologijom mogu mijenjati. Svako metodološko pravilo mora biti utemeljeno u propisima Bosne i Hercegovine. Cilj metodologije je da se ostvari konzistentnost u postupanju i ujednačavanje prakse Instituta u nadziranju rada kolektivnih organizacija. Metodologija je podložna neophodnim izmjenama i dopunama koje nalažu izmjene propisa u ovoj oblasti i praksa nadzornog organa.

1.2. Lica koja sprovode nadzor.

Lica koja sprovode nadzor su službenici Instituta koji su opisom poslova i zadataka i rješenjem direktora Instituta ovlašćeni da vrše nadzor.

1.3. Pravni osnov za vršenje nadzora nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava.

Pravni osnov za vršenje nadzora nad radom organizacija sadržan je u članu 12. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava kojim je predviđeno da "Institut vrši nadzor nad radom kolektivne organizacije i kontroliše da li ona obavlja poslove u skladu sa odredbama ovog zakona". Ova odredba predstavlja pravnu podlogu koja omogućava Institutu da vrši efikasnu kontrolu nad radom kolektivne organizacije, a takav način i obim kontrole opravdan je i potreban zbog zakonskog monopola koji ona uživa u pravnom prometu. U jednom dijelu kolektivna organizacija dužna je da sama obavještava Institut o određenim činjenicama, odnosno promjenama postojećeg stanja (Član 12. st. (3) i (4) Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava), a u drugom je obavezana da reaguje na poseban zahtjev Instituta i dostavi mu tražene podatke

(Član 12. stav (2) Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava). Jedan dodatni oblik kontrole predviđen je članom 12. stav (5) Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava, koji nalaže kolektivnoj organizaciji da omogući ovlaštenom predstavniku Instituta da prisustvuje sjednicama njenih organa i daje mišljenja o svim pitanjima koja se odnose na poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava. Institut će dati takvo mišljenje samo onda kada procjeni da je svrsishodno. Mišljenje Instituta nije pravno obavezujuće za organizaciju. Organizacija nad kojom se sprovodi nadzor ima svojstvo stranke u upravnom postupku, u smislu člana 41. Zakona o upravnom postupku.

U najkraćim crtama, organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava su udruženja autora i nosilaca autorskog i srodnih prava, koja ostvaruju njihova prava onda kada oni sami ne mogu da ostvaruju ta prava - bilo zato što je to faktički nemoguće, bilo zato što je to veoma teško. Na primjer, pravo je autora pjesme da dobije naknadu od radio stanice zato što radio stanica emituje njegovu pjesmu. Autor ne može faktički da zna koja radio stanica, u kom trenutku, u Bosni i Hercegovini ili bilo gdje u svijetu, emituje njegovu pjesmu, niti emiter može da kontaktira svakog autora čije djelo želi da emituje kako bi od njega zatražio dozvolu za emitovanje. Organizacija autora zaključuje ugovor sa radio stanicom na osnovu kog radio stanica stiče pravo da emituje tu pjesmu, i s druge strane, obavezu da za to plati naknadu autoru. Ona tu naknadu suštinski plaća organizaciji, a organizacija je poslije, na osnovu plana raspodjele, isplaćuje autoru. Iz ovog pojednostavljenog opisa sistema kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava vidi se ratio osnivanja i rada organizacija za kolektivno ostvarivanje prava. Bez njih autori i nosioci srodnih prava ne bi mogli da ostvaruju prava koja su im ustavom, međunarodnim ugovorima i zakonom priznata.

1.4. Sprovođenja nadzora. Institut kontroliše zakonitost poslovanja organizacija. Kontrola se obavlja na sljedeći način.

1.4.1. Analiza izvještaja i drugih materijala koje organizacije dostavljaju Institutu. Nadležan službenik dužan je da ispita zakonitost izvještaja i drugih materijala koje organizacije dostavljaju Institutu na osnovu člana 12. Zakona. Ukoliko utvrdi da su dostavljeni izvještaji ili drugi materijali nezakoniti ili nejasni, dužan je da o tome obavijesti organizaciju i nastavi postupak u skladu sa Zakonom i ovom metodologijom. (Za više detalja, pogledati pod 4.5).

1.4.2. Uvid u poslovne knjige i drugu poslovnu dokumentaciju organizacije. Nadležan službenik dužan je da obavi kontrolu poslovnih knjiga uključujući i glavnu knjigu i drugu poslovnu dokumentaciju kolektivne organizacije (Član 12. Zakona). Prije nego što obavi pomenutu kontrolu, nadležan službenik uputiće organizaciji pismeni zahtjev u kom će jasno odrediti predmet kontrole pri čemu nije potrebno obrazlagati razloge kontrole. Organizaciji se mora ostaviti razuman rok za pripremu materijala koji su predmet kontrole ili pripremu odgovora na zahtjev koji ne može biti kraći od 7 niti duži od 15 dana od dana prijema dopisa.

U što kraćem roku koji ne može da bude duži od 30 dana od završetka nadzora, nadležan službenik dužan je da o tome sačini zapisnik u skladu sa Zakonom i ovom metodologijom. (Član 12. Zakona). Sačinjeni zapisnik dostavlja se na uvid direktoru Instituta i pomoćniku direktora nadležnom za poslove autorskog i srodnih prava, kao i šefu odsjeka za autorsko i srodna prava. Ukoliko

utvrdi da postoje nezakonitosti ili nepravilnosti u radu, dužan je da o tome obavijesti organizaciju i nastavi postupak u skladu sa Zakonom i ovom metodologijom. (Za više detalja, pogledati pod 4.5).

1.4.3. Postavljanje pitanja koja se odnose na vođenje poslova organizacije. Nadležan službenik dužan je da u periodu i na način koji je opisan u prethodnoj tački, direktoru ili drugom ovlaštenom službeniku organizacije postavi pitanja koja se odnose na vođenje poslova organizacije. Pitanja se mogu postaviti i u formi upitnika a organizaciji se mora ostaviti razuman rok za pripremu materijala koji su predmet kontrole ili pripremu odgovora na zahtjev koji ne može biti kraći od 7 niti duži od 15 dana od dana prijema dopisa. Nakon što dobije tražene odgovore, nadležan službenik sastaviće zapisnik na isti način kao u tački 1.4.2. Sačinjeni zapisnik dostavlja se na uvid direktoru Instituta i pomoćniku direktora nadležnom za poslove autorskog i srodnih prava, kao i šefu Odsjeka za autorsko i srodna prava.

1.4.4. Prisustvovanje sjednicama organa organizacija. Jedan dodatni oblik kontrole predviđen je članom 12. stav (5) Zakona, koji nalaže kolektivnoj organizaciji da omogućava ovlaštenom predstavniku Instituta da prisustvuje sjednicama njenih organa i izjašnjava se o pojedinim pitanjima koja se odnose na poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava. Poslovi kolektivnog ostvarivanja prava propisani su članom 3. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava. Ako procjeni da je to opravdano, imajući u vidu sve činjenice i okolnosti konkretnog slučaja, direktor Instituta odrediće da nadležan službenik prisustvuje sljedećim sjednicama organa organizacija:

1) redovnim i vanrednim zasjedanjima skupština organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava;

2) sastancima Upravnog odbora kada taj odbor donosi opšte akte, utvrđuje tekuću politiku pribavljanja i raspodjele sredstava, utvrđuje opšte obračune autorskih naknada ili donosi odluke koje se tiču sprovođenja plana raspodjele; zaljučenje ugovora sa inostranim srodnim organizacijama;

3) sastancima Nadzornog odbora.

Kolektivna organizacija je dužna da Institut blagovremeno a najkasnije deset dana prije sjednice upozna Institut sa dnevnim redom sjednice i da dostavi Institutu materijale za sjednicu.

Nadležan službenik ovlašten je na osnovu člana 12. stav (5) Zakona da na spomenutim sjednicama, daje mišljenje o svim pitanjima koja se odnose na poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, bez prava glasa.

Nadležan službenik dužan je da na svaki od gore spomenutih sastanaka ode pripremljen. O toku sastanka dužan je da sačini službenu zabilješku i da iznese svoje mišljenje o pravnoj valjanosti ili cjelishodnosti donijetih odluka organa organizacije, ako se za tim pokaže potreba. Svoje mišljenje može da iznese i na samom sastanku, ako smatra da je to korisno za raspravu.

Sačinjena službena zabilješka zajedno sa tekstom mišljenja koje je službenik iznio na sjednici dostavlja se na uvid direktoru i pomoćniku direktora nadležnom za poslove autorskog i i srodnih prava.

Budući da odluke organa organizacija spadaju u "poslove" organizacije čiju zakonitost Institut kontroliše u smislu člana 12. stav (1) Zakona, nadležan službenik dužan je da, ako uoči da neki od donijetih akata gore citiranih organa

organizacija nije u skladu sa relevantnim propisima Bosne i Hercegovine ili njenim aktima, (pogledati pod 3. "Predmet nadzora"), postupak nastavi u skladu sa zakonom i ovom metodologijom.

Nadležan službenik dužan je da na sastanke organizacija dolazi na vrijeme. U toku sastanaka dužan je da se prema prisutnima ophodi sa poštovanjem i da u svakom drugom smislu na dostojanstven način zastupa Institut. Svoje mišljenje o određenom pitanju dužan je da iznese kratko i jasno, uz poštovanje dnevnog reda.

Prisustvo državnog službenika na drugim sastancima organizacije biće obavljeno po potrebi, onda kada to okolnosti slučaja budu opravdavale. Odluku o tome donijeće u svakom konkretnom slučaju direktor Instituta.

1.4.5. Nadzor koji sprovode članovi organizacije. Članom 19. Zakona predviđena je i mogućnost da sami članovi obave nadzor nad radom njihove organizacije. Spomenutim članom je predviđeno da "svaki član kolektivne organizacije može tražiti od nje na uvid godišnji finansijski izvještaj i izvještaj nadzornog odbora u roku koji je određen statutom. Ako taj rok nije određen, on iznosi 15 dana od dana prijema zahtjeva člana."

1.5. Komunikacija službenika nadležnog za nadzor sa organizacijom.

1.5.1 Putem podnesaka. Pravilo je da se Institut obraća organizaciji putem podesaka, primjenjujući pri tom sve relevantne norme Zakona o upravnom postupku.

Kada iznosi mišljenje o primjeni članova zakona, ili kada izdaje naloge, službenik nadležan za vršenje nadzora dužan je da se organizaciji obraća putem podnesaka.

Kada se od Instituta traži sprovođenje nadzora za koji nije nadležan, nadležan službenik može telefonom ili elektronskom poštom da o tome obavijesti zainteresovano lice, da ga uputi na nadležan organ, uz obavezu da o tome sačini službenu zabilješku.

Prije nego što se eventualno izdaju nalozi organizaciji ili mišljenje o zakonitosti rada organizacija, nadležan službenik mora da pozove organizaciju da se izjasni o svim relevantnim okolnostima za donošenje odluke. U tom slučaju, nadležan službenik je dužan da se pridržava *načela saslušanja stranke* (član 10. ZUP-a) prema kojem se "prije donošenja rješenja stranci mora pružiti mogućnost da se izjasni o činjenicama i okolnostima koje su od značaja za donošenje rješenja".

1.5.2. Neposredan nadzor. Član 12. stav (5) Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih pravima predviđa da je "kolektivna organizacija dužna da blagovremeno obavijesti Institut i korisnike o održavanju sjednica skupštine i drugih organa i da omogući ovlaštenim predstavnicima Instituta i korisnika da prisustvuju tim sjednicama». Član 12. stav (2) Zakona predviđa da «Institut može u svako vrijeme da zahtjeva od kolektivne organizacije izvještaj o vođenju poslova, kao i uvid u poslovne knjige i drugu poslovnu dokumentaciju kolektivne organizacije u obimu koji je potreban i opravdan aktom kontrole u konkretnoj stvari, na osnovu obrazloženog pisanog zahtjeva u kojem je jasno određen predmet kontrole».

1.5.2.1. Prisustvovanje sednicama organa organizacije kao neposredan nadzor. (Pogledati pod 1.4.4).

1.5.2.2. Pravo uvida u poslovne knjige i drugu dokumentaciju kao neposredan nadzor. Uvid u poslovne knjige i drugu poslovnu dokumentaciju organizacije se vrši u sjedištu organizacije (videti pod 1.4.2). O početku obavljanja nadzora u sjedištu organizacije, službenik Instituta obavještava odgovornu osobu u organizaciji o planiranom nadzoru. Obavještanje se vrši u pisanoj formi, kao dopis. Za manje važna pitanja, obavještanje se može učiniti elektronskom poštom ili telefonom, uz obavezu pravljenja službene zabilješke.

1.5.2.3. Izrada zapisnika. O sprovedenom neposrednom nadzoru sastavlja se zapisnik. Zapisnik mora da bude sačinjen u skladu sa čl. 66 - 72. Zakona o upravnom postupku. Zapisnik sastavljen u skladu sa odredbama Zakona o upravnom postupku ima karakter javne isprave.

1.5.3. Komunikacija telefonom ili elektronskom poštom. Kada je riječ o manje važnim radnjama u postupku nadzora, komunikacija nadležnog službenika i organizacije može se odvijati i telefonom ili elektronskom poštom. U tom slučaju, nadležan službenik dužan je da sačini službenu zabilješku u skladu sa članom 56. stav (2) Zakona o upravnom postupku. Službena zabilješka se mora uložiti u spise predmeta.

1.6. Prethodno pitanje u vršenju nadzora. Moguće je da u vršenju nadzora Institut naiđe na određeno pitanje bez čijeg rješenja nije moguće riješiti glavnu stvar. To je *prethodno pitanje*. Saglasno članu 134. Zakona o upravnom postupku, "ako organ koji vodi postupak naiđe na pitanje bez čijeg rješenja ne može riješiti upravnu stvar, a to pitanje čini samostalnu pravnu cjelinu za čije je rješenje nadležan sud ili drugi organ (prethodno pitanje), on može, pod uslovima iz ovog zakona, sam raspraviti to pitanje, ili postupak prekinuti, dok nadležni organ to pitanje ne riješi. O prekidu postupka donosi se zaključak."

Institut je dužan da ispita da li organizacija obavlja svoje aktivnosti u skladu sa gore citiranim propisima i da bi to utvrdio, Institut mora pravilno i potpuno da utvrdi činjenično stanje u svakom konkretnom slučaju. Prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja može se pojaviti i pitanje koje ne spada u nadležnost Instituta, a čije rješavanje je neophodno za rješenje glavne stvari, kako je rečeno. U tom slučaju, Institut može sam da raspravi to pitanje, ili da prekine postupak dok o tom pitanju ne odluči državni organ u čiju nadležnost to pitanje spada. Na primjer, prigovarajući na zakonitost rada jedne organizacije, uvoznik uređaja za privatno kopiranje i praznih nosača zvuka, slike i teksta je naveo da mu organizacija naplaćuje posebnu naknadu za uvezene optičke diskove, iako ti diskovi nisu prazni, već puni - sa snimljenim sadržajem. Član 28. stav (1) Zakona kaže da posebnu naknadu plaćaju, pred ostalih, uvoznici *praznih* nosača zvuka, slike i teksta". Dakle, da bi Institut utvrdio da li organizacija postupa suprotno članu 28. stav (1), odnosno da li naplaćuje posebnu naknadu za diskove za koje po zakonu to ne bi smjela da radi, neophodno je da se prethodno utvrdi jesu li uvezeni diskovi bili diskovi sa snimljenim sadržajem ili su bili prazni. Službenik koji vrši nadzor, dužan je da tu činjenicu utvrdi jer bez njenog pravilnog i potpunog utvrđenja ne može da izda nalog organizaciji. Radi rješenja tog pitanja, nadležan službenik može da zatraži od strane carinskog organa da mu dostavi dokaze o tome šta je tačno uvezeno, ili da, ako je to pitanje sporno među strankama, donese zaključak o prekidu postupka i stranke uputi na sud, kako bi se na sudu utvrdilo šta je bio predmet uvoza. Tek pošto sud utvrdi šta je uvezeno, Institut može eventualno da izda naloge organizaciji.

1.7. Rezultat sprovedenog nadzora.

Ako u toku sprovođenja nadzora nadležan službenik utvrdi nepravilnosti u radu organizacije, Institut će narediti kolektivnoj organizaciji da otkloni te nepravilnosti u skladu sa članom 13. stav (1) Zakona. Zbog težine posljedica oduzimanja dozvole, Zakon predviđa da se u slučaju ustanovljenih nepravilnosti kolektivnoj organizaciji ipak prvo omogući da sama sanira takvo stanje u razumnom roku i da nastavi da radi. Zakon traži da taj rok bude primjeren ali, ipak, propisuje donju granicu od 30 dana i gornju granicu od šest mjeseci mogućeg trajanja tog roka. Pravno sredstvo kojim Institut naređuje uklanjanje nepravilnosti je rješenje. (Pogledaj 8.1).

Rješenje pored ostalih elemenata predviđenih zakonom mora da sadrži sljedeće podatke:

- 1) propis o nadležnosti Instituta;
- 2) opis činjeničnog stanja;
- 3) obrazloženo mišljenje Instituta o nepravilnosti u radu organizacije;
- 4) naloge organizaciji;
- 5) rok za izvršenje naloga.

U rješenju se jasno mora navesti šta organizacija mora ili šta ubuduće ne smije da čini. Utvrđene nepravilnosti moraju biti jasno i koncizno obrazložene.

Rok za otklanjanje nepravilnosti ne može biti kraći od trideset dana ni duži od šest mjeseci.

Nadležan službenik je dužan da pripremi rješenje bez odlaganja, a najkasnije u roku od 30 dana od završetka nadzora.

1.8. Čuvanje spisa predmeta.

Spisi predmeta koji se odnose na nadzor nad organizacijama za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava čuvaju se u skladu sa Odlukom o kancelarijskom poslovanju.

2 .RAZLOZI I CILJ NADZORA NAD RADOM ORGANIZACIJA ZA KOLEKTIVNO OSTVARIVANJE AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

2.1. Razlozi vršenja nadzora.

Iako organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava ostvaruju privatne interese, one imaju i javni značaj. Naime, bez njih čitava jedna kategorija društva ne bi mogla faktički da ostvaruje svoja prava, prava koja joj po zakonu pripadaju. Država sa svoje strane ima obavezu da omogući svojim građanima da efikasno i kvalitetno ostvaruju svoja prava i na zakonu zasnovane interese. Da bi se izbjegla opasnost da kreativni članovi jednog društva - kompozitori, pisci, režiseri, glumci, muzičari, izvođači, ali isto tako i naši izdavači književnih, naučnih, muzičkih i drugih izdanja, bez čijeg rada stvaralaštvo naših umjetnika i naučnika ne bi moglo da dopre do javnosti, dakle, da sva ta lica ne bi bila uskraćena za materijalnu naknadu za svoj rad, država mora da stvori pravne pretpostavke za efikasan i kvalitetan rad organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava i da kroz pravni institut nadzora nad njihovim radom, uspostavi kvalitetan monitoring zakonitosti rada tih institucija. S druge strane, interes države je i da korisnici autorskih djela, radio i televizijske stanice, privredni subjekti koji koriste muziku, na primjer kafane, kafići, disko klubovi i tako dalje, da svi oni mogu na zakonit i transparentan način da koriste autorska djela i predmete srodnih prava. Dakle, prvi razlog zašto država sprovodi nadzor nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, jeste da osigura jedan javni interes: da jedna kategorija naših građana može efikasno da ostvaruje svoja prava.

Drugi razlog je taj što organizacija ima monopolski položaj i što svjetska iskustva pokazuju da postoji stvarna opasnost da taj položaj organizacija zloupotrijebi. Članom 6. stav (3) Zakona je predviđeno da za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava koje se odnosi na istu vrstu prava na istoj vrsti djela može da postoji samo jedna kolektivna organizacija. Ova odredba je, isto tako, jedna od najvažnijih i pravno najspecifičnijih odredaba ovog zakona. Ona, u suštini, stvara pravne, odnosno zakonske monopole pošto daje isključivo pravo bavljenja poslovima kolektivnog ostvarivanja prava za pojedine kategorije nosilaca prava samo po jednoj kolektivnoj organizaciji za svaku takvu kategoriju, i to za teritoriju cijele države. Međutim, takav poseban (i izuzetan) status kolektivnih organizacija neophodan je zbog same prirode njihovog posla i zbog veće efikasnosti i racionalizacije njihovog poslovanja, a sa druge strane, bitno olakšava položaj korisnika djela, koji tako mogu mnogo jednostavnije i brže da pribavljaju potrebna prava i plaćaju za njihovo korištenje. Zakonski ili barem *de facto* monopol uživaju i kolektivne organizacije u evropskim i drugim državama u kojim kolektivno ostvarivanje autorskog prava već decenijama uspješno i efikasno funkcioniše. Vjerovatno je dosta ilustrativan podatak da čak u zemlji takvih dimenzija kao što su SAD postoje za područje malih muzičkih prava (kao najvećeg segmenta kolektivnog ostvarivanja prava) samo dvije kolektivne organizacije, BMI i ASCAP, koje sasvim zadovoljavajuće pokrivaju cijelu teritoriju SAD. U Njemačkoj to radi GEMA, a u Austriji AKM. Slična je situacija i u drugim državama EZ. Dopuštanje da paralelno postoji više kolektivnih organizacija za ostvarivanje istih prava, posebno u manjim zemljama, bilo bi ne samo neracionalno nego čak suprotno samoj suštini kolektivnog ostvarivanja prava,

koja se baš nalazi u njegovom koncentriranju kao sredstvu za postizanje veće efikasnosti. Dopuštanje da postoji više istovrsnih kolektivnih organizacija stvorilo bi samo suvišnu koliziju među njima, veće troškove i manju pravnu sigurnost za korisnike, a teško da bi se našao neki ubjedljivi razlog koji bi govorio u prilog njihovom postojanju. Za rješavanje eventualnog nezadovoljstva autora radom kolektivne organizacije postoje drugi i efikasniji načini od dubiozne mogućnosti prelaženja autora iz jedne u drugu kolektivnu organizaciju. Ukratko, u takvom sistemu, odnos između nosilaca prava i korisnika postaje pregledniji, jednostavniji, racionalniji i pravno sigurniji. Takav stav podržava i Svjetska organizacija za intelektualnu svojinu (WIPO):

“Po pravilu, u svakoj zemlji treba da postoji samo jedna organizacija za istu vrstu imovinsko pravnih ovlašćenja. Postojanje dvije ili više organizacija u istoj oblasti može umanjiti ili čak eliminisati prednosti kolektivnog ostvarivanja”.

Isto stanovište dijeli i CISAC koji je u svojoj rezoluciji iz 1993. godine pod nazivom “Organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava Centralne i Istočne Evrope”, naveo da bi “više organizacija u okviru iste specijalizacije bilo izvor konfuzije i slabljenja stvarne zaštite autora (...)”. Isto je predviđeno i u Bosni i Hercegovini. Članom 6. stav (3) Zakona je predviđeno da za kolektivno ostvarivanje autorskih prava na istoj vrsti djela može postojati samo jedna organizacija. Članom 11. stav (4) Zakona je predviđeno da «u slučaju davanja dozvole novoj kolektivnoj organizaciji odluka o tome mora da sadrži i izreku o oduzimanju dozvole za obavljanje tih poslova dotadašnjoj kolektivnoj organizaciji». Ova odredba logična je posljedica činjenice da Institut može utvrditi da je neki kasniji podnosilac zahtjeva za dobijanje dozvole za kolektivno ostvarivanje autorskih prava dokazao da će on nuditi veći repertoar djela korisnicima i da će efikasnije i ekonomičnije ostvarivati autorska prava. Uz predviđenu zabranu postojanja više istovrsnih kolektivnih organizacija (član 6. stav (3) Zakona), dotadašnjoj kolektivnoj organizaciji mora se oduzeti dozvola za obavljanje poslova, što će se učiniti u dijelu izreke iste upravne odluke kojom se daje dozvola novoj kolektivnoj organizaciji. Iz navedenih odredbi proizlazi da samo jedna organizacija može dobiti dozvolu za kolektivno ostvarivanje autorskog, odnosno srodnih prava za istu vrstu prava na istoj vrsti djela, odnosno predmeta srodnih prava. Na primjer, AMUS ostvaruje niz autorskopravnih ovlašćenja za kompozitore, tekstopisce i aranžere na njihovim djelima. Pravno je nemoguće da se osnuje još jedna organizacija koja bi istovremeno ostvarivala ta ista autorsko pravna ovlašćenja na istom predmetu zaštite - na muzičkim djelima. Zato se kaže da organizacije uživaju *zakonski* monopol.

U tom smislu Institut je postupio donoseći Rješenje o izdavanju dozvole za kolektivno ostvarivanje prava autora muzičkih djela, kojim je usvojen zahtjev Asocijacije kompozitora - muzičkih stvaralaca Bosne i Hercegovine (AMUS), Obala Kulina bana br. 22/II, Sarajevo i izdata dozvola za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja prava autora muzičkih djela. Istim rješenjem oduzeta je dozvola „Sine Qua Non“ d.o.o., Agenciji za zastupanje i zaštitu autorskih prava, Sarajevo, Branilaca Sarajeva br. 21, izdata od Instituta za standarde, mjeriteljstvo i intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine, u dijelu koji se odnosi na obavljanje djelatnosti ostvarivanja prava autora na osnovu punomoći autora, punomoći organizacija autora ili drugih nosilaca autorskih prava i „Elta-kabel“ d.o.o. Doboj, preduzeću za prenos zvuka, slike ili ostalih informacija kablovima, Doboj, ul. Svetog Save br. 26, izdata od Instituta za standarde, mjeriteljstvo i intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine, u dijelu koji se odnosi na

obavljanje djelatnosti ostvarivanja autorskog prava. U obrazloženju rješenja u dijelu koji se odnosi na oduzimanje dozvole se navodi:

“Članom 6. stav (3) Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava utvrđeno je da za kolektivno ostvarivanje autorskih i srodnih prava koja se odnose na istu vrstu prava na istoj vrsti djela može da postoji samo jedna kolektivna organizacija. Članom 11. stav (4) istog Zakona je predviđeno da u slučaju davanja dozvole novoj kolektivnoj organizaciji, odluka o tome mora da sadrži izreku o oduzimanju dozvole dotadašnjoj kolektivnoj organizaciji. Nadalje, članom 44. stav (1) Zakona propisano je da organizacije autora i drugih nosilaca autorskih prava, te druga pravna lica specijalizovana za ostvarivanje autorskih prava koja su, prema odredbi člana 87. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima u BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 7/02 i 76/06) obavljala poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog prava prije stupanja na snagu ovog zakona nastavljaju da rade i poslije stupanja na snagu ovog zakona. Stavom (2) istog člana predviđeno je da su svi subjekti iz prethodnog stava obavezni da usklade svoj statusni oblik i svoje poslovanje s odredbama ovog zakona i podnesu zahtjev za izdavanje dozvole u roku od dvije godine od stupanja na snagu ovoga Zakona (*Zakon stupio na snagu 11.08.2010. godine*). Stavom (4) istog člana predviđeno je da se ova odredba primjenjuje sve dok Institut ne izda dozvolu za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskih prava prema članu 11. Zakona.¹

Kako organizacija može da zloupotrijebi taj položaj i u odnosu na koja lica takve zloupotrebe mogu da se čine? Najprije, u odnosu na svoje članove: donošenjem nepravičnog, nezakonitog ili nejasnog plana raspodjele, nepridržavanjem plana raspodjele, šikaniranjem svojih članova (na primjer neodgovaranjem na njihove prigovore); donošenjem odluka o isplati tantijema bez pravnog osnova, postavljanjem diskriminatorских uslova za učešće u radu organa organizacije i tako dalje. U odnosu na korisnike: određivanjem previsoke naknade za iskorišćavanje predmeta zaštite; diskriminatorским uslovima zaključenja ugovora o iskorišćavanju predmeta zaštite (na primjer, jednaka tarifa za javno saopštavanje muzike i u Sarajevu, i u Rudom gdje postoji velika razlika u visini prosječne plate i tako dalje.

Razlozi vršenja nadzora su da se osigura nesmetano i efikasno funkcionisanje sistema kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava kao i da se spriječe eventualne zloupotrebe monopolskog položaja od strane organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava.

2.2. Ciljevi nadzora.

Institut sprovodi nadzor nad radom kolektivnih organizacija sa ciljem da:

1) utvrdi da li organizacija obavlja povjerene poslove u skladu sa izdatom dozvolom, odredbama Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava, drugim relevantnim propisima i svojim opštim aktima (član 12. Zakona), kao i da

2) u skladu sa članom 13. st. (1) Zakona naloži kolektivnoj organizaciji koja ne vrši svoje poslove u skladu sa izdatom dozvolom i pravnim poretom Bosne i Hercegovine da otkloni te nepravilnosti i da svoje poslovanje uskladi sa tim propisima i svojim opštim i pojedinačnim aktima,

¹ Rješenje Instituta broj: IP-03-47-5-12-06059/12VT od 21.06.2012. godine

3) oduzme dozvolu za rad kolektivne organizacije: ako je kolektivna organizacija dostavila Institutu netačne podatke, na osnovu kojih je izdata dozvola, ako nastupe okolnosti koje bi bile razlog za odbijanje zahtjeva za izdavanje dozvole, ako kolektivna organizacija ne obavlja svoje djelatnosti u skladu sa odredbama člana 3. Zakona, ako kolektivna organizacija učini težu i ponovnu povredu odredaba zakona (Član 13. Zakona).

Ukratko, cilj nadzora je da se osigura zakonitost rada organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava. Posebno, Institut će sprovesti nadzor sa ciljem da utvrdi:

2.2.1. da organizacija na ekonomičan, efikasan i transparentan način prikuplja naknade za svoje članove;

2.2.2. da organizacija na srazmjernan, primjeren i pravičan način raspodjeljuje autorima koji su sa njom zaključili ugovor iz člana 9. Zakona kao i onima koji svoja prava u Bosni i Hercegovini ostvaruju na osnovu ugovora zaključenog između te kolektivne organizacije i strane kolektivne organizacije raspodijeli sav prihod koji je u vidu naknade za iskorišćavanje predmeta zaštite prikupila od korisnika onako kako je to definisano godišnjim planom raspodjele. Kolektivna organizacija dijeli sredstva za autorske honorare članovima u skladu sa usvojenim pravilnikom o raspodjeli. Osnovni principi i pravila raspodjele prihoda moraju biti određeni u statutu kolektivne organizacije, moraju obezbjeđivati srazmjernost, primjerenost i pravednost raspodjele i moraju efikasno onemogućiti bilo kakvu arbitrarnost (član 21. Zakona); to predstavlja obavezu kolektivne organizacije da mora da postavi jasna pravila o raspodjeli prikupljenih sredstava u svom statutu.

2.2.3. da organizacija posjeduje adekvatnu opremu (računare, softvere i tako dalje) za efikasno obavljanje svoje djelatnosti a naročito da posjeduje efikasan sistem evidencije o autorima i drugim nosiocima prava (članovi) koji su ovlastili organizaciju za ostvarivanje prava na njihovim djelima, kao i popis djela koja sačinjavaju repertoar kolektivne organizacije i korišćenja autorskih djela i predmeta srodnih prava od strane emitera (član 10. Zakona);

2.2.4. da organizacija na zakonit način i u skladu sa standardima poslovanja vodi svoje finansijske poslove. Kolektivna organizacija mora da obavlja sve poslove u okviru svoje djelatnosti na način koji osigurava postizanje najvećeg mogućeg stepena efikasnosti, dobrog poslovanja, štedljivosti i transparentnosti, na neprofitnoj osnovi. Od svih ukupno ostvarenih sredstava kolektivna organizacija odvaja samo sredstva za pokrivanje troškova svog rada, a sva druga sredstva dužna je raspodijeliti svojim članovima. Izuzetno, statutom kolektivne organizacije može se izričito predvidjeti da se određeni dio tih sredstava odvoji za kulturne namjene, kao i za unaprijeđenje penzijskog, zdravstvenog i socijalnog statusa svojih članova. Visina tako odvojenih sredstava ne smije biti veća od 10% neto prihoda kolektivne organizacije (Član 7. stav (2) Zakona). O ovome odluku mora da donese skupština organizacije u skladu sa članom 7. stav (3) Zakona.

Kolektivna organizacija dužna je da se pridržava međunarodnih i općeprihvaćenih pravila, standarda i principa koji se primjenjuju u praksi kolektivnog ostvarivanja prava, a naročito onih koji se odnose na stručne službe, utvrđivanje visine naknada za korišćenje djela, dokumentaciju i njenu međunarodnu razmjenu, te obračun i raspodjelu naknada domaćim i stranim autorima (član 7. Zakona), da njeni troškovi budu razumni i opravdani i da nisu

veći od iznosa koji je predviđen statutom. Ti zakonski dopušteni izuzeci, ipak, moraju da budu još izričito predviđeni u statutu kolektivne organizacije, i to na toliko jasno definiran i detaljno propisan način da se time spriječavaju svaka moguća arbitrarnost i nepravda. Treba napomenuti da se zakonsko ograničenje visine mogućih izdvojenih sredstava na najviše 10% neto prihoda (tzv. *pravilo C/SAC*) odnosi na oba izuzetka zajedno i kumulativno.

Kada je reč o unaprijeđenju kulture, mora se raditi o unaprijeđenju onog kulturnog domena za koji je suštinski vezana djelatnost organizacije. Primjera radi, ako organizacija ima dozvolu za kolektivno ostvarivanja prava autora muzičkih djela ona ne bi mogla da izdvaja sredstva za unaprijeđenje stvaralaštva u oblasti likovnih umjetnosti. Treba imati u vidu da Zakon daje generalne standarde poslovanja kojih se mora pridržavati svaka kolektivna organizacija u svom radu. Naime, kolektivne organizacije ostvaruju prihode isključivo od korištenja prava svojih članova (nosilaca autorskih prava) i tako rukuju tuđim novcem. One uživaju povjerenje svojih članova, koji su ih ovlastili da upravljaju njihovim pravima, pa zato i moraju u svakom dijelu svog rada, odnosno pri svakoj svojoj aktivnosti da uzimaju, u prvom redu, u obzir interese svojih članova. To znači da su dužne obavljati sve svoje poslove sa najmanjim mogućim troškovima, na najbolji i najefikasniji mogući način i uz apsolutnu transparentnost poslovanja. Ukoliko se statutom predvidi da se odobri do 10% sredstava, Institut kontroliše i zakonitost raspodjele tih sredstava. Kolektivna organizacija mora Institutu dostaviti sve odluke nadležnih tijela kojima su ustanovljeni principi, svrha i iznosi raspodjele spomenutih sredstava (do 10%), pravila o raspodjeli i izvještaj o utrošku sredstava.

2.2.5. da organizacija na isti način postupa u istovjetnim slučajevima.

2.2.6. da organizacija obezbjeđuje kolektivno ostvarivanje prava stranih nosilaca u Bosni i Hercegovini i domaćih nosilaca prava u inostranstvu (član 21. Zakona).

2.3. Kontinuitet nadzora.

Prilikom izdavanja dozvole za rad organizaciji, Institut će voditi računa da li organizacija ispunjava uslove predviđene članom 11. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava i odredbama Pravilnika o načinu i formi ispunjavanja uslova za davanje dozvole pravnim licima za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava («Službeni glasnik BiH» broj 44/11). Ove odredbe čine osnov za odlučivanje Instituta o davanju ili odbijanju zahtjeva za izdavanje dozvole konkretnom podnosiocu zahtjeva. Očigledno je da će u postupku izdavanja dozvole postojanje „dovoljne ekonomske osnove“ i uvjerenje da će neko pravno lice „osigurati efikasniji i ekonomičniji način ostvarivanja prava“ vjerovatno biti dosta složena pitanja pošto se niz elemenata koji ulaze u te zaključke bazira na procjenama, a ne na egzaktnim brojkama. To se ne može izbjeći. Odredba člana 11. stav (2) Zakona izričito navodi sedam uporišta na kojima Institut mora zasnivati svoju odluku, a koja su detaljnije razrađena podzakonskim aktom, Pravilnikom o načinu i formi ispunjavanja uslova za davanje dozvole pravnim licima za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava. Međutim, činjenica da je Institut organizaciji izdao dozvolu za rad ne znači da je time prestala njegova obaveza da, u skladu sa članom 12. Zakona, naknadno, sve do kada organizacija radi i obavlja svoje aktivnosti, ponovo kontroliše da li je prestala da ispunjava neki od tih uslova. Ukoliko Institut, primjera radi, uoči nezakonitost statuta, a organizacija prigovori

Institutu da njen statut već godinama nije mijenjan, Institut takav prigovor organizacije neće prihvatiti. Institut je dužan da stalno kontrolira sve opšte i pojedinačne akte organizacija i da čim uoči nepravilnost u radu organizacija, izda nalog da se ta nepravilnost i otkloni.

3. PREDMET NADZORA I PROPISI KOJE INSTITUT PRIMJENJUJE U VRŠENJU NADZORA

Nadzor nad radom organizacije vrši Institut koji kontrolira da li organizacija obavlja svoje *poslove* u skladu sa izdatom dozvolom i u skladu sa odredbama Zakona (Član 12. Zakona).

3.1. "Poslovi" organizacije kao predmet nadzora. Organizacija obavlja veliki broj najrazličitijih poslova koji se tiču kolektivnog ostvarivanja autorskog ili srodnih prava njenih članova. Takve poslove organizacija mora da obavlja u skladu sa Zakonom, svojim opštim aktima i izdatom dozvolom. Predmet nadzora je zakonitost tih poslova.

Poslovi koje organizacija obavlja, a čiju zakonitost Institut kontrolira, prema osnovu vršenja, mogu se podijeliti u dvije grupe:

- 1) poslovi koje organizacija obavlja na osnovu Zakona i dozvole Instituta;
- 2) poslovi koje organizacija obavlja na osnovu svojih opštih akata.

Sve ono što je Zakonom o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava definisano kao "posao" organizacije, predmet je nadzora. Organizacija jedino može i mora da obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, saglasno dozvoli koju je izdao Institut. U prvom redu, tu spadaju poslovi koji su definisani članom 3. Zakona. Na primjer, član 3. stav (1) tačka e) predviđa da je posao organizacije "**raspodjela naplaćenih, odnosno primljenih naknada autorima prema unaprijed utvrđenim pravilima o raspodjeli**". Iz toga proizlazi, da Institut ima obavezu da kontrolira da li organizacija raspodjeljuje novac svojim članovima u skladu sa odredbama statuta (član 21. stav (3) Zakona), kao i opšte prihvaćenih međunarodnih pravila i standarda za tu vrstu organizacija (član 7. stav (3) Zakona). Godišnji obračun naknada, kao i pojedinačni obračuni, moraju da budu sačinjeni u skladu sa pravilima o raspodjeli koje propisuje statut, tačnije, obrazloženje tih akata mora da se poziva na odredbe statuta. Pored toga, organizacija će biti dužna, da na osnovu naloga Instituta, dostavi obrazloženje iz kog će se vidjeti da su opšteprihvaćena pravila i standardi iz međunarodne prakse koji se odnose na raspodjelu naknada zaista ugrađeni u njen statut i zaista sprovedeni u praksi, jer je na to obavezuje član 7. stav (3) Zakona. Dalje, članom 12 stav (4) Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskih i srodnih prava kolektivna organizacija mora Institutu bez odgađanja javiti, uz istovremeno dostavljanje sve odgovarajuće dokumentacije, naročito:

- a) svaku izmjenu statuta,
- b) kolektivne ugovore sa udruženjima korisnika,
- c) tarife i svaku njihovu izmjenu ili dopunu,

- d) ugovore sa stranim kolektivnim organizacijama i njihovim udruženjima,
- e) odluke skupštine kolektivne organizacije,
- f) godišnje izvještaje i izvještaje revizijskih organizacija, zajedno sa mišljenjem ovlaštenog revizora o pravilnosti poslovanja kolektivne organizacije i njegove usklađenosti sa odredbama ovog zakona, aktima kolektivne organizacije.
- g) Relevantne sudske i upravne odluke u kojima je kolektivna organizacija jedna od stranaka.

Vršeci nadzor, Institut kontroliše da li je organizacija dostavila tu dokumentaciju, da li ih je dostavila u roku, da li su oni sačinjeni u skladu sa zakonom i tako dalje.

Predmet nadzora je sve ono što je *opštim aktima organizacija* definisano kao njena osnovna djelatnost.

Nadležan službenik treba da ima u vidu činjenicu da se organizacije međusobno razlikuju u pogledu vrste prava koja ostvaruju, načina njihovog ostvarivanja, načina raspodjele ubranih naknada i tako dalje. Stoga prilikom definisanja *poslova* koji su predmet nadzora, ne može da bude potpune uniformisanosti, već se u tom pogledu svaka organizacija izdvaja sa svojim specifičnostima koje se prilikom vršenja nadzora moraju imati u vidu. Na primjer, u organizaciji za kolektivno ostvarivanje prava muzičkih autora tantijema djela se utvrđuje na jedan način. U organizaciji za kolektivno ostvarivanje prava proizvođača fonograma, vrijednost emitovanog fonograma utvrđuje se na drugi način. Nadležan službenik dužan je u svakom slučaju da pažljivo analizira odredbe statuta koje uređuju ta pitanja i da provjeri da li organizacije poštuju svoja pravila i da li ih zaista sprovode kada utvrđuje te vrijednosti.

3.2. Propisi koje Institut primenjuje u vršenju nadzora. Članom 12. Zakona je predviđeno da Institut kontroliše da li organizacija obavlja poslove u skladu sa odredbama "ovog zakona". To znači da organizacija mora da obavlja svoje poslove u skladu sa:

1. Zakonom o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava,
2. Zakonom o autorskom i srodnim pravima.
3. Propisima na čiju primjenu Zakon o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava i Zakon o autorskom i srodnim pravima *upućuju*.

Zakon kojim se uređuju obligacioni odnosi. Na autorske ugovore, a time i na ugovore koje zaključuju organizacije sa svojim članovima i korisnicima autorskih dela i tako dalje, shodno se primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuju obligacioni odnosi, ako Zakonom o autorskom i srodnim pravima i Zakonom o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava nije drugačije uređeno.

Zakon kojim se uređuje pravni status udruženja. Na pitanja koja se tiču pravnog statusa organizacije, shodno se primjenjuju odredbe zakona koji uređuje pravni položaj udruženja. Članom 8. Zakona je predviđeno: «Kolektivna organizacija je pravno lice koje ima status udruženja koje djeluje na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine». To znači da će nosioci prava, kao prvo, morati osnovati udruženje, u skladu sa odredbama Zakona o udruženjima i fondacijama

BiH, pa će tek onda takvo pravno lice moći da traži dozvolu od Instituta za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskih prava. U slučaju sukoba odredaba Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava i zakona koji uređuje osnivanje i rad udruženja primjenjuju se odredbe Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava.

3.3. Propisi koje Institut ne primenjuje u vršenju nadzora. Ukoliko se postavi pitanje zakonitosti rada organizacija sa aspekta drugih propisa, na primjer sa aspekta ispunjavanja fiskalnih obaveza organizacije prema državi i tako dalje, Institut takvu vrstu nadzora ne vrši, jer za to ne postoji pravni osnov. Institut će tada uputiti stranku na druge državne organe u čiju nadležnost to pitanje spada.

3.4. Rješenje o izdavanju dozvole za obavljanje delatnosti. Da bi organizacija mogla da obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, neophodno je da od Instituta dobije rješenje o izdavanju dozvole.

Organizacija AMUS obavlja svoju djelatnost kolektivnog ostvarivanja prava autora muzičkih djela na osnovu rješenja Instituta broj IP-03-47-5-12-06059/12VT od 21.6.2012.

Nadležan službenik dužan je da kontroliše da li organizacija obavlja svoje poslove u skladu sa gore citiranim rješenjem. Posebno se pri tom mora voditi računa da li organizacija obavlja one poslove za koje je dozvolom ovlašćena da obavlja.

4. POSLOVI KOJE ORGANIZACIJA MORA DA OBAVLJA NA OSNOVU ZAKONA O KOLEKTIVNOM OSTVARIVANJU AUTORSKOG I SRODNIH PRAVA

4.1. Status organizacije. "Članom 8. Zakona predviđeno je da je kolektivna organizacija pravno lice koje ima status udruženja koje djeluje na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Iz tog razloga, organizacija od samog početka mora da zadovoljava opšte uslove osnivanja, organizacije i rada koje ispunjava i svaku drugo udruženje koje se osniva i djeluje ne teritoriji BiH."

4.1.2. Obaveza da članovi organizacije predstavljaju reprezentativan broj nosilaca autorskog odnosno srodnih prava iz oblasti na koju se odnosi djelatnost organizacije, a imaju prebivalište u Bosni i Hercegovini ili su njeni državljani. Organizaciju osnivaju autori odnosno nosioci autorskog ili srodnih prava, odnosno njihova udruženja. Ovo je veoma važno pitanje, naročito prilikom izdavanja dozvole za rad organizaciji. Naime, suština je da autori određene vrste djela, na primjer proizvođači fonograma u Bosni i Hercegovini, čine većinu od ukupnog broja proizvođača fonograma u Bosni i Hercegovini da bi mogli da apliciraju i dobiju dozvolu za kolektivno ostvarivanje prava. To se indirektno traži članom 11. stav (2) Zakona, koja kaže da «pri procjeni postojanja dovoljne ekonomske osnove pravnog lica, odnosno procjeni osiguranja efikasnijeg i ekonomičnijeg načina ostvarivanja prava iz stava (2) Institut će uzeti u obzir naročito: broj autora koji su državljani Bosne i Hercegovine ili koji imaju prebivalište, odnosno sjedište u Bosni i Hercegovini, a koji su ovlastili kolektivnu

organizaciju za ostvarivanje njihovih prava, ukupan broj njihovih djela koja će činiti repertoar kolektivne organizacije, pretpostavljeni obim korištenja tih djela, odnosno mogući broj njihovih korisnika, način i sredstva kojima kolektivna organizacija namjerava obavljati svoju djelatnost, sposobnost ostvarivanja prava stranih autora, sposobnost ostvarivanja prava domaćih autora u inostranstvu, te procjenu očekivane visine naplaćenih naknada i troškova poslovanja». Dakle, ako, primjera radi, troje fizičkih lica, tri proizvođača fonograma, čine članove udruženja koje je podnijelo zahtjev za dobijanje dozvole za kolektivno ostvarivanje prava proizvođača fonograma, to neće činiti većinu nosilaca prava jer u Bosni i Hercegovini postoji daleko više lica koji se bave proizvodnjom fonograma. S druge strane, osnivači organizacije mogu da budu i pravna lica uključujući i udruženja i privredne subjekte. Primjera radi, ako bi tri udruženja autora, od kojih svako broji po 200 članova, bili članovi udruženja, to bi već moglo da se smatra za većinu autora iz te oblasti i ispunjenje jednog od uslova za dobijanje dozvole za rad. To je dakle uvijek faktičko pitanje. Nadležan službenik dužan je da u obzir uzme, pored ostalog, i to o kojoj vrsti prava je u konkretnom slučaju riječ, koliko autora u toj oblasti zaista stvara u Bosni i Hercegovini i da u skladu sa tim procijeni postoji li većina ili ne. Primjera radi, nije isti broj režisera i fotografa. Ovih drugih je mnogo više, pa je u skladu sa tim i potrebna većina takođe mnogo veća. Teoretski gledano, moguće je utvrditi tačan broj režisera u Bosni i Hercegovini dok sa brojem fotografa to nije slučaj. Po istom principu nadležni službenik uzima u obzir i ukupan broj djela koja čine repertoar kolektivne organizacije.

Evo jednog primera kako je Institut obrazložio zašto broj osnivača organizacije u osnivanju ne čini većinu nosilaca prava iz oblasti na koju se odnosi djelatnost organizacije.

«Udruga filmske industrije „UFI“ Kiseljak, dostavila je Institutu ukupno 5 autorskih ugovora, koji su sklopljeni sa autorima audiovizuelnih djela iz Bosne i Hercegovine. Iako se zahtjev odnosi na prikupljanje, zaštitu i distribuiranje autorskih prava u oblasti kablovskog reemitovanja, podnosilac zahtjeva nije dostavio podatke o autorima druge vrste djela. Da bi udruženje autora dobilo dozvolu Instituta za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja autorskog ili srodnih prava, mora da okuplja većinu autora određene vrste prava na određenoj vrsti djela. U konkretnom slučaju, podnosilac zahtjeva ne zastupa većinu autora odnosno nosilaca prava na audiovizuelnim djelima u Bosni i Hercegovini i time ne ispunjava osnovni uslov, koji je od suštinskog značaja za izdavanje dozvole za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja prava. Naime, u Bosni i Hercegovini postoji preko 25 producenstskih kuća (npr. Sutjeska film, Bosna film, Saga, Forum, Kinema, Mebius film, Refresch production, Continental, Deblokada, Fist, Baba film, Mea film, Flash, Anima production, Balkan, Vizart, Helf, INK group, SCC/PRO.BA, WE PRODUCTION, Kinoteka RS, Fenix art, Oskar film, Vizija film, Trivia i dr.) koji su nosioci prava na audiovizuelnim djelima, a nijedna od njih nije povjerila podnosiocu zahtjeva ostvarivanje svojih prava. Nadalje, koautorima audiovizuelnih djela, u skladu su članom 111. Zakona o autorskom i srodnim pravima smatraju se: autor prilagođavanja, glavni režiser, autor scenarija, autor dijaloga, glavni snimatelj i kompozitor filmske muzike stvorene posebno za korištenje u filmskom djelu. Nijedan od navedenih koautora audiovizuelnih djela nije povjerio podnosiocu zahtjevu ostvarivanje svojih prava. Podnosilac zahtjeva je dostavio ukupno 5 djela koja čine repertoar Udruge, što ni približno ne predstavlja većinu audiovizuelnih djela u Bosni i Hercegovini, što

takođe predstavlja jedan od bitnih elemenata koje Institut procjenjuje prilikom dodjele dozvole za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog ili srodnih prava, a koje podnosilac zahtjeva nije ispunio».

Kao dokaz za to da se radi o većini nosilaca prava iz određene oblasti, neophodno je da postoji uredna evidencija o osnivačima i članovima organizacije iz koje će bez sumnje moći da se zaključi o kojim licima je riječ (ime, prezime, adresu i jedinstveni matični broj građana, odnosno naziv, sjedište i drugi podaci ako su osnivači pravna lica, izvod iz registra koji vodi nadležni sud odnosno organ uprave. Članom 3. Pravilnika o načinu i formi ispunjavanja uslova za izdavanje dozvole pravnim licima za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava je predviđeno da: «Pravno lice koje namjerava obavljati djelatnost kolektivnog ostvarivanja autorskog prava mora podnijeti Institutu podatke o autorima koji su ga ovlastili za ostvarivanje prava na njihovim djelima. Ti podaci moraju sadržavati: ime i prezime autora, naznaku prebivališta ili boravišta autora, i naznaku državljanstva autora. Pravno lice mora podnijeti Institutu i kopiju ugovora između autora i pravnog lica, odnosno izjavu autora kojom taj ovlašćuje pravno lice za predstavljanje». Ovi dokumenti ne smiju biti stariji od šest mjeseci. Ovo je, kako je rečeno, važno prilikom izdavanja dozvole za rad organizaciji. Međutim, kasnije, presudno je da li članovi organizacije (odnosno udruženja) predstavljaju većinu nosilaca autorskog odnosno srodnih prava iz oblasti na koju se odnosi djelatnost organizacije. Neophodno je u skladu sa Zakonom o udruženjima i fondacijama praviti razliku između osnivača i članova u smislu da se većina od ukupnog broja odnosi na broj članova tog udruženja. Ovo zbog toga što prema Zakonu o udruženjima i fondacijama udruženje mogu da osnuju minimalno tri fizička ili pravna lica i ona imaju status osnivača dok status člana može da stekne svako fizičko ili pravno lice u skladu sa statutom. Član 15. Zakona o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 32/01, 42/03, 63/08 i 76/11) predviđa: “udruženje može ustanoviti svoje kriterije za članstvo. Kriteriji za prijem u članstvo podliježu samo ograničenjima u smislu zabrane diskriminacije koja je utvrđena Ustavom i zakonima BiH”.

4.1.3. Obaveza organizacija da ispunjava kadrovske, finansijske, tehničke i organizacione pretpostavke za efikasno obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava.

Članom 10. stav (1) tačka d) Zakona je predviđeno da je organizacija dužna da dostavi Institutu dokaze o tome da pravno lice raspolaže odgovarajućim poslovnim prostorijama, opremom i stručnom službom za efikasno obavljanje kolektivnog ostvarivanja prava. Članom 5. Pravilnika je predviđeno da za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja autorskog prava pravno lice mora osigurati odgovarajući poslovni prostor i opremu koja omogućuje normalno i nesmetano obavljanje te djelatnosti. Smatra se da poslovni prostor omogućuje efikasno obavljanje kolektivnog ostvarivanja prava ako se nalazi u poslovnoj ili stambenoj zgradi, ima najmanje 20 m² korisne površine, i ako ima priključak na Internet. Smatra se da pravno lice raspolaže odgovarajućom opremom za efikasno obavljanje kolektivnog ostvarivanja prava ako ima: osnovnu uredsku opremu, koja omogućava normalan rad, sva potrebna sredstva za komunikaciju (telefon, fax, kompjuter), vlastitu adresu za elektronsku poštu, vlastitu aktivnu internet stranicu, putem koje može javnost da stupa u kontakt sa pravnim licem». Smatra se da u smislu navedenih odredaba pravno lice raspolaže potrebnim prostorom i opremom ako dostavi Institutu odgovarajući

dokaz o vlasništvu, ugovor o zakupu ili drugi odgovarajući dokument o pravnoj osnovi za korištenje nekretnine i opreme.

Gore nabrojani uslovi neophodni su zato da bi organizacija mogla efikasno i uspješno da obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja prava. Organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava se osnivaju zato što je individualno ostvarivanje njihovih autorskih ili srodnih imovinskih prava u nekim slučajevima nemoguće ili znatno otežano. Organizacija ispunjava svoju društvenu funkciju onda kada na zakonit, efikasan i transparentan način ostvaruje prava svojih članova zato što je individualno ostvarivanje tih prava nemoguće ili veoma teško. Iz tog razloga, svako ko pretenduje da od Instituta dobije dozvolu za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, treba pored ostalog da dokaže da će njegova organizacija zaista moći efikasno da ostvaruje prava domaćih i stranih nosilaca autorskog i srodnih prava. Nosioци autorskog odnosno srodnih prava preko organizacije kolektivno ostvaruju isključiva imovinska autorska i srodna prava. Zaključujući ugovor sa organizacijom, autori na nju prenose svoja imovinska prava i tako se lišavaju mogućnosti da ta prava sami, individualno ostvaruju. Od trenutka kada zaključe ugovor sa organizacijom, pravna sudbina njihovih imovinskih prava zavisi samo od organizacije. Iz tog razloga, pored ostalog, Institut mora da bude jako oprezan kada izdaje dozvolu. Nadležan službenik mora da bude svjestan koliko su ozbiljne i dalekosežne posljedice izdavanja dozvole za rad onoj organizaciji koja svojim tehničkim i svim drugim potencijalima ne garantuje da će moći da obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog ili srodnih prava. Izdavanjem dozvole za rad Institut ovlašćuje organizaciju da obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, ali istovremeno, *de lege* takvog prava lišava sve one autore koji su na organizaciju prenijeli svoja imovinsko pravna ovlašćenja. To proizlazi iz člana 9. stav (5) Zakona. Organizacija koja iz bilo kog razloga ne može takva prava kolektivno da ostvaruje, ne može ni da dobije dozvolu. Ako organizacija ne može da dokaže da će na kolektivan način efikasno ostvarivati prava za koja traži dozvolu, onda Institut takvu dozvolu ne može ni da izda.

4.1.3.1. Kadrovske pretpostavke.

Članom 6. Pravilnika o načinu i formi ispunjavanja uslova za izdavanje dozvole pravnim licima za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava regulisano je pitanje stručne službe organizacije. Predviđeno je da: «Za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja autorskog prava pravno lice mora imati zaposleno, u radnom odnosu na neodređeno vrijeme, najmanje jedno lice sa visokom stručnom spremom koje posjeduje znanje engleskog ili francuskog jezika. Ako lice ne govori jedan od spomenutih stranih jezika pravno lice mora zapošljavati, u radni odnos na neodređeno vrijeme, najmanje jedno lice koje ispunjava taj uslov. Znanje stranog jezika dokazuje se potvrdom ovlaštene obrazovne institucije ili drugim odgovarajućim dokazima».

4.1.3.2. Poslovni plan.

Članom 10 stav (2) tačka e) Zakona je predviđeno da je pravno lice dužno da dostavi «poslovni plan iz kojeg proizilazi realna procjena obima ukupnog ekonomskog efekta kolektivnog ostvarivanja prava, kao i na vjerodostojnim dokumentima zasnovan zaključak da će to pravno lice moći obavljati djelatnost kolektivne organizacije na efikasan i ekonomičan način uz primjenu svih standarda iz člana 7. ovog zakona».

Članom 7. Pravilnika o načinu i formi ispunjavanja uslova za izdavanje dozvole pravnim licima za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava je predviđeno da «Pravno lice koje namjerava obavljati djelatnost kolektivnog ostvarivanja prava mora podnijeti Institutu poslovni plan, u skladu sa odredbom člana 10. stav (2) tačka e) Zakona, na osnovi kojeg Institut može utvrditi da će ukupan ekonomski efekt kolektivnog ostvarivanja određenog autorskog prava imati pozitivan rezultat i da je pravno lice sposobno na efikasan i ekonomičan način obavljati tu djelatnost (postojanje dovoljne ekonomske osnove)». Poslovni plan mora usvojiti skupština pravnog lica. Poslovni plan mora sadržavati sve elemente koji su potrebni za njegovu procjenu i evaluaciju od Instituta i koji se u ekonomskoj struci smatraju kao redovni i bitni sastojci poslovnog plana privrednih subjekata, a naročito: sve podatke o pravnom licu (pravni status, istorijske podatke, osnivači, lica ovlaštena za predstavljanje i dr. relevantni podaci), analizu postojećeg stanja na području korištenja određene kategorije autorskih djela u vezi s kojim pravno lice namjerava obavljati djelatnost njihovog kolektivnog ostvarivanja, opis predviđenog načina obavljanja djelatnosti i strategiju njene implementacije, opis kadrova koji će u pravnom licu obavljati djelatnost kolektivnog ostvarivanja prava i plan njihovog zapošljavanja sa posebnim naglaskom na rukovodne kadrove, sredstva predviđena za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja prava, procjenu očekivane visine ubranih naknada od korisnika, procjenu troškova poslovanja pravnog lica kao kolektivne organizacije, procjenu i izvore sredstava potrebnih za početak obavljanja djelatnosti. Ako se poslovnim planom predviđa da će troškovi poslovanja u prvoj godini prelaziti 30% od ukupnih prihoda kolektivne organizacije, poslovni plan treba obuhvatati vremenski period do momenta kada se predviđa da troškovi poslovanja neće prelaziti taj postotak. Nakon isteka roka od 2 godine od dana izdavanja dozvole od strane Instituta, troškovi poslovanja organizacije ne smiju prelaziti više od 30% od ukupnih prihoda organizacije.

Pri procjeni realnosti predviđenog obima ukupnog ekonomskog efekta kolektivnog ostvarivanja određenog autorskog prava, Institut se može koristiti poređenjem postojećih rezultata kolektivnog ostvarivanja istih prava u državama sa istim ili sličnim pravnim sistemom i uporedivim stepenom ekonomskog razvoja, stepenom poštivanja prava, brojem nosilaca prava i brojem korisnika djela, naročito u državama u regiji. Pod pojmom „vjerodostojni dokumenti“ iz člana 10. stav (2) tačka e) Zakona podrazumijevaju se: ugovori zaključeni sa nosiocima prava koje su ovjerali nadležni organi, službeni bankovni podaci o sredstvima na računu pravnog lica, bankovne garancije ili drugi finansijski instrumenti, izvodi iz ovjerenih poslovnih knjiga, svi javni dokumenti, svi dokumenti koji imaju značaj javnog dokumenta na osnovi posebnih propisa.

Organizacija mora da posjeduje budžet koji pokriva troškove rada i efikasnog delovanja (Član 7. stav (3) tačka e). Ovo je faktičko pitanje. Međunarodna praksa je pokazala da ni jedna organizacije ne počinje efikasno da radi od samog početka, od momenta svog formalnog osnivanja i dobijanja dozvole za rad. Za prve rezultate potrebno je da prođu prosječno dvije godine. Jedan od razloga je i nedostatak finansijskih sredstava.

Međutim, isto tako je nedopustivo da organizacija u prvoj godini svog postojanja sav prikuljen novac potroši za troškove poslovanja, a da članovima ništa ne isplati. Razumljivo je da organizacija ne može u prvim godinama da radi onom efikasnošću sa kojom će raditi nakon pet ili deset godina, ali u trenutku izdavanja dozvole mora već da posjeduje dovoljno kapaciteta da radi u interesu

svojih članova i to je ratio njenog postojanja i ratio izdavanja dozvole. Organizacija se osniva zato što njeni članovi ne mogu sami da ostvare svoja prava prema korisnicima. Ona postoji da bi taj zadatak obavila umjesto njih. Zato organizacija koja ne može prikupljen novac da dijeli svojim članovima, ne može ni da dobije dozvolu. Najzad, članom 7. Zakona je predviđeno da: «Kolektivna organizacija mora da obavlja sve poslove u okviru svoje djelatnosti na način koji osigurava postizanje najvećeg mogućeg stepena efikasnosti, dobrog poslovanja, štedljivosti i transparentnosti. Od svih ukupno ostvarenih sredstava kolektivna organizacija odvaja samo sredstva za pokrivanje troškova svog rada, a sva druga sredstva dužna je raspodijeliti svojim članovima. Izuzetno, statutom kolektivne organizacije može se izričito predvidjeti da se određeni dio tih sredstava odvoji za kulturne namjene, kao i za unaprijeđenje penzijskog, zdravstvenog i socijalnog statusa svojih članova. Visina tako odvojenih sredstava ne smije biti veća od 10% neto prihoda kolektivne organizacije. Kolektivna organizacija dužna je da se pridržava međunarodnih i općeprihvaćenih pravila, standarda i principa koji se primjenjuju u praksi kolektivnog ostvarivanja prava, a naročito onih koji se odnose na stručne službe, utvrđivanje visine naknada za korištenje djela, dokumentaciju i njenu međunarodnu razmjenu, te obračun i raspodjelu naknada domaćim i stranim autorima»

Iz te imperativne zakonske norme slijedi da organizacija mora da raspodijeli novac svojim članovima, već na osnovu činjenice da ima svojstvo organizacije.² Ovim se želi izbjeći situacija da se pod prividom organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, bude u funkciji lica koja upravljaju istim, a ne u funkciji zaštite materijalnih interesa nosilaca prava. U tom smislu interesantno je obrazloženje Rješenja o odbijanju zahtjeva Udruženja za zaštitu diskografskih izdanja „Kvantum“, Loznička br. 5, 76300 Bijeljina, za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja prava proizvođača fonograma. U obrazloženju rješenja se pored ostalog navodi:

„Poslovni plan Udruženja sadrži procjenu očekivane visine ubrane naknade za period od 2012. godine do 2016. godine u ukupnom iznosu od 922.000,00 KM u 2012. godini, do 2.833.000,00 KM u 2016. godini, pri čemu se daje projekcija troškova poslovanja Udruženja samo za 2012. godinu u iznosu od 146.725,00 KM i projekcija iznosa naknade za raspodjelu nosiocima prava u iznosu od 775.275,00 KM. S obzirom da se radi o Udruženju koje je imalo dozvolu za ostvarivanje prava proizvođača fonograma u periodu od 2005. godine do 2012. godine i koje u tom periodu nije poslovalo na efikasan i ekonomičan način, pri čemu u periodu od 2005. do 2009. godine nije ostvarilo nikakav prihod, u 2010. godini je ostvarilo prihod od 20.500 KM a u 2011. godini prihod od 87.617 KM i da su sva sredstva potrošena za rad Udruženja, cijeni se osnovanim da je projekcija prihoda i rashoda nerealna. Institut je cijenio da Poslovnim planom nisu date garancije da će udruženje „Kvantum“ moći da nastavi poslovanje, poštujući standarde poslovanja kolektivne organizacije, koji su utvrđeni članom 7. Zakona o kolektivnom ostvarivanju, a koji propisuje da kolektivna organizacija mora obavljati sve poslove u okviru svoje djelatnosti na način koji osigurava postizanje najvišeg stepena efikasnosti, dobrog poslovanja,

² U prilog stavu da organizacija mora da ima finansijske pretpostavke da bi dobila dozvolu za rad, govori i činjenica da njemački Zakon o administriranju autorskog prava predviđa kao uslov da organizacija posjeduje dovoljna novčana sredstva da bi dobila dozvolu za rad.

štedljivosti i transparentnosti. Poslovanje Udruženja Kvantum za 2011. godine takođe je bilo predmet analize koja je sastavni dio Izvještaja o funkcionisanju sistema kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava u Bosni i Hercegovini u 2011. godini, a koji je usvojen na 35. sjednici Vijeća ministara BiH održanoj 17.1.2013. godine. U Izvještaju je utvrđeno da je Udruženje nastavilo sa poslovanjem koje je nespojivo sa smislom i funkcijom organizacije za kolektivno ostvarivanje prava. Naime prema izvršenoj analizi „Kvantum“ je ubirao od privrednih subjekata novac na ime naknade za korištenje predmeta zaštite, a nosiocima prava nije ništa isplaćivao, odnosno cijeli iznos ubrane naknade je trošio na pokrivanje troškova svog rada. Štaviše, budući da je u izvještajnom periodu „Kvantum“ inkasirao znatno veći iznos nego u prethodnom izvještajnom periodu, i opet sve utrošio na pokrivanje troškova rada, proizilazi da je poslovanje udruženja podešeno tako da pod prividom organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, bude u funkciji lica koja upravljaju istim, a ne u funkciji zaštite materijalnih interesa nosilaca prava.“

4.1.3.3. Tehničke i organizacione pretpostavke. Organizacija mora da posjeduje odgovarajuću opremu neophodnu da vodi urednu i kompletnu evidenciju o nosiocima prava (članovima) i evidenciju o predmetima zaštite, kao i da pravilno evidentira korišćenje autorskih dela i predmeta srodnih prava i efikasno naplati naknadu od strane korisnika. Tu u red dolazi informatička oprema (računarska oprema, konekcija sa Internetom itd.) i softveri.

U tom smislu članom 5. tač. 3. Pravilnika o načinu i formi ispunjavanja uslova za izdavanje dozvole pravnim licima za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava predviđeno da se smatra se da pravno lice raspolaže odgovarajućom opremom za efikasno obavljanje kolektivnog ostvarivanja prava ako ima: osnovnu uredsku opremu, koja omogućava normalan rad, sva potrebna sredstva za komunikaciju (telefon, fax, kompjuter), vlastitu adresu za elektronsku poštu, vlastitu aktivnu internet stranicu, putem koje može javnost da stupa u kontakt sa pravnim licem.

4.1.4. Obaveza organizacije da svoje poslove ne obavlja radi sticanja dobiti

Organizacija je dužna da svoju djelatnost obavlja u interesu svojih članova u skladu sa statutom. Kolektivna organizacija je pravno lice koje, uz dozvolu Instituta, obavlja poslove iz člana 3. Zakona, na osnovu ugovora sa autorom, odnosno na osnovu zakona, kao svoju jedinu i neprofitnu djelatnost. Naime prema članu 6. stav (3) Zakona za kolektivno ostvarivanje autorskih prava koja se odnose na istu vrstu prava na istoj vrsti djela može da postoji samo jedna kolektivna organizacija. Uvođenje sistema zakonskog monopola za jednu organizaciju, stvara i obavezu te organizacije da mora u okviru one vrste prava i one vrste djela za koje je specijalizovana da djeluje za račun svih autora (kako onih koji su članovi i potpisali ugovor, tako i onih koji to nisu, kako domaćih tako i stranih autora). Ova odredba je jedna od najvažnijih i pravno najspecifičnijih odredaba Zakona. Ona, u biti, stvara pravne, odnosno zakonske monopole pošto daje isključivo pravo bavljenja poslovima kolektivnog ostvarivanja prava za pojedine kategorije nosilaca prava samo po jednoj kolektivnoj organizaciji za svaku takvu kategoriju, i to za teritoriju cijele države. Međutim, takav poseban status kolektivnih organizacija neophodan je zbog same prirode njihovog posla i zbog veće efikasnosti i racionalizacije njihovog poslovanja, a, sa druge strane, bitno olakšava položaj korisnika djela, koji mogu tako mnogo jednostavnije i brže da pribavljaju potrebna prava i plaćaju za njihovo korištenje - pa bi tako, barem u

pravilu, trebalo i u većoj mjeri da poštuju autorska prava. Zakonski ili barem *de facto* monopol uživaju i kolektivne organizacije u evropskim i drugim državama u kojim kolektivno ostvarivanje autorskog prava već decenijama uspješno i efikasno funkcioniše. Za rješavanje eventualnog nezadovoljstva autora radom kolektivne organizacije postoje drugi i efikasniji načini od dubiozne mogućnosti prelaženja autora iz jedne u drugu kolektivnu organizaciju. Kolektivna organizacija mora da obavlja sve poslove u okviru svoje djelatnosti na način koji osigurava postizanje najvećeg mogućeg stepena efikasnosti, dobrog poslovanja, štedljivosti i transparentnosti. (Član 7.) Nadležan službenik dužan je da utvrdi da li organizacija obavlja aktivnosti u skladu sa ovim principom. Ukoliko u toku sprovođenju nadzora nađe da organizacija obavlja određene aktivnosti sa ciljem sticanja profita, dužan je da naloži njihovo obustavljanje. Takođe, nadležan službenik je obavezan da pažljivo prouči statut, kao i druge opšte akte organizacija, kako bi utvrdio da li je u spomenutim aktima propisana bilo koja aktivnost koja ima cilj sticanja profita.

Na primjer, organizacija ne može da odbije članstvo onom autoru čije stvaralaštvo nije komercijalno, već mora jednako da zastupa interese svih autora, kako onih čija autorska djela na tržištu donose profit, tako i onih koji nisu komercijalni. U uslovima gdje postoji tržišna utakmica između organizacija iste specijalizacije, i gdje bi organizacija morala tržišno da razmišlja, svaka organizacija bi imala interes da zastupa prije svega one autore čiji je rad komercijalan. Organizacija ne bi imala interes da troši svoja sredstva zastupajući one autore čija se djela ne koriste na tržištu, tačnije, autore koji joj ne donose profit. Tako bi se otvorila opasnost da autori iz određenih žanrova, na primjer ozbiljne muzike, budu slabije zaštićeni od onih čija muzika je manje kvalitetna, ali zato mnogo komercijalnija.

4.1.5. Obaveza organizacije da ne obavlja ni jedan drugi posao osim djelatnosti ostvarivanja isključivih imovinskih prava i prava na naknadu autora i nosilaca srodnih prava. Organizacija je dužna da obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, u skladu sa dozvolom Instituta, pozitivnim pravom Bosne i Hercegovine i njenim opštim aktima. To su, u najširem smislu riječi, svi oni poslovi, koji su neposredno ili posredno usmjereni na prikupljanje autorskih naknada od strane korisnika i poslovi njihove raspodjele navedeni u članu 3. Zakona. Ovi poslovi obuhvataju:

- a) korištenje autorskih djela iz repertoara kolektivne organizacije pod podjednakim uslovima za iste vrste korisnika, za iste vrste djela i za iste načine korištenja,
- b) sklapanje kolektivnih ugovora sa reprezentativnim udruženjima korisnika o uslovima za korištenje autorskih djela,
- c) objavljivanje tarifa o visini naknada za korištenje autorskih djela i upoznavanje korisnika sa visinama tih naknada,
- d) naplatu naknade za korištenje autorskih djela,
- e) raspodjelu naplaćenih, odnosno primljenih naknada autorima prema unaprijed određenim pravilima o raspodjeli,
- f) kontrolu nad korištenjem autorskih djela koja čine repertoar kolektivne organizacije po osnovu ugovora sa domaćim autorima i po osnovu ugovora sa stranim kolektivnim organizacijama,
- g) pokretanje i vođenje postupaka zaštite kod sudova i drugih državnih organa u slučaju povreda prava koja ostvaruje kolektivna organizacija,

h) sklapanje ugovora sa stranim kolektivnim organizacijama i njihovim udruženjima,

i) druge aktivnosti koje su povezane sa kolektivnim ostvarivanjem prava i koje mogu razumno da predstavljaju troškove poslovanja kolektivne organizacije (obrazovne i promotivne aktivnosti za podizanje svijesti o potrebi poštivanja autorskog prava, njegove zaštite i slično).

Ostale aktivnosti, koje nemaju karakter kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, organizacija ne smije da obavlja.

U tom pogledu, neophodno je prilikom analize finansijskih izvještaja i izvještaja o poslovanju, provjeriti da li organizacija obavlja i neke aktivnosti koje nemaju karakter zastupanja njenih članova, odnosno, karakter kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava. Na primjer, organizacija ne smije da pozajmljuje novac svojim članovima, da bi oni rješavali svoje finansijske probleme. To nije djelatnost kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava. Izuzetno od ove obaveze, organizacija može da vrši djelatnost kojom se ostvaruju stručni, umjetnički ili socijalni interesi nosilaca prava. Ove aktivnosti moraju da budu precizno definisane u opštim aktima kolektivne organizacije da bi se spriječila svaka mogućnost nepravde i arbitrarnosti u odlučivanju. U slučaju avansne isplate, organizacija ne može naplaćivati kamatu na dati iznos.

Takođe, organizacija može da obavlja pojedine administrativno-tehničke usluge u ime i za račun druge organizacije, na osnovu pisanog ugovora (Član 6. stav (2) Zakona). Na primjer, zajednička služba naplate jedinstvene naknade se definiše posebnim ugovorom između organizacija.

Takođe, organizacija može da zaključi ugovore sa stručnim institucijama radi obavljanja različitih stručnih i tehničkih poslova. Na primjer, izrada softvera za potrebe organizacije ili naplata potraživanja od korisnika i tako dalje. To su takozvane *outsourc* kompanije. Prilikom vršenja nadzora, nadležan službenik treba da ima uvid u sve aktivnosti koje organizacija obavlja i da procijeni da li se one mogu podvesti u dvije kategorije poslova koje su ovde spomenute.

4.1.6 Obaveza organizacije da ima sjedište u Bosni i Hercegovini. Ovaj uslov je predviđen Zakonom o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine i dokazuje se na osnovu rješenja o upisu u Registar udruženja i fondacija koje vodi Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine.

4.1.7. Obaveza organizacije da ima repertoar. Prilikom podnošenja zahtjeva za izdavanje dozvole za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, organizacija mora da dostavi i popis djela koji će sačinjavati repertoar kolektivne organizacije. Repertoar organizacije čine:

1) autorska djela, odnosno predmeti srodnih prava onih autora i nosilaca autorskog i srodnih prava koji su sa organizacijom zaključili ugovor u smislu člana 9. Zakona;

2) autorska djela, odnosno predmeti srodnih prava onih autora i nosilaca autorskog i srodnih prava koji nisu zaključili ugovor o isključivom ustupanju svojih prava organizaciji, ali nisu ni obavijestili organizaciju da će svoja prava ostvarivati individualno i koje organizacija zastupa na osnovu Zakona;

3) autorska djela, odnosno predmeti srodnih prava koji čine repertoar stranih kolektivnih organizacija sa kojim domaća kolektivna organizacija ima zaključen bilateralni ugovor na osnovu kojeg obezbjeđuje kolektivno ostvarivanje

autorskog i srodnih prava domaćih nosilaca u inostranstvu i stranih nosilaca prava u Bosni i Hercegovini.

Kada je riječ o transparentnosti repertoara organizacije, organizacija mora da posjeduje egzaktne podatke samo o onom dijelu repertoara koji su joj prijavili njeni članovi, ali ne i onom dijelu repertoara koji pripada autorima koje zastupa na osnovu Zakona ili bilateralnih ugovora sa drugim, srodnim organizacijama iz inostranstva. Naime, organizacija je na osnovu Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava dužna da zastupa i ona lica koja sa njom nisu zaključila ugovor o zastupanju, ali se nisu na izričit način ni isključila iz sistema kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava. Podatke o tim djelima, organizacija ne može da ima u svojim bazama podataka, ali ona svakako čine njen repertoar.

Prilikom izdavanja dozvole za rad organizaciji, neophodno je da se provjeri da li su na tom repertoaru djela čiji su autori članovi udruženja, odnosno članovi organizacije. Podnosilac zahtjeva koji traži dozvolu za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja prava mora da dokaže da su njegovi članovi (ili osnivači) zaista autori onih autorskih djela koja čine njegov repertoar. Primjera radi, ako prilikom ispitivanja zahteva da se izda dozvola za rad organizaciji koja bi ostvarivala prava određene kategorije autora u Bosni i Hercegovini, podnosilac zahtjeva dostavi listu imena sa veoma šturim biografijama i nekoliko stotina autorskih djela, koja ničim ne mogu da se dovedu u vezu sa članovima organizacije, onda se ne može reći da takva organizacija posjeduje repertoar ili članstvo. Neophodno bi bilo da se pokaže da ta lica zaista jesu autori tih autorskih djela. To je i logično, jer organizacija, pored ostalog, treba da ostvaruje kolektivna prava svojih članova u odnosu na njihova autorska djela, a ne bilo koja autorska djela.

Repertoar organizacije koji se odnosi na djela njenih članova mora biti snabdjeven određenim podacima koje propisuje član 4. Pravilnika. To su sljedeći podaci o djelima:

- 1) naziv djela;
- 2) vrsta djela;
- 3) podatak o autoru, odnosno autorima djela;
- 4) godina prve objave djela;
- 5) opseg i trajanje djela.

Organizacija je dužna da u pogledu evidentiranja ovog dijela repertoara poštuje međunarodne standarde i oznake. U tom pogledu, Institut će tražiti od organizacije da mu dostavi dokaze da su ti standardi, prilikom evidentiranja ovog dijela njenog repertoara, poštovani.

4.2. Poslovi organizacije koji se odnose na zastupanje njenih članova (Pitanje članstva u organizaciji).

Saglasno članu 15. stav (1) Zakona predviđeno je da "kolektivna organizacija ne može odbiti zahtjev za sklapanje ugovora za kolektivno ostvarivanje prava iz oblasti svoje djelatnosti". Iz toga proizlazi da svako ko ima status autora u datoj oblasti, ima i pravo da postane član organizacije. Svako ko je član udruženja je i član skupštine organizacije.

Član 15. Zakona o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine

(„Službeni glasnik BiH“, br. 32/01, 42/03, 63/08 i 76/11) predviđa: „udruženje može ustanoviti svoje kriterije za članstvo. Kriteriji za prijem u članstvo podliježu samo ograničenjima u smislu zabrane diskriminacije koja je utvrđena Ustavom i zakonima BiH“. Pored toga, istim članom, stav 2. je predviđeno da je „udruženje dužno voditi spisak svojih članova“. Stav 3. predviđa da „svaki član udruženja može pokrenuti postupak pred nadležnim sudom za utvrđivanje opšteg akta udruženja koji je donesen suprotno odredbama statuta ili drugog opšteg akata udruženja a najkasnije u roku od 6 mjeseci od dana donošenja tog akta“.

Saglasno članu 16. Zakona autori koji su povjerali kolektivnoj organizaciji ostvarivanje svojih prava su njeni članovi. Vrsta članstva i prava članova uređuju se u skladu sa statutom organizacije. Organizacija dakle mora da propiše uslove za svoje članstvo i to u svom statutu; ti uslovi moraju da budu jasni i transparentni i ne smiju da budu diskriminatorni. Pravno je nedozvoljeno predvidjeti da su članovi skupštine samo određeni članovi. Svako ko je član organizacije mora da bude i član skupštine i da pod jednakim uslovima bude biran u organe upravljanja organizacije. Ova činjenica ne ograničava pravo organizacije da unaprijed propiše uslove za učešće članova u organima upravljana, na pravičan i transparentan način, prema kriterijumima koje odredi skupština, uključujući i način utvrđivanja skupštinskog kvoruma (sistem predstavljanja, prihode članova, i drugo).

Smisao odredbe koja se odnosi na vrste članstva i prava u vezi sa članstvom je da se ovo pitanje uredi statutom kolektivne organizacije i to na način koji neće ograničavati prava organizacije. Statut organizacije donosi skupština organizacije. To znači da se i u tom važnom pitanju - pitanju članstva, uslova pod kojim jedno lice postaje član organizacije, biva biran u organe upravljanja i tako dalje, mora reflektovati volja skupštine, a to znači, svih članova organizacije. To je ono što daje legitimitet. Ovo ne ograničava pravo kolektivne organizacije da predvidi postojanje posebnih vrsta članova, počasnici članovi, pridruženi članovi i tako dalje.

Postavlja se i pitanje može li član organizacije da se djelimično isključi iz sistema kolektivne zaštite? Drugim rečima, može li da se isključi iz sistema kolektivne zaštite samo za dio svojih prava, dok bi drugi dio tih prava nastavio da obavlja na kolektivni način? Takođe, može li se član organizacije isključiti iz sistema kolektivne zaštite za dio svojih predmeta zaštite (autorskih djela ili predmeta srodnih prava)?

Član 18. stav (2) Zakona predviđa da autor koji ne želi da svoja prava ostvaruje na kolektivni način dužan je da o tome, u pisanom obliku, obavijesti odgovarajuću kolektivnu organizaciju, osim u slučajevima iz člana 4. zakona kojima je propisano obavezno kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava.” Iz ovoga slijedi da se autor ili nosilac srodnog prava isključuje iz sistema kolektivne zaštite uvijek za sva prava koja organizacija ostvaruje, osim onih prava koja se individualno ne mogu ostvarivati. Djelimično isključenje iz sistema kolektivne zaštite u pogledu prava koja autoru zakon priznaje, nije pravno moguće. Na primjer, član organizacije koja ima dozvolu za kolektivno ostvarivanje prava proizvođača fonograma ne može da se isključi iz sistema kolektivne zaštite tako što će tražiti da ga njegova organizacija zastupa u pogledu prava na naknadu za javno saopštavanje fonograma, dok bi on sam, na individualni način, vršio svoje pravo na naknadu za emitovanje svojih fonograma. To se takođe odnosi i na predmete zaštite.

Organizacija ostvaruje prava za sva autorska djela ili predmete zaštite određenog nosioca prava. Odredbom člana 9. Zakona propisano je da „kolektivna organizacija može da ostvaruje autorska prava na osnovu ugovora sa autorom, osim ako ovim zakonom nije izričito predviđena mogućnost kolektivnog ostvarivanja prava na osnovu samog zakona“. Takav ugovor mora da sadrži naročito: odredbu o isključivom prijenosu odgovarajućeg imovinskog prava autora na kolektivnu organizaciju, nalog autora kolektivnoj organizaciji da u svoje ime, a za račun autora ostvaruje prenesena prava, vrstu djela i prava koja kolektivna organizacija ostvaruje za račun autora, vrijeme trajanja ugovora koje ne može biti duže od pet godina; poslije isteka trajanja ugovor se može neograničeno produživati za iste periode. Prema tome autor zaključuje ugovor za sva svoja djela, odnosno za sve svoje predmete zaštite. Odredbom člana 9. stav (4) Zakona je predviđeno da ako je ostvarivanje prava prema zakonu ili ugovoru preneseno na kolektivnu organizaciju, autor ne može sâm ostvarivati ta prava na individualan način, osim u slučaju iz člana 4. Zakona (Obavezno kolektivno ostvarivanje prava). To znači da Zakon zabranjuje da nosilac prava svoja prava jednim dijelom ostvaruje individualno, a drugim dijelom kolektivno. Na primjer, nezakonito je da kompozitor koji je član AMUS-a i koji ima dvadeset kompozicija, imovinsko pravna ovlašćenja za prvih deset ostvaruje preko AMUS-a, preostalih deset individualno. Nosilac prava, kada ustupa organizaciji određena imovinska prava, mora da ih ustupi za sve svoje predmete zaštite.

Iz člana 9. Zakona takođe proizlazi i sljedeće: i pored činjenice da se određeni autor isključio iz sistema kolektivne zaštite, organizacija i dalje ima obaveze prema njemu, obaveze da ostvaruje ona prava koja se po zakonu moraju ostvarivati na kolektivan način.

4.2.1. Koga organizacija zastupa? Organizacija ostvaruje prava svih nosilaca autorskog ili srodnih prava koji su sa njom zaključili ugovor o ustupanju svojih prava (svojih članova), kao i svih nosilaca autorskog ili srodnih prava koji sa njom nisu zaključili ugovor o ustupanju svojih prava i uz to je nisu obavijestili (na zakonom propisan način) da će svoja prava ostvarivati individualno (Član 18. stav (2) Zakona). Ova odredba se odnosi, naravno, samo na slučajeve u kojim je moguće ostvarivati prava na individualan način i uvodi jednu zakonsku pretpostavku koja u pravnom poretku BiH stvara sličnu situaciju kakva postoji u jednom broju evropskih zemalja na području kolektivnog ostvarivanja autorskih prava. Radi se o tzv. proširenom kolektivnom ostvarivanju prava (*extended collective licensing* ili *extended collective administration*) koje omogućava reprezentativnim kolektivnim organizacijama da ostvaruju istovrsna prava i za nečlanove. Tako, pojam „za račun svih autora“ u ovom članu odnosi se na sve autore određene vrste djela (npr., muzičkih djela, originala djela likovne umjetnosti itd.), a ne samo na autore koji su sklopili ugovor sa kolektivnom organizacijom. Naravno, pošto se tu radi o pravima koja se, ipak, mogu individualno ostvarivati, takva pretpostavka prestaje da važi i da proizvodi pravno djelovanje od momenta kada autor izričito obavijesti odgovarajuću kolektivnu organizaciju da neće svoja prava ostvarivati putem nje i na kolektivan način. Ako autor to ne učini, odredba stava (3) stavlja ga u posve ravnopravan položaj sa autorima koji su sklopili ugovor sa kolektivnom organizacijom. Takav način ostvarivanja prava određuje na svom području i Direktiva EZ o satelitskoj radiodifuziji i kablovskom reemitiranju (čl. 3/2-4), a spominje ga i uvodna odredba broj 18 Direktive EZ o informacionom društvu. Na osnovu bilateralnih ugovora koje organizacija zaključuje sa inostranim srodnim organizacijama, ona zastupa i

strane autore i nosioce srodnih prava povodom iskorišćavanja njihovih autorskih djela i predmeta srodnih prava na teritoriji Bosne i Hercegovine. (Član 21. stav (1) Zakona).

Dakle, organizacija zastupa:

- a) svoje članove, domaće državljane, na osnovu zaključenog, individualnog ugovora;
- b) autore i nosioce prava, domaće državljane, koji nisu njeni članovi, a koje organizacija zastupa na osnovu zakona;
- c) strane autore i nosioce srodnih prava, na osnovu bilateralnih ugovora sa srodnim inostranim organizacijama.

4.2.2. Koga organizacija ne zastupa? Organizacija ne može kolektivno da ostvaruje prava jedino onih autora ili nosilaca srodnih prava koji su se na zakonom propisan način isključili iz kolektivne zaštite. Naravno, pošto se tu radi o pravima koja se, ipak, mogu individualno ostvarivati, takva pretpostavka prestaje da važi i da proizvodi pravno djelovanje od momenta kada autor izričito obavijesti odgovarajuću kolektivnu organizaciju da neće svoja prava ostvarivati putem nje i na kolektivan način. Ako autor to ne učini, zakon ga stavlja u posve ravnopravan položaj sa autorima koji su sklopili ugovor sa kolektivnom organizacijom. Ovdje takođe treba imati u vidu da u slučajevima iz člana 4. Zakona (pravo slijeđenja, privatna i druga vlastita upotreba, kablovsko reemitovanje i kliping) gdje individualno ostvarivanje prava nije pravno moguće. U ovim slučajevima, autori i nosioci srodnih prava se ne mogu isključiti iz kolektivnog sistema zaštite. Drugim riječima, organizacija je dužna da ih zastupa u svakom slučaju, čak iako se oni izričito isključe iz sistema kolektivnog ostvarivanja prava.

4.2.3. Na koji način se član organizacije isključuje iz sistema kolektivne zaštite? Član 18. stav (2) Zakona predviđa da autor koji ne želi da svoja prava ostvaruje na kolektivan način dužan je da o tome, u pisanom obliku, obavijesti odgovarajuću kolektivnu organizaciju. Međutim, iako je za isključivanje iz sistema kolektivne zaštite dovoljna pisana izjava nosioca prava, da bi se takvo isključivanje u praksi zaista sprovelo, u jednom trenutku se mora identifikovati i repertoar tog autora ili nosioca prava koji se iz kolektivne zaštite isključio. Cjelishodno je da autor to uradi prilikom slanja dopisa kojim se isključuje iz sistema kolektivne zaštite, gde bi jasno naveo koja djela čine njegov repertoar. Ako to ipak ne učini, nastaje problem onda kada se organizacija obrati svom korisniku sa zahtjevom da joj plati naknadu za korišćenje autorskih djela ili predmeta srodnih prava sa njenog repertoara. Korisnik će tom prilikom odgovoriti da ne koristi djela sa repertoara organizacije, već da koristi djela lica koje se isključilo iz sistema kolektivne zaštite. Tom prilikom, korisnik (na primjer neki ugostiteljski objekat, zanatska radnja, i tako dalje) ne samo da treba da dokaže da ima ugovor sa licem koje se na zakonom propisan način izuzelo iz kolektivne zaštite, već i da dokaže da je muzika koju u svom radu koristi dio kataloga tog lica, i posredno – da nije dio repertoara organizacije. Drugim riječima, isključivanje iz sistema kolektivne zaštite, da bi zaista proizvodilo pravna dejstva, mora da sadrži dvije vrste podataka: podatke o nosiocu prava i podatke o njegovom katalogu.

4.2.4. Može li organizacija da isključi svog člana iz članstva? Članom 16. Zakona je predviđeno da autori koji su kolektivnoj organizaciji povjerali ostvarivanje svojih prava su njeni članovi. Vrste članstva i prava vezana za njih

određuje statut kolektivne organizacije. Članom 15. Zakona predviđeno je da kolektivna organizacija ne može odbiti zahtjev za sklapanje ugovora za kolektivno ostvarivanje prava iz područja svoje djelatnosti ako se radi o autoru koji je državljanin Bosne i Hercegovine ili koji ima prebivalište ili sjedište u Bosni i Hercegovini. Odredba se ne primjenjuje ako je autor već sklopio ugovor za kolektivno ostvarivanje svojih prava u Bosni i Hercegovini sa inostranom kolektivnom organizacijom. Dakle, organizacija ne može da otkáže ostvarivanje prava nosiocu prava u onim slučajevima gdje Zakon izričito predviđa da je kolektivno ostvarivanje prava obavezno. Imajući u vidu navedeno organizacija ne može da otkáže *članstvo* u organizaciji osim u slučajevima ako je autor već sklopio ugovor za kolektivno ostvarivanje svojih prava u Bosni i Hercegovini sa inostranom kolektivnom organizacijom. Organizacija mora da propiše uslove za svoje članstvo i to u svom statutu; ti uslovi moraju da budu jasni i transparentni i ne smiju da budu diskriminatorni. Na primjer, uslov po kojem će jedno lice moći da postane član organizacije samo ako skupština ocijeni da je njegova umjetnost dovoljno kvalitetna, ili ako ima dobru reputaciju u Bosni i Hercegovini i inostranstvu, je suprotan dobroj poslovnoj praksi. Svaki nosilac prava, bio on vrhunski umjetnik ili početnik, ima Zakonom i Ustavom zagarantovana prava koja mu niko ne može uskratiti.

Takođe, organizacija ne može da odbije nečije članstvo zato što autor stvara umjetnost koja nije komercijalna i ne donosi zaradu. U tom pogledu, Evropska komisija je 1981. godine donijela odluku koja se tiče usklađenosti člana 86 EEC Ugovora sa Statutom GEMA-e (IV/29.971-GEMA statutes) OJ L 094, p12. koja glasi:

“Organizacija ne može da odbije članstvo zato što autor ili izdavač ne ostvaruju profit. Međutim, organizacija može da ograniči učešće takvih lica u organima upravljanja u organizaciji”.

4.2.5. Obaveza organizacije da u obavljanju svojih poslova bude specijalizovana za ostvarivanje određenih vrsta prava, povodom određenih predmeta zaštite. Članom 2. Zakona predviđeno je da kolektivno ostvarivanje autorskog prava znači ostvarivanje autorskog prava za više autorskih djela većeg broja autora zajedno posredstvom pravnih lica specijaliziranih samo za tu djelatnost, koja ispunjavaju sve uslove prema odredbama ovog zakona i koja imaju dozvolu Instituta za obavljanje te djelatnosti. Članom 11 stav (1) tačka d) Zakona predviđeno je da u postupku po zahtjevu za izdavanje dozvole Institut vodi računa da već ne postoji za istu vrstu autorskih djela i za ostvarivanje istih prava druga kolektivna organizacija osim ako pravno lice koje podnosi zahtjev dokaže da će osigurati korisnicima veći repertoar zaštićenih djela nego već postojeća kolektivna organizacija, kao i da može osigurati efikasniji i ekonomičniji način ostvarivanja prava. Stav (4) istog člana predviđa da u slučaju davanja dozvole novoj kolektivnoj organizaciji, odluka o tome mora da sadrži i izreku o oduzimanju dozvole za obavljanje tih poslova dotadašnjoj kolektivnoj organizaciji.

Ove odredbe su od velikog značaja prilikom izdavanja dozvole za rad organizaciji. Organizacija koja podnosi zahtjev za dobijanje dozvole, dužna je da precizno navede koja prava namjerava kolektivno da ostvaruje, odnosno, za koja prava traži dozvolu od Instituta. Takođe, citirane odredbe su od suštinske važnosti i za razumjevanje “monopola” koji je organizaciji priznat zakonom.

Zakonsko rješenje prema kome se organizaciji garantuje monopolski položaj na tržištu, dominira u savremenom svijetu. Obrnut slučaj, gdje u okviru

jedne specijalizacije, rade dvije ili više organizacija, predstavlja izuzetak. Dosadašnja iskustva u ovoj oblasti potvrđuju da prednosti sistema kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava najviše dolaze do izražaja u uslovima gdje u okviru jedne specijalizacije, postoji samo jedna organizacija. U takvom sistemu, odnos između nosilaca prava i korisnika postaje pregledniji, jednostavniji, racionalniji i pravno sigurniji. Primjera radi, korisnicima autorskih djela i predmeta srodnih prava, odnosno njihovim reprezentativnim udruženjima, mnogo je jednostavnije i jeftinije da pregovaraju sa jednom organizacijom povodom određene vrste autorskih djela, nego sa pet različitih organizacija od kojih svaka može da ima svoje uslove poslovanja, svoja pravila postupanja, svoje tarife, i tako dalje. Takav stav podržava i WIPO: "Po pravilu, u svakoj zemlji treba da postoji samo jedna organizacija za istu vrstu imovinsko pravnih ovlašćenja. Postojanje dvije ili više organizacija u istoj oblasti može umanjiti ili čak eliminisati prednosti kolektivnog ostvarivanja". Isto stanovište dijeli i CISAC koji je u svojoj rezoluciji iz 1993. godine pod nazivom "Organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava Centralne i Istočne Evrope", naveo da bi "više organizacija u okviru iste specijalizacije bilo izvor konfuzije i i slabljenja stvarne zaštite autora (...)".

U tom smislu relevantno je rješenje Instituta broj: IP-03-47-5-12-06059/12VT 21.06.2012. godine o izdavanju dozvole za kolektivno ostvarivanje prava autora muzičkih djela. Ovim rješenjem usvojen je zahtjev Asocijacije kompozitora - muzičkih stvaralaca Bosne i Hercegovine (AMUS), Obala Kulina bana br. 22/II, Sarajevo i izdata dozvola za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja prava autora muzičkih djela. Istim rješenjem oduzete dozvola „Sine Qua Non“ d.o.o., Agenciji za zastupanje i zaštitu autorskih prava, Sarajevo, u dijelu koji se odnosi na obavljanje djelatnosti ostvarivanja prava autora na osnovu punomoći autora, punomoći organizacija autora ili drugih nosilaca autorskih prava; „Elta-kabel“ d.o.o. Doboj, u dijelu koji se odnosi na obavljanje djelatnosti ostvarivanja autorskog prava. Rješenjem su Asocijacija kompozitora - muzičkih stvaralaca Bosne i Hercegovine (AMUS) i „Sine Qua Non“ d.o.o. Agencija za zastupanje i zaštitu autorskih prava obavezani da posebnim sporazumom regulišu međusobne odnose o preuzimanju relevantne dokumentacije neophodne za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja prava autora muzičkih djela, u roku od 30 dana od dana donošenja ovog rješenja. Negativni efekti takvog monopola u velikoj mjeri anuliraju sledeće činjenice.

Najprije, organizacija se ne osniva radi sticanja dobiti. To pored ostalog znači da organizacija ne može da odbije članstvo onom autoru čije stvaralaštvo nije komercijalno, već mora jednako da zastupa interese svih autora, kako onih čija autorska djela na tržištu donose profit, tako i onih koji nisu komercijalni. U uslovima gdje postoji tržišna utakmica između organizacija iste specijalizacije, i gdje bi organizacija morala tržišno da razmišlja, svaka organizacija bi imala interes da zastupa prije svega one autore čiji je rad komercijalan. Organizacija ne bi imala interes da troši svoja sredstva zastupajući one autore čija se djela ne koriste na tržištu, tačnije, autore koji joj ne donose profit. Tako bi se otvorila opasnost da autori iz određenih žanrova, na primjer ozbiljne muzike, budu slabije zaštićeni od onih čija muzika je manje kvalitetna, ali zato mnogo komercijalnija.

Za korišćenje djela sa njenog repertoara, organizacija ne može da nametne korisnicima naknadu koju ona želi, već o tome mora sa njima da pregovara, (član 23-25. Zakona). Navedeni članovi uređuju pitanje zbog kojeg se

uopšte uvodi cijeli sistem kolektivnog ostvarivanja prava, tj. pitanje plaćanja odgovarajuće naknade za korištenje autorskih djela. Zakon uvodi institut „kolektivnog ugovora“ između kolektivne organizacije i reprezentativnog udruženja korisnika, kao i institut „primjerene tarife“ kojom se određuju visina i način izračunavanja naknada za korištenje autorskih djela. Zakon sadrži daljnje odredbe o načinu sklapanja kolektivnih ugovora i o njihovom obaveznom sadržaju, koje su same po sebi dosta jasne tako da ne traže neka posebna dodatna objašnjenja. Možda treba ukazati jedino još na član 25. stav (4) koji veže i sudove da se u slučaju zahtjeva za naplatu naknada moraju pridržavati važećih tarifa, odnosno da ne mogu slobodno odlučivati o visini takvih zahtjeva.

Ako dogovor između organizacija i korisnika o visini naknada ne bude postignut, posredovaće Savjet za autorsko pravo, bez čijeg pozitivnog mišljenja tarifa naknada ne može da stupi na snagu i pravno obavezuje korisnike.

Institut sprovodi nadzor nad radom organizacija pored ostalog i zato da bi u smislu člana 12. Zakona spriječio eventualne zloupotrebe njenog zakonom priznatog monopola (O tome detaljnije pogledati 2.8. Razlozi vršenja nadzora).

Uobičajeno je reći da organizaciju osnivaju „kompozitori“, „izvođači“, „proizvođači fonograma“, „fotografi“ i tako dalje, zbog čega se stiče utisak da je kriterijum za razlikovanje organizacija „vrsta“ autora, odnosno nosilaca prava koje ta organizacija zastupa, odnosno, drugim riječima, karakter *članstva* organizacije. Međutim, nije tako. Kriterijum razlikovanja organizacija su *autorska i srodno pravna ovlašćenja i predmeti zaštite* na kojima ta ovlašćenja postoje, a koje organizacija, za svoje članove, kolektivno ostvaruje. Na primjer, dvije različite organizacije mogu da zastupaju interese jednog te istog autora, odnosno da kolektivno ostvaruju njegova autorska pravna ovlašćenja. U Njemačkoj, na primjer, GEMA zastupa muzičke autore, kolektivno ostvaruje njihove interese u odnosu na njihove kompozicije: pravo na naknadu od javnog saopštavanja, emitovanja, reemitovanja njihove muzike i tako dalje. Ali, kompozitor ima pravo i da na papiru umnožava svoju muziku, da štampa i objavljuje svoje notne tekstove. Pravo na posebnu naknadu od *privatnog kopiranja* notnih tekstova ostvaruje druga njemačka organizacija - VG WORT.

Organizacija ima pravni monopol na vršenje samo onih isključivih i relativnih prava koja su joj rješenjem Instituta priznata. Ta ovlašćenja čine suštinu organizacije i demarkacionu liniju njihovog razlikovanja.

Vrste organizacija prema karakteru prava koja ostvaruju

• **Organizacije koje ostvaruju autorska ili srodno-pravna ovlašćenja na jednom predmetu zaštite u korist jedne vrste autora ili nosilaca srodnih prava.** Primjer takve organizacije je Organizacija proizvođača fonograma. Ta organizacija bi trebalo da ostvaruje veći broj ovlašćenja koja su *proizvođačima fonograma* priznata na jednom predmetu zaštite: *fonogramu*. To su sljedeća ovlašćenja: 1) pravo na naknadu za emitovanje fonograma; 2) pravo na naknadu za reemitovanje fonograma; 3) pravo na naknadu za javno saopštavanje fonograma; 4) pravo na naknadu za javno saopštavanje fonograma koji se emituje i 5) pravo na posebnu naknadu od uvoza odnosno prodaje tehničkih uređaja i praznih nosača zvuka, slike i teksta za koje se opravdano može pretpostaviti da će biti korišćeni za umnožavanje fonograma za lične nekomercijalne potrebe. Sva ta ovlašćenja kolektivno ostvaruje jedna organizacija.

• **Organizacije koje ostvaruju autorsko-pravna i srodno-pravna ovlaštenja na jednom predmetu zaštite, odnosno jednoj vrsti autorskog djela, u korist autora i izdavača tog djela.** Primjer takve organizacije je njemački VG WORT. Spomenuta organizacija ostvaruje prava autora i izdavača autorskih djela koja se objavljuju u *štampanoj formi*. Članstvo te organizacije je grupisano u nekoliko grupa koje su podijeljene žanrovski³. Evo kako to izgleda: 1) pisci i prevodioci beletristike i dramski pisci; 2) novinari, pisci i prevodioci realistične proze; 3) pisci i prevodioci naučne i tehničke literature; 4) izdavači beletristike i realistične proze; 5) stage izdavači; 6) izdavači naučnih radova i literature. Sva ta lica, izdavači i autori pisanih autorskih djela, imaju na tim autorskim djelima određena autorska i srodno pravna ovlaštenja. Ta ovlaštenja ostvaruje VG WORT.

• **Organizacije koje ostvaruju autorsko-pravna i srodno-pravna ovlaštenja na različitim predmetima zaštite, u korist različitih nosilaca prava.** Primjer ovakve organizacije je njemački VGL. Ta organizacija ostvaruje prava proizvođača fonograma i prava izvođača. Ta lica imaju niz srodno pravnih ovlaštenja na dva različita predmeta zaštite – izvođenjima i fonogramima. Objasnićemo to na sljedećem primjeru.

Fonogram je, u smislu člana 126. Zakona o autorskom i srodnim pravima, snimak zvukova izvođenja ili drugih zvukova ili onoga što predstavlja zvukove, osim ako se radi o snimku koji je uključen, odnosno ugrađen u audiovizuelno djelo. Proizvođač fonograma, pored ostalih prava, ima i pravo na naknadu od *javnog saopštavanja* svog fonograma. Istovremeno, niz zvukova koji čini fonogram, može da bude i *izvođenje*, na primjer izvođenje neke kompozicije na klaviru. Onaj koji je uložio sredstva u stvaranje fonograma, proizvođač fonograma, ima pravo *na naknadu od javnog saopštavanja* svog fonograma, zato što je on proizveo, "stvorio" fonogram; onaj koji je izveo tu kompoziciju na klaviru ima pravo *na naknadu od javnog saopštavanja* svog izvođenja. (Ovo nije situacija analogna onoj koja postoji kod AMUS-a. Kod AMUS-a imamo *jedno* koautorsko delo). Ovde imamo *dva različita* srodna prava: pravo izvođača i pravo proizvođača fonograma, koja su nerazdvojno vezana u ono što je zabilježeno na nekom tjelesnom nosaču, na primjer, pjesma snimljena na nekom optičkom disku. Ta pjesma je *niz zvukova* (dakle, fonogram, i na tom fonogramu određena prava ima *proizvođač fonograma*) ali ta pjesma je takođe, istovremeno i *izvođenje* (i na tom *izvođenju* određena prava ima *izvođač*). Njemački VGL istovremeno obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja prava i za *izvođače* i za *proizvođače fonograma*.

4.2.6. Obaveza organizacije da u obavljanju svojih poslova ostvaruje isključiva imovinska autorska odnosno srodna prava. Suštinski je važno da prije izdavanja dozvole za rad organizaciji, Institut ispita koja prava ta organizacija može da ostvaruje. U praksi je bilo slučajeva da organizacija traži da joj se izda dozvola za ostvarivanje onih prava koja joj po Zakonu ne pripadaju, ili onih prava koja faktički ne može da ostvaruje. Naravno, nadležan službenik treba da provjeri koja prava organizacija *de facto* ostvaruje u praksi, pa ako uoči da se radi o pravima za koja nema dozvolu, naredi njihovo obustavljanje.

³ Pogledati Član 2. Statuta VG WORT na adresi <http://www.vgwort.de/>.

Kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava odnosi se samo na imovinsku komponentu autorskog prava, odnosno srodnih prava. Moralna prava autora se ne ostvaruju preko kolektivnih organizacija.

Autorsko pravo ili konkretno srodno pravo, može da bude apsolutnog ili relativnog karaktera. Za procjenu da li konkretna organizacija ispunjava uslove da dobije dozvolu za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, neophodno je ispitati: 1) da li autori ili nosioci srodnih prava, uživaju to pravo po Zakonu o autorskom i srodnim pravima; 2) da li organizacija može faktički da obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja tog konkretnog imovinsko pravnog ovlašćenja.

Za te potrebe, veoma je korisno ispitati i praksu drugih zemalja te vidjeti koja imovinska prava kolektivno ostvaruju srodne organizacije iz inostranstva.

Autorsko pravo kao isključivo, apsolutno pravo

Suština apsolutnih prava je da za svoj predmet imaju određeno pravno dobro na kojem titular prava može da vrši određena ovlašćenja koja mu zakon priznaje. Stvarna prava za svoj predmet imaju, kako im naziv kaže, *stvar*. Na toj stvari, vlasnik ima neka ovlašćenja. Na primer, vlasnik automobila može svoju stvar: 1) da drži; 2) da je koristi, 3) s njom faktički raspolaže (prepravi je, uništi i tako dalje), 4) s njom pravno raspolaže (proda je, pokloni, da u zakup i tako dalje).

Šta je suština apsolutnih autorskih prava? To je njihov predmet - autorsko djelo. Na autorskom djelu, autor ima određena ovlašćenja koja mu Zakon o autorskom i srodnim pravima priznaje. Na primjer, pravo kompozitora na *emitovanje* njegove pjesme je njegovo apsolutno pravo. Pjesma je autorsko delo (predmet zaštite), za koje autor ima *ovlašćenje* da je emituje. Koja su to ovlašćenja koja zakon priznaje kompozitoru u odnosu na njegovu kompoziciju (predmet zaštite)? Ovlašćenje na *snimanje i umnožavanje* muzike, *izvođenje* muzike, *emitovanje* muzike, *reemitovanje* muzike i tako dalje. Sadržaj autorskog prava kao *apsolutnog prava* čine njegova ovlašćenja na djelu koje je stvorio i to je, ukratko, odgovor na pitanje: šta sve autor može, po Zakonu o autorskom i srodnim pravima, da radi sa svojom muzikom? Može da je *izvodi* na koncertu, da je *emituje* preko radija i televizije, da je *snima* na CD, i tako dalje. Kada donese odluku da javno *izvede* svoju muziku na nekom koncertu, autor na svom autorskom djelu, na svojoj muzici, sprovodi svoju volju. Ta mogućnost da na svom djelu sprovodi svoju volju je suština apsolutnih prava. To je neposredno predviđeno i članom 20 stav (1) Zakona o autorskom i srodnim pravima koji predviđa da "autorska imovinska prava sadrže isključiva ovlašćenja autora da zabrani ili dozvoli iskorišćavanje svog dijela, ako ovim zakonom nije drugačije određeno". Tako formulisana apsolutna autorska prava svode se na pravo autora da *isključiti* (otuda naziv – "isključiva prava") sva treća lica od prava iskorišćavanja njegovog autorskog djela. To pravo autora predstavlja važnu i prepoznatljivu osobinu apsolutnih autorskih prava, ali njihova suština je ipak nešto drugo: to je mogućnost autora da na svom dobru (autorskom djelu) sprovodi svoju volju u skladu sa Zakonom.

Kako se u praksi realizuju, sprovode apsolutna prava? Na primjer, emitovanje je radnja iskorišćavanja autorskog djela, u ovom slučaju muzičkog djela, i samo autor može da odluči da li će njegovo djelo biti emitovano ili ne.

Apsolutno pravo znači ekskluzivitet, kako je rečeno - ako neko drugi želi da emituje autorovu pjesmu, mora od njega za to da dobije dozvolu. Drugim riječima: autor svojom voljom može da *isključi* sva treća lica od prava *emitovanja* njegove muzike. Najkraće rečeno, apsolutna prava se realizuju kroz odluku autora ili nosioca srodnog prava da *dozvoli* ili *ne dozvoli* (zabrani) iskorišćavanje svog djela, odnosno predmeta srodnog prava.

Kada stupi u ugovorni odnos sa organizacijom za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, autor ili nosilac srodnog prava, prenosi putem ugovora na organizaciju svoja imovinskoppravna ovlašćenja na isključiv način. Tako organizacija postaje nosilac isključivih imovinskih prava autora odnosno nosilaca srodnih prava. To zapravo znači da sada organizacija ima pravo da drugome dozvoli ili ne dozvoli, *emitovanje* (ili bilo koji drugi vid iskorišćavanja autorskog djela za koji je dobila dozvolu) autorove muzike.

Prilikom izdavanja dozvole za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, kako je gore već napomenuto, u nekim slučajevima organizacija ne može da ostvaruje određena prava zato što ta prava nisu Zakonom priznata njenim članovima. O tome nadležan službenik mora prvenstveno da vodi računa prilikom izdavanja dozvole za rad, ali i kasnije u toku vršenja nadzora nad radom organizacije. Primjera radi proizvođač fonograma, nema zakonom propisano ovlašćenje da drugome "dozvoli ili zabrani javno saopštavanje svog fonograma" već ima pravo na naknadu ako treće lice taj fonogram iskorišćava. Ako neko zatraži dozvolu za kolektivno ostvarivanje tog prava, Institut je neće izdati.

Prilikom izdavanja dozvole za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog ili srodnih prava, nadležan službenik mora da vodi računa i o prirodi autorskog (ili srodnih) prava za koje izdaje dozvolu i da sebi postavi pitanje: da li organizacija može *de facto* da ostvaruje spomenuta autorska ili srodna prava ili ne? U nekim slučajevima organizacija ne može da ostvaruje apsolutna prava za svoje članove zato što je to nemoguće, ili necelishodno. Na primjer, članom 119. stav (1) tačka a) Zakona o autorskom i srodnim pravima, predviđeno je da izvođač (glumac, pjevač, muzičar, plesač i tako dalje) ima "isključivo pravo na snimanje svog živog izvođenja". To znači da niko bez dozvole izvođača ne može da zabilježi njegovu živo izvođenje na tjelesni nosač (na primjer fonogram), već za to mora da dobije njegov pristanak. Svakodnevno veliki broj izvođača snima svoja izvođenja u muzičkim ili filmskim studijima, na koncertima, televizijskim emisijama i tako dalje, i svaki put, prećutno ili izričito, izvođači daju svoj pristanak na snimanje tih izvođenja. To pravo - pravo na snimanje živog izvođenja – po pravilu se vrši individualno.

Jedna od specifičnosti pravnog sistema kolektivnog ostvarivanja autorskog prava u Bosni i Hercegovini je i zakonska pretpostavka u korist organizacija za kolektivno ostvarivanje prava iz člana 18. Zakona. Prema ovom članu postoji pretpostavka da je kolektivna organizacija, u okviru vrste prava i vrste djela za koje je specijalizirana, ovlašćena da djeluje za račun svih autora. Kolektivna organizacija je dužna da autore koji je nisu obavijestili da će svoja prava ostvarivati na individualan način tretira ravnopravno sa autorima koji su sa njome sklopili ugovor. Shodno članu 18. Zakona, organizacija koja dobije dozvolu za kolektivno ostvarivanje određenog autorskog prava, ne ostvaruje prava samo onih autora koji su joj izričito, putem ugovora ustupili ovlašćenje da njihova prava kolektivno ostvaruje, već i prava svih drugih autora na istoj vrsti djela koji se nisu isključili iz sistema kolektivne zaštite na izričit način, u pisanoj formi. Imajući to

vidu, ukoliko bi Institut izdao dozvolu za rad organizaciji koja okuplja samo mali broj izvođača i priznao joj pravo da kolektivno ostvaruje pravo na snimanje živog izvođenja u Bosni i Hercegovini, to bi praktično značilo da ni jedan izvođač u Bosni i Hercegovini ne bi smio da snimi svoje živo izvođenje prije nego što se na izričit način ne isključi iz kolektivne zaštite. (Organizacija zastupa sve izvođače u BiH, osim onih koji su se na izričit način isključili iz sistema kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava). Dalja posljedica te činjenice jeste da bi i svaki korisnik izvođenja (na primjer neki muzički studio ili televizija) morao da traži dozvolu za snimanje od organizacije, a ne od samog izvođača što bi bilo prirodno i logično i odgovaralo onome što život nameće.

Nadležan službenik treba da ima u vidu da sistem kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava nosi izvjesne prednosti, ali i ograničenja za nosioca prava. Primjera radi, autori iz oblasti lijepih umjetnosti, recimo fotografija, uobičajeno raspolažu svojim pravom na umnožavanje fotografija prema svojoj reputaciji, kvalitetu svojih fotografija i tako dalje, što znači da je za njih, gledajući njihov ekonomski interes, u konkretnom slučaju bolje da o tim pravima brinu na individualan način, a ne preko organizacije. "Iz tog razloga sistem kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava treba primjenjivati samo u onim slučajevima kada njegove prednosti zaista dolaze do izražaja, a to praktično znači, onda kada takav sistem garantuje da će autor ili nosilac srodnog prava efikasnije i bolje ostvarivati svoja prava samostalno, nego preko organizacija za kolektivno ostvarivanje prava."⁴

"Treba imati u vidu da iako je sistem kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava u određenim slučajevima neophodan, nije opravdano proširiti ga i na ona polja gde njegove prednosti nisu značajne. Isključiva prava mogu u takvim slučajevima da se ostvare u svojoj potpunosti, prije svega ako ih ostvaruju nosioci prava individualno; tamo gdje je moguće ostvarivati prava uspješno na individualnom nivou, ne treba mijenjati praksu i vještački uvoditi sistem kolektivnog ostvarivanja".⁵

4.2.7. Obaveza organizacije da u obavljanju svojih poslova ostvaruje pravo na naknadu za korišćenje autorskih djela i predmeta srodnih prava. Pored toga što je na isključiv način stekla pravo na apsolutnim imovinskim pravima autora, organizacija je na osnovu ugovora sa autorom ili nosiocem srodnog prava stekla pravo i da od korisnika autorskih djela i predmeta srodnih prava (na primjer, radio i tv emitera, ugostiteljskih objekata koji koriste muziku, organizatora muzičkih festivala i tako dalje) naplati odgovarajuću naknadu na ime iskorišćavanja autorskog prava ili predmeta zaštite. (Član 28. Zakona).

Organizacija naplaćuje od korisnika iskorišćavanje autorskih djela ili predmeta srodnih prava i tako ubranu naknadu raspodjeljuje u skladu sa godišnjim planom. Kolektivna organizacija dijeli sredstva za autorske honorare članova u skladu sa usvojenim pravilima o raspodjeli. Osnovni principi i pravila raspodjele prihoda moraju biti odeđeni u statutu kolektivne organizacije, moraju da osiguravaju srazmjernost, primjerenost i pravičnost raspodjele i moraju da efikasno onemoguće bilo kakvu arbitrarnost (Član 21. Zakona). Prilikom vršenja nadzora nadležan službenik treba da obavi uvid u ugovore koje je organizacija

⁴ WIPO: Collective administration of Copyright and Neighbouring Rights/Copyright br. 11, 1989, str 309-351.

⁵ Collective administration of Copyright and Neighbouring Rights, World Intellectual Property Organization (WIPO), 1990, str. 65.

zaključila sa svojim članovima (vidjeti detaljnije pod 5.2. "Uvid u akta organizacije"). Neophodno je da se provjeri da li su ti ugovori u skladu sa Zakonom o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava i Zakonom o obligacionim odnosima. Takođe, nadležan službenik dužan je da provjeri da li su ugovorne odredbe jasne i u skladu sa opštim aktima organizacije i izdatom dozvolom.

Najzad, istim ugovorom kojim je organizaciji ustupio svoja apsolutna i obligaciona autorska prava, autor, odnosno nosilac srodnog prava, daje nalog organizaciji da ona sa korisnicima autorskih djela npr. televizijskim i radio stanicama, zanatskim radnjama i tako dalje, zaključi ugovore o neisključivom ustupanju tih prava, odnosno ugovore kojima prenosi na korisnike pravo korišćenja onih autorskih djela koja su na njegovom repertoaru. Primjera radi, AMUS, kao organizacija koja ostvaruje prava kompozitora, aranžera i tekstopisaca, zaključuje ugovor sa televizijom "OBN" o neisključivom ustupanju autorskih imovinskih prava kompozitora, aranžera i tekstopisaca koje zastupa. Na taj način, televizija "OBN" stiče pravo da emituje neku pjesmu sa repertoara koji pokriva AMUS, ali istovremeno i obavezu da za to plati odgovarajuću naknadu.

4.2.8. Obaveza raspodjele prihoda nosiocima autorskog i srodnih prava. Troškovi organizacije. Organizacija raspodjeljuje sav prihod iz svoje djelatnosti u skladu sa godišnjim planom. Kolektivna organizacija dijeli sredstva za autorske honorare članova u skladu sa usvojenim pravilima o raspodjeli. Osnovni principi i pravila raspodjele prihoda moraju biti odedeni u statutu kolektivne organizacije, moraju da osiguravaju srazmjernost, primjerenost i pravičnost raspodjele i moraju da efikasno onemoguće bilo kakvu arbitrarnost. Prema članu 7. Zakona, od ukupno ostvarenih sredstava, kolektivna organizacija odvaja samo sredstva za pokrivanje troškova svog rada, a sva druga sredstva dužna je raspodijeliti svojim članovima. Izuzetno, statutom kolektivne organizacije može se izričito predvidjeti da se određeni dio tih sredstava odvoji za kulturne namjene, kao i za unapređenje penzijskog, zdravstvenog i socijalnog statusa svojih članova. Visina tako odvojenih sredstava ne smije biti veća od 10% neto prihoda kolektivne organizacije. Kolektivna organizacija dužna je da se pridržava međunarodnih i opšteprihvaćenih pravila, standarda i principa koji se primjenjuju u praksi kolektivnog ostvarivanja prava, a naročito onih koji se odnose na stručne službe, utvrđivanje visine naknada za korištenje djela, dokumentaciju i njenu međunarodnu razmjenu, te obračun i raspodjelu naknada domaćim i stranim autorima.

Pitanje troškova organizacije je od ogromnog značaja za procjenu kvaliteta njenog poslovanja jer organizacija je uspješna u onoj mjeri u kojoj efikasno prikuplja novac za svoje članove i transparentno ga i pravično dijeli. Ukoliko organizacija troši nesrazmjerno mnogo prikupljenog novca na svoju infrastrukturu, na plate zaposlenih, službena putovanja i tako dalje, onda je to dobar pokazatelj da ne ispunjava svoju društvenu funkciju na pravi način. Institut treba da ima precizan uvid o tome koliko organizacija 1) prihoduje; 2) raspodjeljuje svojim članovi; 3) troši na svoj rad.

Ukupni troškovi organizacije moraju da budu u skladu sa opštim aktima organizacije. Šta čini ukupne troškove organizacije, navedeno je u tabelama koje čine sastavni dio ove Metodologije. Iako Zakonom nije precizno predviđeno koliko organizacija smije procentualno da potroši na svoj rad, taj iznos ne bi smio da ide ni u jednom slučaju iznad 30% od ukupno ostvarenih prihoda. (Primjera

radi, njemačka GEMA troši 14-15% od ukupnih prihoda, britanski PRS 10% od ukupnih prihoda). To posredno proizlazi i iz člana 7. stav (4) Pravilnika koji predviđa da "ako je poslovnim planom predviđeno da će troškovi poslovanja u prvoj godini prelaziti 30% od ukupnih prihoda kolektivne organizacije, poslovni plan treba obuhvaćati vremensko razdoblje do momenta kada se predviđa da troškovi poslovanja neće prelaziti taj postotak".

Administrativni troškovi organizacije kreću se u prosjeku od 20-30% od ukupnog iznosa prikupljenih sredstava. Postoje društva koja troše manje od 20% a postoje i ona koja troše čak i više od 30%. Troškovi organizacija koje zastupaju izvođače i proizvođače fonograma, uobičajeno ne prelaze 10-15% od ukupnih prihoda.⁶ U svakom slučaju, troškovi organizacija ne smiju da budu viši nego što je to u konkretnom slučaju opravdano, to jest, viši nego što to zahtijevaju stvarne aktivnosti kolektivnog ostvarivanja, koje se vrše u korist članova organizacija. To veoma zavisi od toga kakve sve aktivnosti organizacija obavlja u interesu svojih članova. Neke organizacije obavljaju vrlo jednostavne poslove, pa to s jedne strane možda ne iziskuje mnogo troškova, ali zato i ne garantuje naročitu zaštitu njihovog članstva. S druge strane, neke organizacije imaju tako kompleksan i detaljan sistem prikupljanja i raspodjele naknada da im troškovi, prirodno rastu, ali zato je njihovo članstvo mnogo sigurnije da će ubiranje naknada biti efikasno, raspodjela ubranih sredstava biti pravedna i tačna, a zaštita njihovih prava bolja. Ukratko, činjenica da organizacija troši malo, ne znači nužno i da radi dobro. Organizacija mora da ima troškove, ali ti troškovi moraju da budu razumni i opravdani, u interesu njihovog članstva, a to znači efikasnijeg prikupljanja prihoda i bolje, efikasnije i transparentnije raspodjele tako ubranih prihoda. Takođe, prilikom poređenja troškova srodnih organizacija iz različitih zemalja, trebalo bi imati u vidu da je sistem kolektivnog ostvarivanja u izvjesnoj mjeri "lokalna stvar" jer ambijent u kom se odvija nije isti. Veliki dio troškova organizacija u regionu odnosi se na sudske troškove jer korisnici vrlo često ne plaćaju redovno ili ne plaćaju uopšte svoje obaveze prema organizacijama. Takvu vrstu problema i takvu vrstu troškova ne srećemo kod zemalja koje imaju dugu tradiciju kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava i kulturu poštovanja autorskog i srodnih prava. Suštinski je važno da troškovi organizacije uvijek budu u službi kolektivnog ostvarivanja prava članova organizacije.

Nadležan službenik ima obavezu da pažljivo utvrdi koliko organizacija zaista troši na svoj rad. Evo kako je u Rješenju o odbijanju zahtjeva Udruženja za zaštitu diskografskih izdanja „Kvantum“, broj: IP-03-47-5-01481/13VT od 6.3.2013. godine ovo obrazloženo: *«Uvidom u Poslovni plan podnosioca zahtjeva, Udruženja „Kvantum“, utvrđeno je da isti ne udovoljava zahtjevima utvrđenim članom 10. stav (2) tačka e) Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava, a na osnovu kojeg Institut nije mogao da utvrdi da će ukupan ekonomski efekat kolektivnog ostvarivanja prava proizvođača fonograma imati pozitivan rezultat i da je Udruženje sposobno da na efikasan i ekonomičan način obavlja ove poslove. Institut je utvrdio da projekcija obavljanja poslova ne odražava realnu procjenu obima ukupnog ekonomskog efekta kolektivnog ostvarivanja prava proizvođača fonograma niti daje garancije da će podnosilac zahtjeva moći obavljati djelatnost kolektivne organizacije na efikasan i ekonomičan način uz primjenu svih standarda iz člana 7. stav (1) Zakona kojim je propisano da kolektivna organizacija mora obavljati sve poslove u okviru svoje*

⁶ Collective administration of Copyright and Neighbouring Rights, World Intellectual Property Organisation (WIPO), 1990, str. 44.

*djelatnosti na način koji osigurava postizanje najvećeg mogućeg stepena efikasnosti, dobrog poslovanja, štedljivosti i transparentnosti. Naime, Poslovni plan Udruženja sadrži procjenu očekivane visine ubrane naknade za period od 2012. godine do 2016. godine u ukupnom iznosu od 922.000,00 KM u 2012. godini, do 2.833.000,00 KM u 2016. godini, pri čemu se daje projekcija troškova poslovanja Udruženja samo za 2012. godinu u iznosu od 146.725,00 KM i projekcija iznosa naknade za raspodjelu nosiocima prava u iznosu od 775.275,00 KM. S obzirom da se radi o Udruženju koje je imalo dozvolu za ostvarivanje prava proizvođača fonograma u periodu od 2005. godine do 2012. godine i koje u tom periodu nije poslovalo na efikasan i ekonomičan način, pri čemu u periodu od 2005 do 2009. godine nije ostvarilo nikakav prihod, u 2010. godini je ostvarilo prihod od 20.500 KM a u 2011. godini prihod od 87.617 KM i da su sva sredstva potrošena za rad Udruženja, cijeni se osnovanim da je projekcija prihoda i rashoda nerealna. Institut je cijenio da Poslovnim planom **nisu date garancije** da će udruženje „Kvantum“ moći da nastavi poslovanje, poštujući standarde poslovanja kolektivne organizacije, koji su utvrđeni članom 7. Zakona o kolektivnom ostvarivanju, a koji propisuje da kolektivna organizacija mora obavljati sve poslove u okviru svoje djelatnosti na način koji osigurava postizanje najvišeg stepena efikasnosti, dobrog poslovanja, štedljivosti i transparentnosti».*

4.3. Poslovi organizacije koji se tiču njenog odnosa prema korisnicima autorskih djela i predmeta srodnih prava. Korisnici autorskih djela i predmeta srodnih prava su pravna i fizička lica koja komercijalno iskorišćavaju autorska djela i predmete srodnih prava zbog čega su obavezna da organizaciji plate odgovarajuću naknadu, u skladu sa Zakonom i međunarodnim ugovorima koje je naša zemlja potpisala. To su radio i televizijske stanice koje emituju muziku, izvođenja i fonograme, ugostiteljski objekti koji javno saopštavaju muziku, fonograme i izvođenja, organizatori muzičkih festivala i tako dalje. Obaveze organizacije prema korisnicima su definisane kroz relevantne propise Bosne i Hercegovine i njene opšte akte.

4.3.1. Obaveza zaključenja ugovora sa svakim zainteresovanim korisnikom. Kolektivna organizacija je dužna da sa svakim zainteresovanim korisnikom, zaključi ugovor o neisključivom prenosu prava bez naknade (Član 29. Zakona). Pod pojmom "zainteresovan korisnik" treba razumjeti korisnika koji izrazi volju da zaključi ugovor sa organizacijom. Organizacija je tada dužna da pod jednakim i ravnopravnim uslovima sa njim stupi u ugovorni odnos. To ne negira zakonsku obavezu korisnika da prije početka obavljanja njegove djelatnosti pribavi dozvolu organizacije za korišćenje djela sa njenog repertoara. Takođe, ovaj član predviđa obavezu kolektivne organizacije da se ponaša podjednako prema svim zainteresiranim korisnicima autorskih djela i da ni u kom pogledu ne pravi diskriminaciju između njih. Jedini izuzetak je mogućnost kolektivne organizacije da odbije sklapanje ugovora sa korisnikom koji u dužem vremenskom periodu nije podmirivao svoje obaveze prema kolektivnoj organizaciji i koji je, na taj način, ostvario značajan dug prema njoj. Ova odredba nesumnjivo predstavlja određenu sankciju za neurednog platioca i tjera ga da dobrovoljno izmiri svoje dugove prema kolektivnoj organizaciji. Konkretni sadržaj tih pojmova (kao tzv. pravnih standarda) treba da odredi sud kada o ovim pitanjima odlučuje u pojedinim konkretnim sporovima.

Međutim, Institut ne može da kontroliše negativne činjenice, dakle ne može da provjeri da li organizacija sa nekim korisnikom nije zaključila takav ugovor. Ako postoje indicije da postoji nekakva diskriminacija u pogledu izbora

korisnika sa kojima se zaključuju ovi ugovori, zloupotreba monopolskog položaja i tako dalje, Institut ima osnova da reaguje, bilo po službenoj dužnosti, bilo po prigovoru stranke. Nadležan službenik bi trebalo da od organizacije traži da na uvid stavi primjer tipskog ugovora koji zaključuje sa zainteresovanim korisnicima autorskih djela ili predmeta srodnih prava. Iz takvih ugovora mora se zaključiti da u njenom poslovanju postoji konzistentnost i jednako postupanje prema svima. To je suština ove obaveze.

4.3.2. Obaveza obavještanja korisnika autorskih djela o imenima nosilaca autorskog i srodnih prava. Kolektivna organizacija dužna je svakom korisniku, kao i drugom licu koje ima pravni interes omogućiti uvid u svoj repertoar autorskih djela i na zahtjev svakoga korisnika saopštiti sve potrebne podatke o uslovima pod kojima ona ostvaruje autorska prava na pojedinim djelima (Član 30. Zakona). Zakon obavezuje kolektivne organizacije da, u pogledu svog repertoara i svih uslova pod kojima ostvaruju autorska prava svojih članova, budu transparentne i prema korisnicima djela i prema drugim licima kod kojih postoji pravni interes za uvid u te podatke, te time unosi u ovaj prijedlog i jedno od važnih i na više mjesta ponovljenih zahtjeva Rezolucije Evropskog parlamenta. Kolektivna organizacija dužna je svakom korisniku koji koristi djela sa njenog repertoara na osnovu ovog zakona bez odgađanja da proslijedi sva obavještenja autora koji ne žele da svoja prava ostvaruju na kolektivan način. (Član 31. Zakona). Pošto neki korisnici autorskih djela moraju da javljaju popis upotrijebljenih djela tek poslije izvršenog čina emitovanja ili reproduciranja, moglo bi da dođe do korištenja djela za koja je, zapravo, trebalo pribaviti prava na individualan način. Pošto korisnici sami, naravno, nemaju mogućnosti da znaju da li je neki autor tražio izuzimanje svojih djela iz postojećeg sistema kolektivnog ostvarivanja prava, zakon stavlja obavezu javljanja te činjenice na teret odgovarajućih kolektivnih organizacija. Neophodno je da ova obavještenja budu objavljena na sajtu organizacije.

4.3.3. Obaveza obavještanja korisnika autorskih djela i predmeta srodnih prava o drugim značajnim pitanjima. Organizacija ima obavezu da redovno obavještava korisnike i zainteresovanu javnost preko masovnih medija i na svojoj internet stranici o kategorijama nosilaca prava koje predstavlja; imovinskim pravima koja ostvaruje; kategorijama korisnika predmeta zaštite i drugim fizičkim i pravnim licima koji su obveznici plaćanja naknade; sadržini opštih akata organizacije (statutu, tarifi, planu raspodjele); broju i listi bilateralnih ugovora zaključenih sa inostranim organizacijama; podacima o ovlaštenim zastupnicima organizacije; svom radnom vremenu. Podatak o tome čije interese organizacija kolektivno ostvaruje treba da bude objavljen na sajtu organizacije. Obavještenja u masovnim medijima treba da se odnose samo na značajne promjene u režimu rada organizacije ili pak na donošenje opštih akata organizacije.

Organizacija ima obavezu da obavijesti korisnike i zainteresovanu javnost o uplatnim računima i nazivima poslovnih banaka kod kojih se spomenuti računi vode i na koje se može izvršiti uplata naknada.

Organizacija ima obavezu da na potpun i pravilan način obavještava svoje članove i korisnike o svim činjenicama vezanim za sopstveni rad. Nadležan službenik dužan je da kada god uoči, sam ili na osnovu prigovora trećih lica, bilo kakvu netačnost u obavještanju koje dolazi od strane organizacija, na to skrene pažnju i organizaciji naloži ispravku.

4.3.4. Obaveza obavještanja korisnika o svom repertoaru.

Kolektivna organizacija ima obavezu da svakom korisniku ili drugom licu koje ima pravni interes pruži obavještenje o predmetima zaštite (repertoaru, katalogu i tako dalje) i o uslovima pod kojima ostvaruje autorsko, odnosno srodna prava. Kolektivna organizacija dužna je svakom korisniku, kao i drugom licu koje ima pravni interes omogućiti uvid u svoj repertoar autorskih djela i na zahtjev svakoga korisnika saopštiti sve potrebne podatke o uslovima pod kojima ona ostvaruje autorska prava na pojedinim djelima (Čl. 30. Zakona). Ove informacije organizacija treba da pruža *ad hoc*, svakom licu koje za to ima pravni interes. *Pravno zainteresovana lica* su svi korisnici, kao i sva druga lica koja u konkretnom slučaju dokažu da takav interes na njihovoj strani postoji. Organizacija je dužna da na zahtjev korisnika omogući uvid u svoj repertoar. Ako se pokaže da organizacija nije pružila informacije o svom repertoaru, nadležan službenik će biti dužan da joj naloži da takve informacije dostavi u najkraćem mogućem roku, koji ne može biti duži od 15 dana.

4.3.5. Obaveza obavještanja na internet stranici. Organizacija je dužna da na svojoj internet stranici ili na drugi primjeren način učini dostupnim i sljedeće podatke: listu članova organizacije, upravnog odbora i nadzornog odbora; godišnji izvještaj o poslovanju; godišnji obračun naknada, informacije o zasjedanju skupštine (datum, vrijeme, mjesto zasjedanja, dnevni red, odluke skupštine) u skladu sa zahtjevima za transparentnošću iz člana 7. Zakona.

4.4. Poslovi organizacija koji se tiču odnosa sa srodnim inostranim organizacijama

4.4.1. Obaveza zaključivanja ugovora sa stranim organizacijama.

Organizacija je dužna da na osnovu ugovora sa odgovarajućim inostranim organizacijama obezbjeđuje kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava domaćih nosilaca u inostranstvu, kao i stranih nosilaca u Bosni i Hercegovini. (Član 21. stav (1) Zakona). Institut prilikom vršenja nadzora treba da izvrši uvid u takve ugovore.

4.5. Poslovi organizacija koji se tiču dostavljanja izvještaja i drugih akata Institutu

4.5.1. Vrste izvještaja koje organizacija mora da dostavi Institutu i rok za njihovo dostavljanje. Članom 12. Zakona je predviđeno da je radi ostvarenja nadzora, organizacija dužna da dostavlja Institutu:

- svaku izmjenu statuta,
- kolektivne ugovore sa udruženjima korisnika,
- tarife i svaku njihovu izmjenu ili dopunu,
- ugovore sa stranim kolektivnim organizacijama i njihovim udruženjima,
- odluke skupštine kolektivne organizacije,
- godišnje izvještaje i izvještaje revizijskih organizacija, zajedno sa mišljenjem ovlaštenog revizora o pravilnosti poslovanja kolektivne organizacije i njegove usklađenosti sa odredbama ovog zakona, aktima kolektivne organizacije i ugovorima zaključenim sa trećim licima,
- relevantne sudske i upravne odluke u kojima je kolektivna organizacija jedna od stranaka.

Institut može u svako vrijeme da zahtijeva od kolektivne organizacije izvještaj o vođenju poslova, kao i uvid u poslovne knjige i drugu poslovnu dokumentaciju kolektivne organizacije, u obimu koji je potreban i opravdan aktom kontrole u konkretnoj stvari, na osnovu obrazloženog pisanog zahtjeva u kojem je jasno određen predmet kontrole. Kolektivna organizacija dužna je bez odgađanja obavijestiti Institut o svakoj promjeni lica koja su prema zakonu i statutu ovlaštena za njeno predstavljanje.

Ove obaveze predstavljaju pravnu podlogu koja omogućava Institutu da vrši efikasnu kontrolu nad radom kolektivne organizacije, a takav način i obim kontrole opravdan je i potreban zbog već ranije spomenutog zakonskog monopola koji ona uživa u pravnom prometu.

Budući da se poslovna godina završava 31. decembra tekuće godine, rok od 6 meseci od dana njenog završetka ističe 30. juna tekuće godine. Saglasno članu 12. stav (4) tačka e) Zakona organizacija je dužna da Institutu dostavi sve odluke Skupštine bez odgađanja. Taj rok ne smije da bude duži od 30 dana nakon usvajanja izvještaja, što znači da je organizacija dužna da ih dostavi najkasnije do 15. jula tekuće godine.

Dana 1. juna tekuće godine nadležan službenik može organizaciji da pošalje dopis u kome je podsjeća na obavezu dostavljanja izvještaja najkasnije do 15. jula tekuće godine. To međutim ne utiče na obavezu organizacije da dostavi izvještaje u roku koji je naveden.

Ukoliko organizacija ne dostavi gore citirane izvještaje do 15. jula tekuće godine, nadležan službenik će joj dopisom ostaviti dodatni rok od 7 dana da te izvještaje dostavi. Ako ni u tom roku ne dostavi potrebne izvještaje, Institut će organizaciji izdati nalog da to učini, uz obrazloženje da je nedostavljanje izvještaja teža povreda odredaba zakona i da će u slučaju daljeg odbijanja da se izvještaji dostave, postupak biti nastavljen što uključuje i mjere predviđene članom 13. Zakona.

4.5.1.1. Godišnji izvještaj o poslovanju

Član 12. stav (4) tačka f) Zakona predviđa da kolektivna organizacija mora Institutu bez odgađanja javiti, uz istovremeno dostavljanje sve odgovarajuće dokumentacije, naročito: godišnje izvještaje i izvještaje revizorskih organizacija, zajedno sa mišljenjem ovlašćenog revizora o pravilnosti poslovanja kolektivne organizacije i njegove usklađenosti sa odredbama ovog zakona, aktima kolektivne organizacije i ugovorima zaključenim s trećim licima.

Godišnji izvještaj o poslovanju mora da sadrži sve odlučne činjenice o radu organizacije u protekloj godini. Godišnji izvještaj o poslovanju mora da sadrži naročito sljedeće podatke:

- 1) glavna knjiga analitičkih i sintetičkih konta, bilans stanja, bilans uspeha i izvještaj o protoku gotovine;
- 2) podatke o aktivnostima organizacije koje su preduzete u toku finansijske godine;
- 3) opis upravljačke strukture organizacije;
- 4) podatke o ukupnom iznosu naknade za rad upravnog odbora, direktora organizacije, nadzornog odbora i drugih rukovodećih tijela čiji članovi ostvaruju pravo na naknadu u neto i bruto iznosu;

5) godišnji obračun naknada;

6) poseban izvještaj o sredstvima izdvojenim za kulturne namjene i za unaprijeđenje penzijskog, zdravstvenog ili socijalnog statusa članova organizacije.

4.5.1.2. Godišnji obračun naknada

Organizacija je dužna da Institutu dostavi i dokument pod nazivom *Godišnji obračun naknada*.

Godišnji obračun naknada mora da budu predmet revizije (Član 12. stav (4) tačka f) Zakona). Godišnji obračun naknada mora da bude sačinjen u skladu sa statutom i pravilnikom organizacije.

U najširem smislu, godišnji obračun naknada predstavlja skup podataka o tome koliko je novca organizacija prikupila od korisnika, da li je svoje troškove i raspodjelu naknada sprovedla na osnovu provjerljivih dokaza i u skladu sa planom raspodjele. Taj dokument pruža najjasniju sliku o tome da li se prikupljene naknade od strane organizacije dijele na pravičan, zakonit i transparentan način. Stoga i prilikom njegove analize mora da se uloži najveća pažnja, kako od strane nadležnog službenika, tako i od strane revizora. Opšti obračun naknada mora da bude jasan, pregledan i zasnovan na preciznim podacima o iskorišćavanju predmeta zaštite, a to su košuljice. Opšti obračun naknada nije isti za sve organizacije. Razlog tome je što svaka organizacija ima svoj plan raspodjele dok opšti obračun naknada, u zavisnosti od toga, ima različit sadržaj. Nezavisno od toga, godišnji obračun naknada mora da bude sačinjen u skladu sa odredbama statuta organizacije koje uređuju pitanje raspodjele naknada i da sadrži sve odlučne činjenice o raspodjeli ubranih naknada u prethodnoj obračunskoj godini.

U tom pogledu, godišnji obračun naknada mora da sadrži naročito sljedeće podatke:

1) finansijske podatke o ostvarenim prihodima organizacije u toku finansijske godine razvrstane po vrsti prava i načinu iskorišćavanja autorskog djela ili predmeta srodnog prava (prihodi od javnog saopštavanja, javnog izvođenja, emitovanja, reemitovanja, posebne naknade i sl.).

2) finansijske podatke o svim drugim prihodima koje je organizacija ostvarila u toku finansijske godine;

3) finansijske podatke o troškovima organizacije nastalim u toku finansijske godine uz obavezno navođenje podatka o udjelu troškova u prihodima organizacije, uz obrazloženje visine nastalih troškova;

4) finansijske podatke o naknadama koje pripadaju nosiocima prava sa detaljnim opisom naročito sljedećih stavki:

a) ukupan iznos sredstava namjenjenih raspodjeli naknada razvrstan po vrsti prava i načinu iskorišćavanja autorskog djela ili predmeta srodnog prava;

b) ukupan iznos sredstava isplaćen nosiocima prava razvrstan po vrsti prava i načinu iskorišćavanja autorskog djela ili predmeta srodnih prava;

c) učestalost isplata naknada u toku finansijske godine razvrstanih po vrsti prava i načinu iskorišćavanja autorskog dela;

e) ukupan iznos raspodjeljenih ali još uvijek neisplaćenih naknada, razvrstanih po vrsti prava i načinu iskorišćavanja autorskog djela uz navođenje finansijske godine u kojoj je takav iznos naplaćen od korisnika;

d) ukoliko raspodjela nije sprovedena u zakonom predviđenom roku, detaljno obrazloženje razloga za to.

5) podatke o saradnji sa drugim organizacijama za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava sa detaljnim opisom naročito sljedećih stavki:

a) iznos koji je organizacija isplatila drugim organizacijama i iznos koji su druge organizacije isplatile organizaciji pojedinačno od svake organizacije;

b) troškovi administriranja repertoara drugih organizacija;

c) troškovi naplate naknada od drugih organizacija;

d) iznos opredjeljen nosiocima prava iz drugih organizacija razvrstan po kategoriji prava i po organizaciji za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava.

Raspodjela naknada mora da bude izvršena u skladu sa statutom organizacije. Revizor je dužan da utvrdi da li je raspodjela sprovedena u skladu sa statutom. Institut ima pravo da zatraži novi revizorski izvještaj ukoliko smatra da dostavljeni ne pruža jasnu sliku da je raspodjela sprovedena u skladu sa statutom. Član 12. stav (4) tačka f) Zakona predviđa da je organizacija dužna da dostavi izvještaj revizorske organizacije zajedno sa mišljenjem ovlaštenog revizora o pravilnosti poslovanja kolektivne organizacije i njegove usklađenosti s odredbama ovog zakona, aktima kolektivne organizacije i ugovorima zaključenim sa trećim licima. Dakle, revizor mora da kaže da li je raspodjela izvršena u skladu sa statutom organizacije.

Pored toga, revizor će dati i svoje mišljenje o podacima iz tabela koje predstavljaju sastavni dio ove metodologije.

5. POSLOVI KOJE ORGANIZACIJA OBAVLJA NA OSNOVU ZAKONA O OBLIGACIONIM ODNOSIMA I ZAKONA O UDRUŽENJIMA

(Propisi na koje upućuje Zakon o kolektivnom ostvarivanju autorskih i srodnih prava i Zakon o autorskom i srodnim pravima)

5.1. Zakon o obligacionim odnosima

Sistematizacija “poslova organizacije” u ovoj metodologiji je izvršena prema propisu na osnovu kog organizacija vrši konkretan posao. Jasno je međutim da oštre podjele u tom smislu nema i da je ne može biti. Primjera radi, ugovori koje organizacija zaključuje sa svojim članovima ili korisnicima, dijelom su regulisani Zakonom o autorskom i srodnim pravima i Zakonom o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava, a dijelom Zakonom o obligacionim odnosima. Ipak, u ovoj metodologiji, svi poslovi organizacije koji se tiču njenih ugovora, svrstani su u jednu cjelinu pod nazivom “Poslovi koje organizacija obavlja na osnovu Zakona o obligacionim odnosima”. Ovakva podjela poslova organizacija je izvršena zbog lakše preglednosti teksta i jasnije klasifikacije predmeta nadzora (poslova organizacija) koje Institut kontroliše.

Zakon o obligacionim odnosima posredno reguliše poslove organizacija za kolektivno ostvarivanja autorskog i srodnih prava, tako što se njegove odredbe primjenjuju na ugovore koje organizacija zaključuje sa svojim članovima i sa korisnicima.

Iz toga slijedi da se na ugovore koje zaključuju organizacije primjenjuju odredbe Zakona o autorskom i srodnim pravima, Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava kao i odredbe Zakona o obligacionim odnosima. Nadležan službenik stoga je dužan da pažljivo provjeri, prilikom izdavanja dozvole, i naravno kasnije u toku vršenja nadzora, da li su ugovori organizacije usklađeni sa spomenutim propisima ili ne. Opšti akti organizacija regulišu spomenute ugovore pa se odredbe tih akata takođe moraju uzeti u obzir prilikom procjene da li su ugovori organizacije pravno valjani ili ne. (O tome detaljnije vidjeti dio 6, “Opšti akti organizacija”). Najzad, i rješenje Instituta kojim se organizaciji izdaje dozvola za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja prava, takođe se mora uzeti u obzir prilikom analize ovih ugovora.

Postoje tri vrste ugovora koje organizacija zaključuje:

- 1) ugovori između organizacije i njenih članova;
- 2) ugovori između organizacije i korisnika;
- 3) ugovori između organizacije i inostranih srodnih organizacija.

5.2. Ugovor između organizacije i njenog člana.

Poslovi zaključenja tih ugovora kao i poslovi koji se svode na njihovo izvršavanje, spadaju, u smislu člana 3. Zakona, u *poslove organizacije*, i predstavljaju predmet nadzora.

Član 9. st. (1) i (2) Zakona predviđa da: „kolektivna organizacija može da ostvaruje autorska prava na osnovu ugovora sa autorom, osim ako ovim

zakonom nije izričito predviđena mogućnost kolektivnog ostvarivanja prava na osnovu samog zakona“. Ovaj ugovor mora da sadrži naročito:

- a) odredbu o isključivom prijenosu odgovarajućeg imovinskog prava autora na kolektivnu organizaciju,
- b) nalog autora kolektivnoj organizaciji da u svoje ime, a za račun autora ostvaruje prenesena prava,
- c) vrstu djela i prava koja kolektivna organizacija ostvaruje za račun autora,
- d) vrijeme trajanja ugovora koje ne može biti duže od pet godina; poslije isteka trajanja ugovor se može neograničeno produžavati za iste periode.

Ovaj član dakle predviđa da je uobičajeni način pribavljanja pravnog osnova za kolektivno ostvarivanje autorskog prava ugovor sa autorom, a obavezno kolektivno ostvarivanje je zakonski izuzetak, ograničen samo na izričito i taksativno nabrojane primjere.

Jedna od osnovnih karakteristika odnosa između organizacije i njenog člana, jeste da organizacija prema korisnicima i svim trećim licima nastupa u svoje ime, ali za račun svojih članova. (Član 2. stav (2) Zakona). Ona prema korisnicima nastupa kao samostalni pravni subjekt, ali pravni efekti njenih radnji idu u korist (ili, eventualno štetu), samih članova. Ova odredba pokazuje da je kolektivna organizacija u mandatnom odnosu sa autorima i da sve poslove obavlja za njihov račun i u njihovu korist, što je jedna od najbitnijih karakteristika cijelog sistema kolektivnog ostvarivanja prava.

Organizacija ostvaruje dvije vrste prava svojih članova: apsolutna (isključiva prava) i relativna. (O prirodi tih prava, pogledati pod 4.2.7).

Kada je riječ o apsolutnim pravima, ustupanjem tih prava organizaciji od strane autora ili nosioca srodnog prava, organizacija stiče ovlašćenje na njihovo vršenje prema korisnicima autorskih dela ili predmeta srodnih prava. To zapravo znači da sada organizacija ima ovlašćenje da drugome dozvoli ili ne dozvoli, na primjer, *emitovanje* (ili bilo koji drugi vid iskorišćavanja autorskog djela za koji je dobila dozvolu) autorove muzike. O tome više ne odlučuje autor, ili nosilac srodnog prava, već organizacija. Takođe, ovdje treba razjasniti i pojam “ustupanja”. Članom 75. Zakona o autorskom i srodnim pravima je predviđeno:

„Ako ovim zakonom ili ugovorom nije drugačije određeno, smatra se da je dogovoren neisključiv prijenos, da prijenos važi samo za područje Bosne i Hercegovine i da važi samo za vrijeme koje je uobičajeno za prenos prava iskorištavanja autorskih djela određene vrste. Ako ugovorom nisu utvrđeni vrsta i obim pojedinačnih autorskih imovinskih prava koja se prenose na nosioca, smatra se da su prenesena samo ona prava i samo u onom obimu koji je potreban za postizanje cilja ugovora.»

Ovom odredbom se želi postići veća pravna sigurnost u autorskopравnim poslovima. Zakonske pretpostavke određene su u korist autora, što je u skladu sa uobičajenom situacijom u praksi, gdje se autor, u pravilu, pojavljuje kao slabija strana u pravnom poslu sa korisnikom njegovog djela, naročito ako se radi o pravnom licu kao što su velike izdavačke kuće, industrijske korporacije i sl. Način određivanja pretpostavki sličan je u modernom komparativnom pravu, naročito u njemačkom autorskom zakonu. Odredbe ovog člana treba shvatiti kao *lex specialis* u odnosu na moguće drugačije odredbe zakona koji uređuje obligacione odnose.

To je smisao ustupanja apsolutnih prava od strane autora ili nosioca srodnog prava, organizaciji. Nadležan službenik treba da ima u vidu da se radi o konstitutivnom, a ne translativnom prenosu. Naime, autor ustupa organizaciji *vršenje* tih prava, dok on sam i dalje ostaje njihov originarni nosilac.

Prilikom analize ugovora između nosioca prava i organizacije, nadležan službenik dužan je da provjeri, pored ostalog, da li ti ugovori za svoj predmet imaju ona autorska ovlaštenja za koja je organizacija dobila dozvolu da ih kolektivno ostvaruje ili ne.

5.2.1. Pravna priroda ugovora između organizacije i njenog člana.

Ugovor između organizacije i njenog člana je *sui generis* ugovor koji nije posebno regulisan Zakonom o obligacionim odnosima ili bilo kojim drugim zakonom. On ima karakteristike više različitih ugovora, zbog čega se može okarakterisati kao *složen ugovor*. On ima karakteristike ugovora o nalogu i ugovora o komisionu. Utvrđivanje pravne prirode ugovora važno je zato što od toga zavisi koje odredbe Zakona o obligacionim odnosima će se na taj ugovor primenjivati. Imajući u vidu da ugovor između organizacije i njenog člana ima osobine spomenutih ugovora, na njega će se primenjivati relevantne odredbe ugovora o nalogu (član 749-770. Zakona o obligacionim odnosima) i ugovora o komisionu (771-789. Zakona o obligacionim odnosima).

Suština ugovora o nalogu je da nalogoprimac treba nešto da obavi za nalogodavca. Član 749. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima kaže:

“Ugovorom o nalogu, obavezuje se nalogoprimac prema nalogodavcu da za njegov račun preduzme određene poslove”.

U konkretnom slučaju, organizacija je nalogoprimac koji obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja prava svojih članova. To se suštinski svodi na zaključivanje ugovora između organizacije i korisnika autorskih djela i predmeta srodnih prava (na primjer, radio i televizijskih emitera, ugostiteljskih objekata i tako dalje), u ime organizacije, ali za račun njenih članova.

Suština ugovora o komisionu je da komisionar obavlja poslove za komitenta, u svoje ime ali za njegov račun. Ovo je jedino moguće i logično rješenje, budući da organizacije vrlo često istupaju za račun stotina pa i hiljada članova, pa je praktično nemoguće da u svakom konkretnom slučaju nastupaju u ime svakog svog člana pojedinačno. One prema korisnicima nastupaju zato u svoje ime, a za račun svojih članova. To je ono što ovaj ugovor približava ugovoru o komisionu.

5.2.2. Bitne karakteristike ugovora između organizacije i njenog člana.

5.2.2.1. Formalan ugovor. Član 80. Zakona o autorskom i srodnim pravima predviđa da se autorski ugovori “moraju biti u pisanoj formi, ako ovim zakonom nije drugačije predviđeno”. Svi ugovori koje organizacija zaključuje sa svojim članovima su *autorski ugovori*, budući da za svoj predmet imaju autorska djela, ili predmete srodnih prava. Takvi ugovori se zaključuju u pisanoj formi te je nadležan službenik dužan da prilikom izdavanja dozvole, a i kasnije prilikom nadzora, kontroliše da li organizacija posjeduje takve ugovore ili ne. Ugovori moraju biti potpisani od strane nosioca prava ili od strane njegovog punomoćnika. U tom smislu relevantno je rješenje Instituta broj: IP-03-47-5-00576/13V od 29.1.2013. godine. Ovim rješenjem nisu uzeta u obzir **239 ugovora** koja nisu svojeručno potpisana od strane autora, u skladu sa članom 9.

Zakona i čl. 3. Pravilnika, već je korištena "stara" punomoć kojom su autori ovlastili "Sine Qua Non" d.o.o. Agenciju koja je ranije imala dozvolu Instituta (punomoć starija od 6 mjeseci), koju **je u ime autora** dala predsjednik uprave „Sine Qua Non“ d.o.o. i istu u ime autora ovjerila kod notara. Svi takvi ugovori su zaključeni istog datuma, 21.5.2012. godine. Potpisivanje ugovora putem notara predstavlja pokušaj izigravanja odredbe člana 3. Pravilnika o načinu i formi ispunjavanja uslova za izdavanje dozvole pravnim licima za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, kojom je predviđeno da pravno lice mora podnijeti Institutu kopije ugovora između autora i pravnog lica, koji ne smiju biti stariji od šest mjeseci.

5.2.2.2. Dvostrano obavezan ugovor.

5.2.2.2.1. Obaveze člana organizacija. Ugovorom između organizacije i člana, i jedna i druga strana preuzimaju na sebe određene obaveze. Sa svoje strane, član organizacije je dužan da preduzme sve neophodne radnje kako bi organizaciji omogućio da obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja njegovih prava. Na primjer, član organizacije dostavlja joj leksičke podatke o sebi i predmetima zaštite (svojim pjesmama, fonogramima, izvođenjima i tako dalje) jer bez toga organizacija ne bi mogla da ga zastupa pred korisnicima. Evropska Direktiva o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava predviđa u članu 4. da organizacija ne smije svojim članovima da nameće bilo kakve obaveze koje nisu neophodne za zaštitu njihovih prava i interesa ili za efikasno ostvarivanje njihovih prava. Nadležan službenik dužan je da ispita da li takve odredbe eventualno postoje u odredbama takvih ugovora.

Nezavisno od toga, nadležan službenik može da pažljivo prouči obaveze koje iz ovog ugovora proizlaze za članove organizacije, te da vidi da li su te obaveze u eventualnoj suprotnosti sa članovima zakona, njenih opštih akata i rješenjem Instituta kojim se organizaciji izdaje dozvola.

5.2.2.2.2. Obaveze organizacija. Zaključenjem ugovora sa svojim članom, organizacija preuzima na sebe obavezu da kolektivno ostvaruje autorska i srodna prava svojih članova. To proizlazi iz člana 2. stav (1) Zakona koji predviđa da: „Kolektivno ostvarivanje autorskog prava znači ostvarivanje autorskog prava za više autorskih djela većeg broja autora zajedno posredstvom pravnih lica specijaliziranih samo za tu djelatnost, koja ispunjavaju sve uslove prema odredbama ovog zakona i koja imaju dozvolu Instituta za obavljanje te djelatnosti“. Ova odredba pokazuje da je kolektivna organizacija u mandatnom odnosu sa autorima i da sve poslove obavlja za njihov račun i u njihovu korist, što je jedna od najbitnijih karakteristika cijelog sistema kolektivnog ostvarivanja prava.

U najširem smislu riječi, zaključenjem ugovora sa svojim članom, organizacija na sebe preuzima obavezu da u skladu sa zakonom, svojim opštim aktima i izdatom dozvolom, obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog ili srodnih prava za svoje članove. To podrazuma veći broj pojedinačnih obaveza i principa rada od kojih navodimo sljedeće.

Organizacija je dužna da u izvršavanju svojih obaveza prema članovima postupa u skladu sa *načelom savjesnosti i poštenja*, saglasno članu 12. Zakona o obligacionim odnosima. Ovo je veoma važna činjenica koju nadležan službenik mora da ima u vidu kada vrši kontrolu rada organizacije. Nadležan službenik ima obavezu da utvrdi, kada kontroliše sprovođenje ovih ugovora, da li organizacija poslove zastupanja obavlja na transparentan i efikasan način, da li na jednak

način tretira sve svoje članove i da li prikupljene naknade dijeli u skladu sa planom raspodjele i drugim pozitivnim propisima, na osnovu proverljivih dokaza. Takođe, organizacija je dužna da pregovara sa korisnicima autorskih djela i predmeta srodnih prava, kontroliše iskorišćavanje predmeta zaštite, zastupa interese svojih članova pred sudom, sve to na način koji ne ostavlja sumnju u njenu potpunu posvećenost zaštiti interesa svojih članova. Organizacija je dužna da to uvijek čini savjesno, transparentno i efikasno. Nedopustivo je da organizacija, primjera radi, bez opravdanog razloga ne realizuje određena prava svojih članova, i pored toga što joj je Institut dao dozvolu da to pravo ostvaruje. Primjera radi, ako je organizacija dobila dozvolu da ostvaruje pravo na posebnu nakanadu za nekomercijalno umnožavanje autorskih djela svojih članova, a to pravo bez ikakvog posebnog razloga ne ostvaruje, nadležan službenik dužan je da joj na to skrene pažnju i naloži joj da to pravo, najkraćem mogućem roku, počne da ostvaruje, ili pruži adekvatno obrazloženje zašto to ne čini. Neopravdano nevršenje prava za koje je dobila dozvolu, ili njihovo nestručno, netransparentno i neefikasno vršenje, smatraće se za težu povredu zakonitosti u smislu člana 12. Zakona.

Nadležan službenik treba da ima u vidu i sljedeće. Organizacija ne mora da prikuplja, i najčešće i ne prikuplja košuljice od svih emitera, već to radi po sistemu uzorka. O tome od kojih će se emitera prikupljati košuljice, najčešće odlučuje upravni odbor organizacije. Da bi se izbjegla opasnost da odluke upravnog odbora budu takve da favorizuju domaće, a šikaniraju strane autore, (na primjer, ako se prikupljaju samo košuljice onih radio stanica koje emituju domaće, ali ne i strane autore), organizacija je dužna da učini sve što može da bi prikupila što je moguće više košuljica, ili pak da uzorak bude obrazložen tako da zaista jednako reflektuje interese svih njenih članova podjednako. Nadležan službenik treba da ima u vidu da je sistemom uzorkovanja organizacija u stanju da značajno utiče na raspodjelu tako što će prikupljanjem košuljica od onih radio stanica koje emituju njihovu muziku, suštinski favorizovati određene kategorije nosilaca prava (na primjer domaće autore, ili autore određene vrste muzike). Slična vrsta nesavjesnog poslovanja bi postojala i onda kada bi organizacija prikupljala košuljice od onih radio stanica koje emituju muziku ili fonograme članova upravnog ili nadzornog odbora organizacija, i tome slično. U svakom slučaju, nadležan službenik je dužan je da od upravnog odbora organizacije koja primjenjuje sistem uzorkovanja, obavezno zatraži obrazloženje zašto je uzorak takav kakav je, te da vidi da li se na taj način štite interesi svih članova podjednako, ili u tom uzorku postoji favorizacije jednih u odnosu na druge. (Isto i u slučaju međunarodnih ugovora sa inostranim, srodnim organizacijama).

Budući da je ugovor između organizacije i njenog člana ugovor sa trajnim izvršenjem prestacija, neophodno je da organizacija omogući svojim članovima, da u svakom trenutku budu upoznati sa njenim poslovanje i sa svim pitanjima koja su relevantna za zaštitu njihovih prava. Drugim riječima, organizacija mora na zahtjev svog člana, da mu pruži sve podatke o svim svojim aktivnostima, koji mogu da budu od značaja za ostvarivanje njegovih imovinsko pravnih ovlašćenja. U tom smislu članom 19. Zakona je predviđeno da svaki član kolektivne organizacije može da traži od nje na uvid godišnji finansijski izvještaj i izvještaj nadzornog odbora u roku koji je određen statutom. Ako taj rok nije određen, on iznosi petnaest dana od dana primanja zahtjeva člana te da najmanje 10% redovnih članova kolektivne organizacije može da traži da jedan ili više nezavisnih stručnjaka, na trošak kolektivne organizacije, izvrši pregled i

reviziju njenog poslovanja, osim ako je na osnovu ove zakonske odredbe takav pregled već bio izvršen u istoj kalendarskoj godini. Ova odredba predstavlja jednu od daljnjih razrada obaveze transparentnosti kolektivne organizacije, propisane na generalan način u čl. 7. st. (1) Zakona. Osim Instituta, kao nadležnog državnog organa (član 12. Zakona) i, u nešto ograničenom obimu, svakog lica koje ima pravni interes (član 30. Zakona), svakako sami članovi kolektivne organizacije imaju najveći interes za uvid u njeno poslovanje i za vršenje nadzora nad urednošću njenog poslovanja. Takvo postupanje organizacije takođe dolazi u domen *načela savesnosti i poštenja* na koji je obavezuje član 12. Zakona o obligacionim odnosima.

Ipak, treba imati u vidu da se ovdje radi o *obligaciji sredstava* a ne *obligaciji cilja*. Organizacija je dakle dužna da čini sve da zaštiti interese svojih članova, ali ne može da garantuje da će njihova prava zaista i zaštititi u svakom konkretnom slučaju, jer to ne zavisi samo od nje. Ona međutim mora da ima adekvatno obrazloženje i jasne dokaze da svoje poslove zastupanja interesa svojih članova obavlja na najbolji mogući način.

Najvažnija obaveza organizacije prema njenim članovima proizlazi iz člana 21. Zakona koji predviđa: „Uzimajući u obzir odredbu člana 7. stav (2) ovog zakona, kolektivna organizacija je dužna da autorima koji su sa njom zaključili ugovor iz člana 9. ovog zakona, kao i onima koji svoja prava u Bosni i Hercegovini ostvaruju na osnovu ugovora zaključenog između te kolektivne organizacije i strane kolektivne organizacije raspodijeli sav prihod od svoje djelatnosti, u skladu sa godišnjim planom koji usvoji skupština kolektivne organizacije. Kolektivna organizacija dijeli sredstva za autorske honorare članova u skladu sa usvojenim pravilima o raspodjeli. Osnovni principi i pravila raspodjele prihoda moraju biti odeđeni u statutu kolektivne organizacije, moraju da osiguravaju srazmjernost, primjerenost i pravičnost raspodjele i moraju da efikasno onemoguće bilo kakvu arbitrarnost. Ova odredba sadrži prešutnu obavezu kolektivne organizacije da mora da postavi jasna pravila o raspodjeli prikupljenih sredstava u svom statutu. Statut trebe dodatno razraditi i obezbijediti četiri bitna principa na kojima moraju da se temelje odredbe statuta kolektivne organizacije koje se odnose na raspodjelu sredstava, a to su princip srazmjernosti, primjerenosti, pravičnosti i odsustva bilo kakve arbitrarnosti.

Obaveza organizacije da svojim članovima raspodeli ostvaren prihod predstavlja suštinu njenog rada. Nadležan službenik dužan je da pažljivo prouči i odredbe plana raspodjele organizacije, koje regulišu ovo pitanje. (O tome detaljnije pogledati dio 6.6.2. "Pravila o raspodjeli"). Ukratko, organizacija je dužna da svom članu dostavlja pojedinačni obračun, periodično, u skladu sa planom raspodjele.

Nadležan službenik treba da ima u vidu da gore opisane obaveze organizacija proizlaze iz zakona i njenih opštih akata, te da čak iako nisu u samom ugovoru spomenute, njihovo ispunjenje ne može da bude sporno.

5.2.2.3. Dobročin ugovor. Kod ovog ugovora ne postoji jednakost u vrijednosti prestacija. Organizacija obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava bez nadoknade, bez provizije. Činjenica da organizacija odvaja deo prikupljenih naknada za pokriće svojih troškova, ne čini ovaj ugovor teretnim jer to je nužna pretpostavka za njen rad. Stoga se na ovaj ugovor ne primjenjuju odredbe Zakona o obligacionim odnosima koje se odnose na teretne ugovore.

5.2.3. Bitni sastojci ugovora između organizacije i njenih članova.

Članom 26. Zakona o obligacionim odnosima predviđeno je da je “ugovor zaključen kad su se ugovorne strane saglasile o bitnim sastojcima ugovora”. Na ovom mestu se nameće pitanje šta čini bitne sastojke (elemente) ovog ugovora? To su: predmet zaštite; vrsta imovinsko pravnih ovlašćenja koje nosilac prava povjerava organizaciji za kolektivno ostvarivanje prava; trajanje ugovora.

5.2.3.1. Predmet zaštite. Predmet zaštite su autorska djela ili predmeti srodnih prava na kojima član organizacije ima zakonom priznata imovinska prava. Na primjer, kada kompozitor prijavljuje svoju muziku u AMUS-u, predmet zaštite je ta muzika. Kada to čini tekstopisac, predmet zaštite je njegova poezija. Kada to čini aranžer, predmet zaštite je aranžman. Prilikom zaključenja ugovora sa kompozitorom, tekstopiscem ili aranžerom, AMUS preuzima obavezu da obavlja poslove kolektivnog stvarivanja prava u odnosu na predmete zaštite koje je AMUS-u, podnosilac prava, prijavio.

Predmeti zaštite čine jedan dio repertoara organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava. Nadležan službenik treba da ima u vidu da članovi organizacije ustupaju organizaciji pravo da ih zastupa u odnosu na sve njihove predmete zaštite, i u tom smislu se ne mogu praviti nikakva ograničenja. Dakle, ako je neki autor povjerio AMUS-u pravo da ga zastupa, on je to učinio za sva svoja djela. Nezakonit je onaj ugovor kojim član organizacije ustupa organizaciji pravo da ga zastupa u odnosu na jedan dio njegovih predmeta zaštite (autorskih djela ili predmeta srodnih prava) dok za drugi zadržava pravo da ih ostvaruje individualno. To proizlazi iz člana 17. Zakona koji predviđa da „član kolektivne organizacije ne može iz kolektivnog ostvarivanja prava izuzeti svoja pojedina djela, niti pojedine oblike korištenja tih djela, osim u slučaju kad je to predviđeno ugovorom između njega i kolektivne organizacije“. Ova odredba ima za cilj da olakša provođenje kolektivnog ostvarivanja prava kolektivnim organizacijama, kao i korisnicima djela, generalnom zabranom autorima da proizvoljno odlučuju koja će prava ostvarivati na kolektivan, a koja na individualan način. Naime, pozitivne strane postojanja samo jedne kolektivne organizacije za pojedinu kategoriju nosilaca prava bile bi bitno umanjene ako bi korisnici još uvijek morali za svako djelo da provjeravaju od koga da traže prava i kome da plaćaju naknadu, kolektivnoj organizaciji ili samim autorima. Isto tako, može se pretpostaviti da bi autori vjerovatno izuzeli od kolektivnog ostvarivanja prava ona djela koja su najbolja i najpopularnija, a ostavili ona koja su manje privlačna javnosti, što bi u krajnoj konsekvenci moglo ugroziti i samo postojanje kolektivnog ostvarivanja prava. Ipak, kolektivna organizacija može svojim aktima i ugovorom sa autorima predvidjeti i tu mogućnost ukoliko članovi organizacije, preko upravnih organa organizacije, to smatraju potrebnim.

Ovde se nameće još jedno delikatno pitanje: da li se ugovor između organizacije i člana odnosi samo na postojeće ili i na buduće predmete zaštite?

Jezičkim tumačenjem odredbe člana 17. Zakona, dolazi se do zaključka da se ovaj ugovor odnosi na *postojeća djela* autora, ili na postojeće predmete srodnih prava, ali ne i na buduća djela autora, ne i na buduće fonograme, izvođenja i tako dalje.

Pored toga, na isti zaključak navodi i odredba člana 2. stav (3) Zakona koja predviđa da je “kolektivno ostvarivanje autorskog prava moguće samo u slučaju objavljenih autorskih dela”.

Takođe, treba imati u vidu da član 79. Zakona o autorskom i srodnim pravima predviđa da je ništavna svaka ugovorna odredba kojom je predviđeno ustupanje imovinskih prava za sva buduća djela jednog autora, kao i za još nepoznate načine iskorišćavanja djela. Ovaj član predviđa apsolutnu zabranu pojedinih odredaba koje su suprotne osnovnim principima autorskog prava, pa tako za njih i određuje sankciju ništavosti. Dakle, ugovorna odredba kojim bi član organizacije prenio na organizaciju pravo da ga zastupa za sva njegova buduća djela je apsolutno ništava, jer je u suprotnosti sa članom 79. Zakona o autorskom i srodnim pravima, kao i sa članom 2. stav (3) Zakona.

Međutim, praktične potrebe nalažu da se ovdje izbjegne obaveza da svaki put kada autor napiše novu pjesmu, ili proizvođač fonograma snimi novi fonogram, ili izvođač snimi novo izvođenje, da se svaki put zaključuje novi ugovor. Stoga je neophodno da član organizacije blagovremeno dostavi podatke organizaciji o svojim novim autorskim djelima ili predmetima srodnih prava, jer samo u odnosu na ta djela, u odnosu na te predmete zaštite, koji su organizaciji dostavljeni u skladu sa zakonom, njenim opštim aktima i međunarodnom praksom organizacija može da zastupa svoje članove i sa njima zaključuje ovaj ugovor.

Predmet ovog ugovora mora da bude odrediv. U slučaju ovakvih ugovora, veoma je teško imati *određen* predmet. Praktične potrebe nalažu da se u svakom pojedinačnom ugovoru, ne preciziraju svi predmeti zaštite koji pripadaju jednom autoru, budući da ih može biti više desetina, stotina ili čak hiljada, ako se radi o izdavačima. Stoga je neophodno da u ugovoru predmet zaštite bude *vršno* određen, dakle da se kaže da se odnosi na "muziku", "izvođenje", "fonograme" i tako dalje. U tom pogledu, nadležan službenik je dužan da primjenjuje odredbe člana 50. Zakona o obligacionim odnosima koji predviđa da je "predmet obaveze je odrediv ako sadrži podatke pomoću koji se može odrediti".

5.2.3.2. Imovinsko pravna ovlašćenja koja nosilac prava povjerava organizaciji. Zaključenjem ugovora između organizacije i njenog člana, kako je rečeno, član na organizaciju prenosi, odnosno, ustupa joj izvestan broj svojih imovinsko pravnih ovlašćenja. S jedne strane, to su ovlašćenja isključivog karaktera, a s druge, to je nalog da organizacija u svoje ime, a za njegov račun, naplati naknadu od korisnika. Kada je riječ o isključivim ovlašćenjima koje član ugovorom ustupa organizaciji, neophodno je imati u vidu da na nju može da prenese samo ona prava za koja organizacija ima dozvolu (rješenje Instituta) da ih kolektivno ostvaruje. Dakle, ako Institut rješenjem nije organizaciji dao dozvolu da kolektivno ostvaruje *pravo na umnožavanje djela*, onda autor ne može ugovorom to pravo da prenese na organizaciju. Takođe, ni član organizacije ne može da optira koja će zakonom priznata ovlašćenja da povjeri organizaciji a koja ne. Kao i u slučaju predmeta zaštite, i ovdje član organizacija *mora* na organizaciju da prenese sva svoja imovinsko pravna ovlašćenja za koja organizacija ima dozvolu.

Ova ovlašćenja moraju u ugovoru da budu precizno navedena. Nadležan službenik dužan je da prilikom kontrole zakonitosti ovih ugovora, provjeri da li se u tom smislu ovi ugovori poklapaju sa izdatom dozvolom i opštim aktima organizacije.

U odnosu na ova ovlašćenja, neophodno je da se iz teksta ugovora vidi da član organizacije daje organizaciji *nalog* da u svoje ime, a za njegov račun, obavlja poslove kolektivnog ostvarivanja prava.

5.2.3.3. Trajanje ugovora.

Odredbe Zakona o obligacionim odnosima o trajanju ugovora primjenjuju se i u ovom slučaju. Imajući u vidu samu prirodu kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava ukoliko nosilac prava ne raskine ugovor oni traju dok god kolektivna organizacija posjeduje dozvolu za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava.

5.3. Ugovor organizacije sa inostranom srodnom organizacijom

Član 21. stav (1) Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava predviđa da: „Uzimajući u obzir odredbu člana 7. stav (2) ovog zakona, kolektivna organizacija je dužna da autorima koji su sa njom zaključili ugovor iz člana 9. ovog zakona, kao i onima koji svoja prava u Bosni i Hercegovini ostvaruju na osnovu ugovora zaključenog između te kolektivne organizacije i strane kolektivne organizacije raspodijeli sav prihod od svoje djelatnosti, u skladu sa godišnjim planom koji usvoji skupština kolektivne organizacije“. Od dana sticanja dozvole organizacija je dužna da zaključi ovakve ugovore. Ukoliko organizacija bez opravdanog razloga ne zaključi ugovore sa inostranim srodnim organizacijama, neće biti u mogućnosti da izvršava svoju zakonom definisanu obavezu - da u inostranstvu ostvaruje autorsko i srodna prava svojih članova, odnosno, da u našoj zemlji, ostvaruje prava stranaca koja im po zakonu i ustavu pripadaju. Nezaključivanje ovakvih ugovora predstavlja težu povredu zakona, u smislu člana 12. Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava. Sa aspekta nadzora nad radom kolektivne organizacije smatraće se da je organizacija ispunila ovu obavezu ako je inostranoj kolektivnoj organizaciji pismeno ponudila zaključenje ugovora a ona je to odbila.

Organizacija je dužna da spomenute ugovore dostavlja Institutu u roku od 15 dana od dana njihovog zaključenja.

Najzad, važno je imati u vidu da se ovdje radi o tipskim ugovorima koje organizacija najčešće zaključuje na osnovu model ugovora nekog relevantnog međunarodnog tijela. Tu se prije svega izdvajaju CISAC-ovi model ugovori. Organizacije, članice CISAC-a su dužne da svoje međusobne ugovore usklade sa odredbama tih model ugovora, uz mogućnost da ako tako ne učine, budu isključeni iz članstva te međunarodne organizacije.

5.3.1. Princip ravnopravnog tretmana. Ovaj princip je suština ugovora koje domaće organizacije zaključuju sa inostranim srodnim organizacijama. Ovaj princip reflektuje ideju *nacionalnog tretmana* prema kojoj svaka ugovorna strana štiti strane autore, na isti način kao što štiti i svoje. Drugim riječima, domaće organizacije su dužne da strane autore *ravnopravno tretiraju* sa našim autorima, kada je riječ o kolektivnom ostvarivanju njihovih autorskih ili srodnih prava.

Primjera radi, *princip ravnopravnog tretmana* je formulisan u članu 3. stav (1) CISAC-ovog model ugovora koji se odnosi na ovlaštenja na iskorišćavanje nescenskih djela u bestjelesnoj formi:

“*Svaka ugovorna strana se obavezuje da na teritoriji svog poslovanja, ostvaruje imovinsko pravna ovlaštenja komitenta druge strane, na isti način i u istom obimu kao što to čini i za svoje komitente, a u okviru pravne zaštite koja se pruža inostranom djelu u državi traženja zaštite, osim ako ovim ugovorom nije moguće osigurati ekvivalentnu zaštitu zato što ona nije predviđena zakonom.*”

Pored toga, ugovorne strane se obavezuju da, u najvećem mogućem stepenu, podrže princip solidarnosti putem adekvatnih mjera i pravila koja se primjenjuju u oblasti raspodjele naknada, kao što to čine u pogledu svojih članova, čak i kada su inostrana dela diskriminisana na osnovu domaćeg zakona. Svaka organizacija se posebno obavezuje da na djela sa svog repertoara i na djela sa repertoara druge organizacije, primjenjuje iste tarife, metode i sredstva naplate i raspodjele naknada.”

Pored toga, i član 7. stav (1) ovog model ugovora, takođe potvrđuje taj princip:

“Svaka organizacija se obavezuje da učini sve što može da bi dobila programe⁷ svih iskorišćavanja djela na svojoj teritoriji da upotrijebi ove programe kao efektivnu osnovu za raspodjelu ukupne naknade prikupljene na ime iskorišćavanja djela”.

Ovo je važna odredba koja takođe doprinosi ideji *ravnopravnog tretmana*. Na primjer, organizacija ne mora da prikuplja, i najčešće i ne prikuplja, košuljice od svih emitera, već to radi po sistemu uzorka. O tome koje će se košuljice obrađivati najčešće odlučuje upravni odbor organizacije. Da bi se izbjegla opasnost da odluke upravnog odbora budu takve da favorizuju domaće, a šikaniraju strane autore (na primjer, ako se prikupljaju samo košuljice onih radio stanica koje emituju domaće, ali ne i strane autore), ugovorom se nameže obaveza organizaciji da učini sve što može da bi prikupila sve košuljice. Nadležan službenik treba da ima u vidu da je sistemom uzorkovanja organizacija u stanju da značajno utiče na raspodjelu tako što će obrađivanjem košuljica od onih radio stanica koje emituju njihovu muziku, suštinski favorizovati određene kategorije nosilaca prava (na primer domaće autore, ili autore određene vrste muzike). Slična vrsta nesavjesnog poslovanja bi postojala i onda kada bi organizacija prikupljala košuljice od onih radio stanica koje emituju muziku ili fonograme članova upravnog ili nadzornog odbora organizacija, i tome slično.

Ipak, nadležan službenik treba da ima u vidu da ovakva obaveza za organizaciju proizlazi i iz relevantnih odredba međunarodnih ugovora iz oblasti zaštite autorskog i srodnih prava. Čak i kada odredbe o *ravnopravnom tretmanu* ne bi postojale u ugovorima naših organizacija sa inostranim, srodnim organizacijama, ova obaveza, za naše organizacije, ne bi bila sporna. Princip nacionalnog tretmana predviđaju Bernska konvencija o zaštiti književnih i umjetničkih djela (član 2.), Rimski konvencija o zaštiti umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio difuziju (član 2.) i Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine – TRIPS sporazum.

5.3.2. Pojam recipročnog aranžmana. Ovaj ugovor je dvostrano obavezan. Svaka ugovorna strana preuzima na sebe, zaključenjem ovog ugovora, da ispuni nalog one druge strane, da kolektivno ostvaruje prava njenih članova na svojoj teritoriji. U tom pogledu, svaka organizacija istupa prema korisnicima u svoje ime, a za račun one druge.

5.3.3. Bitne osobine ugovora između naših organizacija i inostranih srodnih organizacija. Ovaj ugovor mora da bude zaključen u pisanoj formi. To proizlazi i iz člana 12. stav (4) Zakona (poziva se na Zakon o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava) koji kaže da kolektivna organizacija mora

¹⁰U terminologiji CISAC-a to su košuljice.

da dostavi *ugovore sa stranim kolektivnim organizacijama i njihovim udruženjima*, što ne bi bilo moguće kada ovi ugovori ne bi bili zaključeni u pisanoj formi. Naime, dostavljanje ovih ugovora Institutu ima suštinski značaj za vršenje njegovog nadzora u ovom značajnom segmentu kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava. To je pretpostavka da Institut efikasno kontroliše zakonitost poslova organizacije koje se tiču izvršenja ovih ugovora što ne bi bilo moguće ako organizacija ne bi ove ugovore zaključivala u pisanoj formi. Pisana forma ovdje je u službi zaštite javnog interesa, a ne samo zaštite interesa ugovornih strana. Izostanak ove forme, odnosno, nezaključivanje ovih ugovora, kako je naprijed već rečeno, predstavlja težu povredu zakona od strane organizacije, u smislu člana 13. Zakona.

5.3.4. Dvostrano obavezan ugovor. Zaključenjem ovog ugovora, obje organizacije preuzimaju izvjesne obaveze i stiču određena prava prema onoj drugoj. Ono što je obaveza na jednoj, to je pravo na drugoj strani, i obrnuto.

Jedna ugovorna strana preuzima na sebe obavezu da drugoj ugovornoj strani omogući da kolektivno ostvaruje prava povodom predmeta zaštite sa njegovog repertoara. Takođe, ugovorna strana preuzima na sebe i obavezu da kolektivno ostvaruje prava na predmetima zaštite sa repertoara druge organizacije, sa kojom je u ugovornom odnosu.

Koje su to konkretne radnje koje organizacija mora da preduzme da bi drugoj ugovornoj strani omogućila da ova zaista i ostvaruje prava na predmetima zaštite sa njenog repertoara?

Svaka organizacija dužna je da redovno dostavlja drugoj ugovornoj strani odgovarajuću dokumentaciju o predmetima zaštite sa njenog repertoara i o odnosnim nosiocima prava. Ona sama je, razumije se, odgovorna za tačnost takvih podataka. Ti podaci dostavljaju se u standardizovanoj formi.

Organizacije koje su članice CISAC-a dostavljaju ovu dokumentaciju u formi "internacionalnih kartica" koje sadrže sve potrebne podatke u pogledu: djela stvorenih od strane autora koji su komitenti različitih organizacija, (takozvana mješovita djela); djela neobična po stilu i dužini; uspješnih djela u zemlji koja eventualno mogu da izazovu interesovanje u inostranstvu.

CISAC je takođe formirao i listu djela koja se najčešće iskorišćavaju u svijetu (WW List), pri čemu svaka članica CISAC-a određuje takva djela na teritoriji svog delovanja.

CISAC je formirao i CAE listu (*the Composers, Authors, Editors List*) koju čini spisak svih autora i izdavača koji su članovi organizacija, članica CISAC-a.

U svakom slučaju, ispunjavanje ovih obaveza, nužan je preduslov za uspješno obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog ili srodnih prava one druge strane.

Organizacija koja zaključi ovaj sporazum sa drugom, inostranom, srodnom organizacijom, nastupa u Bosni i Hercegovini u svoje ime, a za račun svog saugovarača. Isto tako, ta organizacija, na teritoriji svog delovanja, zastupa interese članova naše organizacije. Sve to na kraju treba da se završi razmjenom ekonomskih efekata takvog zastupanja. Domaća organizacija, na našoj teritoriji, prikuplja novac povodom iskorišćavanja predmeta zaštite koji su repertoar strane organizacije, a strana organizacija, na svojoj teritoriji, prikuplja novac povodom iskorišćavanja predmeta zaštite koji su repertoar naše organizacije, da bi te

efekte, na kraju, međusobno razmjenile. Organizacije su, dakle, dužne da na osnovu ugovora koji su zaključile, periodično razmjenjuju novac prikupljen na ime iskorišćavanja predmeta zaštite sa njihovog repertoara. Takođe, taj novac, ta isplata, treba da bude praćena i odgovarajućom dokumentacijom. Svaka organizacija treba da zna stanje poslova one druge, da bude upoznata sa njenim ključnim odlukama, da svom saugovaraču pruža redovne, potpune i detaljne podatke o svim njenim aktivnostima, koje mogu da budu značajne za kolektivno ostvarivanje imovinsko pravnih ovlašćenja predmeta zaštite sa njegovog repertoara. O tome posebno govore članovi 4. i 5. CISAC-ovog Model ugovora, koji predviđa:

“Svaka ugovorna strana će drugoj strani staviti na raspolaganje svu svoju dokumentaciju koja garantuje da je izvršena naplata u skladu sa dokazima. Svaka ugovorna strana je dužna da drugoj omogući uvid u potrebnu dokumentaciju, kako bi ova mogla da izvrši efikasnu kontrolu nad ostvarivanjem njegovih interesa.“

Interesantno je takođe, da član 5. stav 3. spomenutog model ugovora, predviđa da “svaka organizacija može da postavi svog predstavnika u drugoj organizaciji, koji bi kontrolisao njen rad”. To međutim podliježe odobrenju te organizacije. Ako organizacija ne prihvati da primi akreditovanog predstavnika druge organizacije, neophodno je da to i obrazloži. Spor se može iznijeti i pred CISAC.

5.3.5. Teretan ugovor. Ovi ugovori su teretnog karaktera i na njih će se u tom smislu primjenjivati relevantne odredbe Zakona o obligacionim odnosima.

5.3.6. Ugovor sa trajnim izvršenjem prestacija. Kao i ugovor organizacija i njenog člana, i ovaj ugovor ima karakter ugovora sa trajnim izvršenjem prestacija.

5.3.7. Bitni elementi ugovora organizacije sa inostranom srodnom organizacijom.

5.3.7.1. Predmet zaštite. Predmet zaštite je prvi bitan element ovog ugovora. To je zapravo repertoar organizacija koje se nalaze u ugovornom odnosu. Budući da je najčešće u pitanju više stotina hiljada predmeta zaštite (pjesama, fonograma, interpretacija itd.), razumljivo je da se takvi podaci neće navoditi u samom tekstu ugovora. Dovoljno je da predmeti zaštite budu određeni prema vrsti.

5.3.7.2. Imovinsko pravna ovlašćenja koja organizacije uzajamno ostvaruju. To su ona ovlašćenja koja su im zakonom i dozvolom Instituta priznata. Ona moraju da budu precizno navedena u samom ugovoru.

5.3.7.3. Nalog. Svaka organizacija daje drugoj ugovornoj strani nalog za preduzimanje određenih radnji koje treba ispuniti u pogledu kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava. Konkretno, svaka organizacija je dužna da nastoji da na teritoriji svog djelovanja, u skladu sa svojim opštim aktima i svojim pozitivnim pravom, preduzima radnje kolektivnog ostvarivanja prava povodom predmeta zaštite koji se nalaze na repertoaru njenog saugovarača. To znači, da za račun svog saugovarača, primjera radi, naša organizacija, mora da pregovara i zaključuje ugovore sa korisnicima na svojoj teritoriji, prikuplja od njih naknade, štiti njihova prava pred sudom i drugim državnim organima, raspodjeljuje naknade, odgovara na prigovore ugovarača, itd. Naravno, i ovdje se radi o obligaciji sredstva, a ne obligaciji cilja. Naša organizacija ne može da bude

odgovorna za štetu inostranoj srodnoj organizaciji, ako njen nalog ne izvrši, jer prikupljanje naknada, pregovori sa korisnicima, ishod sudskih sporova i tako dalje, nije nešto što zavisi samo od njene volje. Ipak, ona je dužna da savjesno, u skladu sa načelom savjesnosti i poštenja, kao i dobrim običajima koji važe u ovoj oblasti, učini sve što može da inostrane autore i nosioce prava zastupa sa istom revnošću i jednako odgovorno kao što zastupa i svoje članove.

5.3.7.4. Trajanje ugovora. Primjera radi, CISAC-ov model ugovora, predviđa da se ovi ugovori zaključuju na rok od godinu dana, a da se po isteku tog roka mogu prećutnom saglasnošću ugovornih strana produžavati neograničen broj puta. Otkaz ugovora je moguć, ali pod uslovom da jedna ugovorna strana, preporučenim pismom, tri mjeseca prije isteka roka od godinu dana, obavijesti drugu ugovornu stranu o svojoj namjeri da ugovor raskine. Ovde se otvara i pitanje pod kojim još uslovima ovaj ugovor može da bude raskinut.

Evo šta o tome kaže član 14. spomenutog model ugovora CISAC-a:

“Nezavisno od odredbi člana 13, svaka od ugovorna strana može odmah otkazati ovaj ugovor.

A) ako u međuvremenu onaj drugi ugovornik izmijeni odredbe statuta ili pravila o raspodeli naknada na način koji bi suštinski mogao nepovoljno da utiče na uživanje ili ostvarivanje imovinsko pravnih ovlašćenja njenih komitenata. Takvu izmjenu mora potvrditi nadležni organ CISAC-a. Nakon te verifikacije, Savjet konfederacije može odnosnoj organizaciji ostaviti rok od tri mjeseca radi razrješenja tako nastale situacije; ukoliko ta organizacija ne izvrši neophodnu korekciju u pomenutom roku, onda druga organizacija može da, ako to želi, otkáže ovaj ugovor.

B) ako u zemlji neposrednog djelovanja onog drugog ugovornika, nastane faktička ili pravna situacija koja njene komitente stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na komitente te domaće organizacije, ili ako se djela sa njenog repertoara bojkotuju mjerama koje praktikuje onaj drugi sagovornik”.

Nadležan službenik dužan je međutim da na spomenute ugovore primjenjuje odredbe Zakona o obligacionim odnosima. U pogledu ovog pitanja, relevantna je odredba člana 124. Zakona o obligacionim odnosima, koja predviđa da “u dvostranim ugovorima, kad jedna strana ne ispunji svoju obavezu, druga strana može, ako nije šta drugo određeno, zahtijevati ispunjenje obaveze ili, pod uslovima predviđenim u idućim članovima, raskinuti ugovor prostom izjavom, ako raskid ugovora ne nastupa po samom zakonu, a u svakom slučaju ima pravo na naknadu štete”.

Nadležan službenik je dužan da u skladu sa zakonom i ovom metodologijom, provjerava da li organizacija ispunjava svoje ugovorne obaveze prema inostranim srodnim organizacijama. Ako ih organizacija iz nekog razloga nije ispunila, nadležan službenik biće dužan da to pitanje postavi organizaciji. Ako organizacija ne pruži adekvatno obrazloženje za takav postupak (neka od tih obrazloženje su navedena gore, u tekstu), nadležan službenik dužan je da joj naloži da te obaveze ispunji. Neispunjavanje ovih obaveza i nakon naloga Instituta, smatraće se težom povredom zakona i osnov za primjenu člana 13. Zakona.

5.4. Ugovor organizacije sa korisnikom.

Član 29. Zakona predviđa da je "organizacija dužna da sa svakim zainteresovanim korisnikom, pod ravnopravnim uslovima, zaključi ugovor o neisključivom prenosu, bez diskriminacije". To znači da kolektivna organizacija ima obavezu da se ponaša podjednako prema svim zainteresiranim korisnicima autorskih djela i da ni u kom pogledu ne pravi diskriminaciju između njih.

Iz toga slijedi da je sloboda organizacije da stupa u ugovorne odnose sa korisnikom značajno ograničena: organizacija ne može da odbije zaključenje ovakvog ugovora ako korisnik pokaže interesovanje da sa njom u ugovorni odnos stupi, "pod ravnopravnim i primjerenim uslovima". U suprotnom, biće dužna da tom korisniku nadoknadi štetu. Član 183. Zakona o obligacionim odnosima predviđa da "lice koje je po zakonu obavezno da zaključi neki ugovor, dužno da nadoknadi štetu ako na zahtjev zainteresovanog lica bez odlaganja ne zaključi taj ugovor".

5.4.1. Pojam i pravna priroda ugovora. Ovim ugovorom organizacija omogućava korisniku da legalno koristi predmete zaštite sa njenog repertoara, a korisnik se obavezuje da joj zauzvrat plati naknadu.

Organizacija ustupa korisniku, na neisključiv način, određena apsolutna prava, koja pripadaju njenim članovima. (Riječ "neisključiv" znači da organizacija može isti takav ugovor, povodom svog repertoara, da zaključi i sa drugim korisnicima). (U pogledu pitanja apsolutnih prava, pogledati pod 4.2.6.). Primjera radi, kada zaključi ugovor sa radio stanicom, organizacija ustupa toj radio stanici pravo da emituje muziku sa njenog repertoara. Ako zaključi ugovor sa nekim ugostiteljskim objektom, organizacija tom ugostiteljskom objektu ustupa pravo na javno saopštavanje djela sa njenog repertoara, ili pak javno saopštavanje djela koje se emituje sa njenog repertoara. Na primjer, zaključenjem ugovora sa AMUS-om, ugostiteljski objekt stiče pravo da javno saopštava muziku koja čini repertoar AMUS-a, a koja se emituje sa radija koji ugostitelj drži u prostorijama u kojima obavlja ugostiteljsku delatnost. Takođe, on stiče pravo i da javno saopštava muziku koja čini repertoar AMUS-a sa nosača zvuka ili slike, na primjer, CD ili DVD plejera koje drži u prostorijama u kojima pruža svoje ugostiteljske usluge.

Ovde je riječ o teretnom ugovoru. Naime, korisnik je dužan da za iskorišćavanje predmeta zaštite sa repertoara organizacije plati određenu naknadu. Ta naknada, određena je tarifom organizacije. Budući da je predmet ovog ugovora autorsko djelo, odnosno predmet srodnog prava, na odredbe ovih ugovora primjenjivaće se, kao *lex specialis*, odredbe Zakona o autorskom i srodnim pravima i Zakona o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava.

5.4.2. Bitne karakteristike ugovora.

5.4.2.1. Formalan ugovor. Budući da je riječ o autorskom ugovoru, on mora da bude zaključen u pisanoj formi. Na to upućuje član 80. stav (1) Zakona o autorskom i srodnim pravima koji kaže da se „Pravni poslovi kojima se prenose autorska imovinska prava ili druga prava autora, ili kojima se daju dozvole za iskorištavanje autorskih djela moraju biti u pisanoj formi, osim ako ovim zakonom nije drugačije određeno“. Ovim članom određena je pisana forma za sve pravne poslove kojima se prenose autorska imovinska prava čime se nastoje motivisati ugovorne strane da jasnije i preciznije formulišu sve bitne elemente i modalitete

konkretnog pravnog posla, što je, svakako, u interesu njihove veće pravne sigurnosti. U svakom slučaju, u praksi je ovaj ugovor uvijek formalan.

5.4.2.2. Dvostrano obavezan ugovor i teretan ugovor. Zaključenjem ovog ugovora nastaju obaveze za obje ugovorne strane: organizacija se obavezuje da korisniku omogući legalno vršenje određenih radnji iskorišćavanja svih predmeta zaštite sa njenog repertoara, a korisnik se obavezuje da joj za uzvrat plati odgovarajuću naknadu.

Takođe, riječ je i o teretnom ugovoru, jer ovde postoji jednakost u vrijednosti prestacija.

5.4.2.3. Ugovor sa trajnim izvršenjem prestacija. Najčešće, ovdje je riječ o ugovoru sa trajnim izvršenjem prestacija čije se izvršenje prostire u vremenu. Međutim, može da bude i ugovor sa trenutnim izvršenjem prestacija, kada, primjera radi, organizator muzičkog festivala zaključi sa organizacijom ovakav ugovor.

5.4.3. Bitni elementi ugovora.

5.4.3.1. Predmet zaštite. Predmet ugovora je repertoar organizacije. Pored toga, treba imati u vidu da zaključenjem ovog ugovora, korisnik stiče pravo da koristi i repertoar inostranih organizacija sa kojima naša organizacija ima bilateralne sporazume (pogledaj pod 5.3.). Zbog masovnosti pojedinačnih predmeta zaštite, neophodno je da ti predmeti u ugovoru budu vrsno određeni, ali nije obavezno da budu određeni poimence, budući da je takva vrsta određenja faktički nemoguća. Primjera radi, repertoar AMUS-a, zajedno sa repertoarom inostranih organizacija sa kojima AMUS ima bilateralne sporazume, sadrži milione pjesama. Jasno je da sve te pjesme ne mogu da budu navedene u ugovoru.

5.4.3.2. Radnje iskorišćavanja predmeta zaštite. Ove radnje zavise od toga sa kojim konkretnim korisnikom organizacija zaključuje ovaj ugovor. Na primjer, sa emiterom, radnja iskorišćavanja će biti *pravo na emitovanje muzike*, a sa *ugostiteljskim objektom*, pravo na *javno saopštavanje djela sa nosača zvuka i slike* i pravo na *javno saopštavanje djela koje se emituje*. Pravna sigurnost nalaže da se ova vrsta ovlašćenja obavezno precizno navede u samom ugovoru.

5.4.3.3. Visina naknade. (Vidjeti pod 6.5: Poslovi koje organizacija obavlja na osnovu tarife).

5.4.3.4. Trajanje ugovora. Opšte odredbe iz zakona o obligacionim odnosima primjenjuju se i u ovom slučaju. U principu ukoliko ugovorom nije drugačije određeno oni važe dok god organizacija ima dozvolu za kolektivno ostvarivanje autorskih i srodnih prava.

5.4.4. Prava i obaveze ugovornih strana. Kako je naprijed već istaknuto, ovaj ugovor je dvostrano obavezan, pri čemu uzajmna prava i obaveze ugovornika korespondiraju: ono što je pravo na jednoj, to je obaveza na drugoj, i obrnuto. Osnovna obaveza organizacije jeste da omogući korisniku nesmetano korišćenje njenog repertoara. Takođe, organizacija je dužna da korisniku dostavi fakturu na iznos koji korisnik treba da plati na ime korišćenja predmeta zaštite sa njenog repertoara. U ugovoru mogu biti predviđene i druge obaveze na strani organizacija, ali ove dvije su svakako najvažnije.

Korisnik ima obavezu da organizaciji plati naknadu za omogućavanje legalnog iskorišćavanja svih predmeta zaštite sa njenog repertoara. Korisnik to čini u roku i na način predviđen ugovorom.

Druga značajna obaveza korisnika jeste da dostavi organizaciji obavještenje o iskorišćavanju predmeta zaštite. Međutim, ova obaveza nije svojstvena svim korisnicima. Na primjer, ugostiteljski objekti koji javno saopštavaju muziku sa radija ili CD plejera, na primjer, nemaju obavezu da o ovome obavještavaju organizaciju. S druge strane, emiteri imaju obavezu da organizacijama, u skladu sa zakonom i opštim aktima organizacije, dostavljaju dokaze o emitovanoj muzici, tzv. košuljice.

6. POSLOVI KOJE ORGANIZACIJA OBAVLJA NA OSNOVU SVOJIH OPŠTIH AKATA

6.1. Vrste opštih akata i poslovi koji se na osnovu tih akata obavljaju.

Opšti akti organizacije su: statut, tarifa, drugi opšti akti kojima se uređuju određena pitanja iz djelatnosti organizacije.

Poslovi koji su predmet nadzora:

- 1) poslovi koje organizacija obavlja na osnovu statuta;
- 2) poslovi koje organizacija obavlja na osnovu tarife;
- 4) poslovi koje organizacija obavlja na osnovu drugih opštih akata.

6.2. Vrste pojedinačnih akata. Pojedinačni akti organizacije su odluke organa organizacije: skupštine, upravnog odbora, nadzornog odbora i drugih organa predviđenih statutom, ukratko, to su odluke organa organizacije donijete na način i u postupku koji predviđa zakon i opšti akt. Pojedinačni akti su zapravo poslovi organizacije koje ona obavlja na osnovu opštih akata (i zakona).

6.3. Zakonitost opštih i pojedinačnih akata. Prije nego što pristupi ispitivanju zakonitosti poslova koje organizacija obavlja na osnovu svojih opštih akata, nadležan službenik je dužan da ispita zakonitost samih opštih akata. Ovo pitanje je od velikog značaja za sam nadzor. Opšti akti organizacije su dio materijalnog prava Bosne i Hercegovine i kao takvi, moraju da budu zakoniti i jasni. O ovom se naročito mora voditi računa prilikom izdavanja dozvole organizaciji. Nadležan službenik dužan je da pažljivo pročita svaku odredbu svakog opšteg akta koji mu organizacija dostavi prilikom podnošenja zahtjeva za izdavanjem dozvole. Ako utvrdi da neke od njegovih odredaba nisu u skladu sa pozitivnim pravom, ili nisu jasne, ili nisu u skladu sa odredbama drugih opštih akata, dužan je da na to skrene pažnju organizaciji i da joj naloži neophodne izmjene takvih akata. Dozvola se ne može izdati ako organizacija ne uskladi svoje opšte akte sa pozitivnim pravom Bosne i Hercegovine. Organizacija je dužna da, saglasno članu 12. stav (4) Zakona, dostavlja Institutu svaku izmjenu statuta, kolektivne ugovore sa udruženjima korisnika, tarife i svaku njihovu izmjenu ili dopunu, ugovore sa stranim kolektivnim organizacijama i njihovim udruženjima, odluke skupštine kolektivne organizacije, godišnje izvještaje i izvještaje revizijskih organizacija, zajedno sa mišljenjem ovlaštenog revizora o pravilnosti poslovanja kolektivne organizacije i njegove usklađenosti sa odredbama zakona, aktima kolektivne organizacije i ugovorima zaključenim sa

trećim licima, sudske i upravne odluke u kojima je kolektivna organizacija jedna od stranaka. Isto tako Institut može u svako vrijeme da zahtjeva od kolektivne organizacije izvještaj o vođenju poslova, kao i uvid u poslovne knjige i drugu poslovnu dokumentaciju kolektivne organizacije, u obimu koji je potreban i opravdan aktom kontrole u konkretnoj stvari, na osnovu obrazloženog pisanog zahtjeva u kojem je jasno određen predmet kontrole. Ovo predstavlja pravnu podlogu koja omogućava Institutu da vrši efikasnu kontrolu nad radom kolektivne organizacije, a takav način i obim kontrole opravdan je i potreban zbog već ranije spomenutog zakonskog monopola koji ona uživa u pravnom prometu. U jednom dijelu kolektivna organizacija dužna je da sama obavještava Institut o određenim činjenicama, odnosno promjenama postojećeg stanja, a u drugom je obavezana da reaguje na poseban zahtjev Instituta i dostavi mu tražene podatke.

U svakom konkretnom slučaju, kada organizacija dostavi Institutu svoj opšti akt ili njegove izmjene, nadležan službenik dužan je da ga pažljivo pročita i ispita njegovu zakonitost i usklađenost sa drugim opštim aktima. Ukoliko utvrdi da nezakonitost ili neusklađenost sa drugim opštim aktima postoji, dužan je da o tome obavesti organizaciju i naloži joj da svoj opšti akt izmjeni u skladu sa primjedbama Instituta.

U tom smislu treba pogledati poziv Instituta broj: IP-03-47-5-10211/12VT od 28.11.2012. godine, kojim je AMUS-u naloženo da izvrši sljedeće radnje:

- izmjene i dopune Statuta i to: uspostaviti Nadzorni odbor kao nezavisno tijelo, statutom razgraničiti poslove direktora i sekretara Udruženja i utvrditi ovlaštenja direktora stručne službe;
- urediti web stranicu Udruženja i na web postaviti sve značajne informacije i redovno ga ažurirati;
- animirati što više autore iz svih djelova Bosne i Hercegovine i sklopiti ugovore o isključivom prenosu imovinskih autorskih-pravnih ovlaštenja;
- riješiti pitanje software;
- pripremiti poslovni plan za 2013. godinu i prijedlog finansijskog plana za 2013. godinu koji uključuje plan troškova poslovanja i plan raspodjele ubranih sredstava;
- ponovo se obratiti CISAC-u za prijem u članstvo.

Neopravdano odbijanje organizacije da svoje opšte akte uskladi sa pozitivnim pravom Bosne i Hercegovine ili svojim oštima aktima, predstavlja težu povredu Zakona i povlači konsekvence predviđene članom 13. i 14. Zakona.

Ukoliko nadležan službenik utvrdi da je izmjena opšteg akta koji mu je organizacija dostavila u skladu sa pozitivnim pravom Bosne i Hercegovine i njenim opštim aktima, dužan je da o tome sačini zabilješku u skladu sa članom 66. Zakona o opštem upravnom postupku i pravilima ove metodologije.

Kada je riječ o zakonitosti pojedinačnih akata organizacije, tu se zapravo radi o kontroli odluka organa organizacije. Odluke koje organi organizacije donose moraju da budu u skladu sa propisima Bosne i Hercegovine i njenim opštim aktima. Kako je već rečeno, pojedinačni akti su zapravo "poslovi" organizacije koje ona obavlja na osnovu opštih akata (i zakona).

Ukratko, u obavljanju nadzora službenik Instituta vrši uvid u opšte akte organizacije, isprave i drugu dokumentaciju koja se odnosi na kolektivno

ostvarivanje prava (Član 12. Zakona). Cilj takvog nadzora je da se utvrdi sljedeće:

- da li su opšti akti organizacije u skladu sa Zakonom o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava i sa drugim propisima Bosne i Hercegovine;
- da li su u skladu sa izdatom dozvolom za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja prava;
- da li su jasni;
- da li su međusobno usklađeni i posebno da li su u skladu sa statutom kao najvišim pravnim aktom organizacije;
- ako se opšti akti moraju temeljiti na određenim načelima (na primjer pravila o raspodjeli predviđena statutom moraju da budu u skladu sa načelom pravičnosti) onda, i da li su u skladu sa tim načelima.

6.4. Poslovi koje organizacija obavlja na osnovu svog statuta. Statut je osnovni i najvažniji opšti akt svake organizacije, njen “ustav” sa kojim svi drugi opšti akti, moraju da budu usklađeni. Statutom organizacije uređuju se sva pitanja koja su od suštinske važnosti za njen rad i organizaciju. Pored ostalog, statutom se utvrđuju *naziv organizacije, pečat, sjedište, članstvo, organi, sredstva, finansijsko poslovanje, pravila o raspodjeli* itd. Evo šta o tome kaže član 12. Zakona o udruženjima u fondacijama Bosne i Hercegovine:

“Statut udruženja sadrži: naziv udruženja skraćeni naziv ukoliko postoji i adresu udruženja; ciljeve udruženja; postupak za primanje i isključenje članova; organi udruženja, način na koji se biraju, ovlašćenja koja imaju, kvorum i pravila glasanja, osobu ovlaštenu da sazove skupštinu, uslove i način raspuštanja, odnosno prestanka rada; pravila za ostvarivanje, upotrebu i raspolaganje sredstvima udruženja, kao i organ koji je ovlašten za nadzor nad upotrebom sredstava; javnost rada; postupak izmjena i dopuna statute, ovlaštenje i način donošenja drugih upravnih akata; opis oblika i sadržaj pečata; zastupanje udruženja; uslove i postupak za pripajanje, razdvajanje, transformaciju ili raspuštanje udruženja odnosno prestanak rada uključujući i bilo kakav poseban kvorum ili pravila za postizanje kvalifikovane većine u postupku glasanja i postupak za raspolaganje preostalim imovinom ili drugim sredstvima u slučaju raspuštanja ili prestanka rada udruženja.”

Statutom se mogu urediti i druga pitanja od značaja za rad udruženja (organizacije).

Kada je riječ o poslovima koje organizacija obavlja na osnovu statuta, neophodno je da svaki pojedinačni akt organizacije bude donijet na osnovu onoga što u statutu zaista i piše. Stoga nadležan službenik treba pažljivo da pročita statut svake organizacije i utvrdi prije svega koje obaveze iz tog opšteg akta za organizaciju proizlaze, da bi onda utvrdio da li je konkretna odluka, pojedinačni akt nekog organa organizacije, donijeta na osnovu statuta ili ne.

6.5. Poslovi koje organizacija obavlja na osnovu tarife. Saglasno članu 23. Zakona, visina i način izračunavanja naknada koje mora pojedini korisnik da plati kolektivnoj organizaciji za korištenje autorskog djela iz njenog repertoara određuje se tarifom. Visina naknade mora biti primjerena vrsti i načinu korištenja autorskog djela. Tarifa se određuje kolektivnim ugovorom između kolektivne organizacije i reprezentativnog udruženja korisnika ili, ako to nije moguće,

ugovorom sa pojedinačnim korisnikom, odnosno u slučaju tarifnog spora, odlukom Vijeća za autorsko pravo. Zakon uvodi institut „kolektivnog ugovora“ između kolektivne organizacije i reprezentativnog udruženja korisnika, kao i institut „primjerene tarife“ kojom se određuju visina i način izračunavanja naknada za korištenje autorskih djela. Predviđena je i situacija kada na nekom području postoji samo jedan korisnik, pa i na takav pojedinačni ugovor proširuje sva djelovanja koja ima kolektivni ugovor. Zakon dopušta i mogućnost da se za pojedine načine korištenja djela tarifa određuje paušalno. Pojam „paušal“ znači da naknada nije vezana za korištenje pojedinog konkretnog autorskog djela, nego se određuje za određeni vremenski period (npr., mjesec dana) u fiksnom iznosu. Tipičan takav slučaj je, npr., naknada koju plaćaju ugostiteljski objekti i radnje, zanatske radnje i slično, ako u svojim poslovnim prostorijama imaju radio ili TV aparat i druge uređaje za reprodukciju autorskih djela i predmeta srodnih prava, namijenjen gostima odnosno strankama za slušanje ili gledanje. Pošto je nemoguće utvrditi koje su se stanice i programi faktički slušali, odnosno gledali, naknada se plaća u određenom mjesečnom paušalnom iznosu.

Do drukčije odluke Vijeća za autorsko pravo smatra se da su tarife određene spomenutim ugovorima primjerene.

Pri određivanju primjerene tarife uzima se u obzir naročito:

- a) ukupni bruto prihod koji se ostvaruje korištenjem autorskog djela ili, ako to nije moguće, ukupni bruto troškovi vezani za to korištenje,
- b) značaj korištenja autorskih djela za djelatnost korisnika,
- c) srazmjer između zaštićenih i nezaštićenih autorskih djela koja se koriste,
- d) srazmjer između prava koja se ostvaruju na kolektivan i individualan način,
- e) posebna složenost kolektivnog ostvarivanja prava zbog određenog načina korištenja autorskih djela,
- f) uporedivost predložene tarife sa tarifama odgovarajućih kolektivnih organizacija u drugim, naročito susjednim državama i državama koje se prema relevantnim kriterijima, a naročito prema visini bruto domaćeg proizvoda po stanovniku i kupovnoj moći, mogu uporediti sa Bosnom i Hercegovinom.

Osnov za određivanje primjerene tarife za elektronske medije je neto prihod ostvaren od sponzorstva muzičkih emisija, prihod od redovnog oglašavanja u marketinškom prostoru radija ili televizije. U osnov **ne ulaze** prihodi ostvareni od sponzorstva emisija istraživačkog novinarstva ili informativnih emisija, vremenske prognoze i sporta, obrazovnih i edukativnih emisija, donacija, sponzorstva nemuzičkih dijelova programa.

Dakle, tarifu organizacija čine dva elementa:

- 1) visina naknada;
- 2) način određivanja naknade.

Ta dva elementa, *visina naknada* i *način na koji se te naknade utvrđuju*, moraju da postoje u tarifi organizacija. To je ono što čini sadržaj tarife organizacija. Sva druga pitanja, ne moraju da budu posebno riješena ovim opštim aktom, iako ih, nerijetko, organizacije navode u svojim tarifama.

6.5.1. Nadležnosti Instituta u pogledu tarife.

Ako se u tekstu tarife nađe neka odredba koja je očigledno nezakonita, a ne tiče se pitanja visine naknade, Institut je dužan da naloži njeno usklađivanje sa pozitivnim pravom Bosne i Hercegovine ili statutom te organizacije. O visini tarife, odlučuje Vijeće za autorsko pravo ako dođe do spora između organizacije i korisnika, u skladu sa zakonom. Institut nema nikakve nadležnosti u pogledu tarifnih sporova o kojima će odlučivati Vijeće za autorsko pravo. Dakle, nadležan službenik ima ovlašćenje da naloži organizaciji da mijenja odredbe tarife, ako procjeni da su takve odredbe nezakonite ili neusklađene sa odredbama njenog statuta. Važno je samo da takve odredbe ne regulišu pitanje visine naknade.

Primjera radi, postavljeno je i pitanje šta ako se u tarifi organizacije utvrdi da se posebna naknada plaća na uređaje koji nisu navedeni u Odluci o iznosima naknade za reprodukovanje za privatnu i drugu vlastitu upotrebu autorskih djela i predmeta srodnih prava ("Službeni glasnik BiH" broj 77/11). Drugim riječima, postavlja se pitanje šta ako je tarifa u suprotnosti sa prinudnim propisima Bosne i Hercegovine? U tom slučaju, odredbe tarife smatraće se ništavim. Konkretno, organizacije mogu da naplaćuju posebnu naknadu samo na one uređaje i nosače zvuka, slike i teksta koji su navedeni u Odluci, što suštinski znači da u svojim tarifama mogu da navedu samo one uređaje koji se *imenom* poistovećuju sa uređajima iz odluke.

6.5.2. Pravna priroda tarife. Tarife organizacija su *opšti uslovi poslovanja* tih organizacija i obavezuju korisnike u smislu člana 142. Zakona o obligacionim odnosima. Tarife organizacija, kao opšti uslovi njihovog poslovanja, mogu pravno obavezivati korisnike samo ako nisu suprotne prinudnim propisima, javnom poretku i dobrim poslovnim običajima, onako kako je to predviđeno članom 10. Zakona o obligacionim odnosima. U slučaju da je neka odredba tarife suprotna prinudnom propisu, a prinudne propise Bosne i Hercegovine čine Ustav, međunarodni ugovori koje je naša zemlja ratifikovala, zakoni i podzakonski akti, onda će takva odredba biti sankcionisana apsolutnom ništavošću.

6.5.3. Izmjene tarife. Pitanje koje se postavlja jeste i da li se tarifa može naknadno mijenjati, tako što bi organizacija na dogovorenu tarifu korisnicima naknadno odobrila odedene popuste kao i kakva je pravna priroda takvog dogovora?

Kako je tarifa opšti akt organizacije kojim se utvrđuje visina naknade koja se naplaćuje od korisnika, i kako utvrđivanje popusta isto predstavlja utvrđivanje visine naknade koja se naplaćuje od korisnika, to po mišljenju Instituta popusti moraju biti sadržani u tarifi organizacije, odnosno ne mogu se zaključivati posebni sporazumi kojima se utvrđuje naknada koju plaćaju korisnici, a da to nije sporazum o tarifi ili njen sastavni dio.

Ukoliko se organizacija sporazumije sa korisnicima/obveznicima o popustu na već postojeću tarifu, tako da je važeća tarifa sastavni dio sporazuma o popustima, između ostalog, na način i u smislu da je tarifa polazni osnov određivanja naknade koju će korisnik/obveznik platiti organizaciji primjenom ugovorenih popusta, tada je tzv. posebni sporazum o popustima suštinski dio tarife pod uslovom da je objavljen u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" i da se primjenjuje na sve istovrsne korisnike/obveznike. Dakle, da bi sporazum o popustima bio smatran dijelom tarife neophodno je, između ostalog, da iz sadržaja akta jasno proizlazi da popusti koji se ugovaraju jesu popusti na iznose iz važeće tarife, te da će se primjeniti na sve istovrsne korisnike/obveznike.

Svaki sporazum između dvije strane pravno obavezuje one strane koje su ga potpisale, a sporazum o popustima na iznose iz važeće tarife treba, kao dio tarife koja se primjenjuje na sve istovrsne korisnike/obveznike bez obzira da li su oni učestvovali u pregovorima i zaključenju sporazuma ili ne, da bude objavljen u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine".

6.6. Poslovi raspodjele koje organizacija obavlja na osnovu statuta.

Službenik koji vrši nadzor nad radom organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava mora da izvrši detaljnu analizu zakonitosti svih njenih opštih akata, uključujući tu i odredbe statuta koje uređuju pitanje raspodjele. Dakle, prije nego što se ispita zakonitost poslova koje organizacija obavlja na osnovu pravila o raspodjeli propisanih statutom, neophodno je ispitati zakonitost tih odredaba.

6.6.1. Pravila o raspodjeli predviđena statutom. Pravila o raspodjeli definišu pravila podjele novca među njenim članovima. Osnovni zadatak svake organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava jeste da na najefikasniji i najekonomičniji mogući način prikupi novac od korisnika i da ga uz minimalne troškove podijeli svojim članovima, u skladu sa pravilima o raspodjeli predviđenih statutom. Na to neposredno upućuje i član 7. stav (2) Zakona, koji predviđa da:

„Od svih ukupno ostvarenih sredstava kolektivna organizacija odvaja samo sredstva za pokrivanje troškova svog rada, a sva druga sredstva dužna je raspodijeliti svojim članovima. Izuzetno, statutom kolektivne organizacije može se izričito predvidjeti da se određeni dio tih sredstava odvoji za kulturne namjene, kao i za unaprijeđenje penzijskog, zdravstvenog i socijalnog statusa svojih članova. Visina tako odvojenih sredstava ne smije biti veća od 10% neto prihoda kolektivne organizacije“.

Ova odredba obavezuje kolektivne organizacije da, osim troškova poslovanja sva preostala prikupljena sredstva raspodijele između svojih članova sa samo dva moguća izuzetka: (1) izdvajanje za kulturne namjene i (2) izdvajanje za poboljšanje socijalno-ekonomske sigurnosti svojih članova. Ti zakonski dopušteni izuzeci, ipak, moraju da budu još izričito predviđeni u statutu kolektivne organizacije, i to na toliko jasno definisan i detaljno propisan način da se time spriječavaju svaka moguća arbitrarnost i nepravda. Možda treba još posebno napomenuti da se zakonsko ograničenje visine mogućih izdvojenih sredstava na najviše 10% neto prihoda (tzv. *pravilo CISAC*) odnosi na oba izuzetka zajedno i kumulativno.

Član 21. stav (3) Zakona predviđa da temeljna načela i pravila raspodjele prihoda moraju biti određeni statutom kolektivne organizacije, moraju osiguravati srazmjernost, primjerenost i pravednost raspodjele i moraju učinkovito onemogućiti bilo kakvu arbitrarnost.

Statut je pravni osnov za raspodjelu ubranih naknada. On stoga mora biti zakonit i jasan. Pravila o raspodjeli suštinski obavezuju organizaciju da u raspodjeli novca poštuje neke unaprijed dogovorene principe i spriječi samovolju i arbitrarnosti u podjeli novca. Pravila o raspodjeli treba da garantuju sigurnost i predvidivost u raspodjeli novca članova organizacije, koji imaju pravo da znaju sljedeće:

- 1) koliko im novca pripada;
- 2) na osnovu kojih dokaza je izvršen obračun njihovih naknada,

3) kako da ostvare svoja prava ako smatraju da nisu dobili onoliko koliko smatraju da im pripada.

Raspodjela se mora zasnivati na preciznim podacima o iskorišćavanju predmeta zaštite.

Pravila o raspodjeli moraju precizno da definišu podatke na kojima se raspodjela temelji. U pogledu njihovog sadržaja, ne smije da bude nikakvih nedoumica ili dvosmislenosti.

6.6.2. Pravila o raspodjeli. Član 7. stav (3) Zakona predviđa da je „kolektivna organizacija dužna da se pridržava međunarodnih i općeprihvaćenih pravila, standarda i principa koji se primjenjuju u praksi kolektivnog ostvarivanja prava, a naročito onih koji se odnose na stručnu službu, utvrđivanje visine naknada za korištenje djela, dokumentaciju i njenu međunarodnu razmjenu, te obračun i raspodjelu naknada domaćim i stranim autorima“.

Takođe, član 21. stav (3) Zakona predviđa da pravila o raspodjeli moraju da se baziraju na principima srazmjernosti, primjerenosti i pravednosti, kao i da moraju učinkovito onemogućiti bilo kakvu arbitrarnost.

Iz ove odredbe proizilazi da su osnovna načela raspodjele “srazmjernost, primjerenost i pravičnost”.

Reč “*srazmjeran*” znači “koji je u pravilnom odnosu prema cjelini”. Pravila o raspodjeli moraju da budu zasnovana na principu *srazmjernosti ili proporcionalnosti*, a to znači da garantuju da će opšti i pojedinačni obračuni naknada članova organizacije odgovarati pravom stanju stvari koje proizlazi iz provjerljivih podataka.

Riječ “*primjeren*” znači “onaj koji odgovara potrebi, pogodan, podesan”. To znači da pravila o raspodjeli moraju da budu podesna da se na osnovu njih sprovede raspodjela ubranih naknada.

Riječ “*pravičan* (pravedan)” znači “koji je zasnovan na pravdi, koji je u skladu sa pravdom”. Odredbe plana raspodjele moraju da budu pravične, a to u prvom redu znači zakonite, precizne i jasne. Potom, odredbe plana raspodjele moraju da budu i takve da reflektuju stvarne interese članova organizacije, da ne diskriminišu nikoga, da garantuju transparentnost u radu organa organizacije, efikasno i brzo postupanje po prigovorima stranaka, stručnost onih koji odlučuju po tim prigovora itd.

Najzad, pravila o raspodjeli, saglasno članu 21. Zakona, moraju da budu takva da onemogućavaju bilo kakvu proizvoljnost. Pravila o raspodjeli moraju da budu unaprijed propisana tako da članovima organizacije pruže jasnu sliku o tome na koji način će se raspodijeliti njihov novac, umjesto da se to pitanje prepušta *ad hoc* procjeni upravnog odbora organizacije ili nekog pojedinca unutar organizacije.

Neophodno je takođe i da podjela novca među članovima suštinski reflektuje ove principe. Evo jednog primjera iz Plana raspodjele njemačke organizacije VG WORT (Član 2. plana raspodjele VG WORT):

“*Ako drugačije ovim planom nije predviđeno, raspodjela novca dijeliće se u sljedećoj srazmeri:*

a) *kada je riječ o autorskim djelima kod kojih je istekao izdavački ugovor, ili gdje autor nije ni zaključivao izdavački ugovor, autoru pripada 100% naknade;*

b) kada je riječ o autorskim djelima koja su izdata kroz izdavački ugovor, onda autoru pripada 70% naknade, a izdavaču 30%;

c) kada je riječ o autorskim djelima koja su prevedena, onda prevodiocu pripada 50% od autorove naknade.”

Principi *srazmjernosti*, *primjerenosti* i *pravičnosti* takođe se projektuju kroz odnose među članovima organizacije koji se međusobno, po različitim osnovama, razlikuju. U primjeru koji je gore naveden, utvrđena je srazmjera po kojoj izdavač dobija 30% a autor 70% naknade. Takva raspodjela ubranih sredstava je *primjerena* i *pravična* budući da je posao autora “stariji” od posla izdavača i da je autorsko pravo primarno u odnosu na srodna prava. Pored toga, autor je uvijek i slabija ekonomska strana od izdavača pa je pravično da bude ekonomski bolje zaštićen od izdavača.

Analizirajući pravila o raspodjeli, nadležan službenik ima pravo da po sopstvenoj procjeni, odluči da li su pravila raspodjele novca zaista takva da se mogu okarakterisati kao *pravična* i *primjerena*. Ne treba gubiti iz vida da se radi o najvažnijem opštem aktu organizacije – statutu, koji donosi skupština organizacije i koji je odraz volje svih članova. Institut bi trebalo da reaguje samo ako bi srazmjera raspodjele novca bila drastično drugačija od onoga što je standard u toj vrsti organizacije, ili ako se vidno, i bez vidljivog razloga, favorizuje jedna kategorija autora ili nosilaca srodnih prava, na štetu druge. Na primjer, ako bi pravilima o raspodjeli bilo predviđeno da organizacija koja zastupa interese pisaca i izdavača novac dijeli tako da piscima pripadne 95% ubranih prihoda, a izdavačima 5% ubranih prihoda. U tom i sličnim slučajevima gdje se princip pravičnosti očito narušava, Institut bi imao pravo da nalogom spriječi da se novac na takav način dijeli. Naravno, prilikom procjene da li su u planu raspodele poštovani principi *pravičnosti*, *srazmjernosti* i *primjerenosti*, mora se voditi računa o okolnostima svakog konkretnog slučaja.

Pored toga što pravila o raspodjeli moraju da reflektuju opisana načela, isto tako je neophodno i da pojedinačne odluke organa organizacije koje se odnose na sprovođenje tih pravila budu u skladu sa tim načelima. Primjera radi, Upravni odbor AMUS-a igra veoma značajnu ulogu u sprovođenju pravila o raspodjeli. Postoji niz odluka koje taj organ mora da donese, da bi raspodjela bila sprovedena i da bi zaista zaživjela u praksi. Te odluke ne smiju da budu arbitrarne već i one moraju da reflektuju opisane principe *primjerenosti*, *pravičnosti* i *srazmjernosti*. U tom smislu moraju da budu i obrazložene.

6.6.3. Pravila o raspodjeli moraju da budu zakonita. Zakonitost pravila o raspodjeli je uslov bez kojeg nema ni njegove primjerenosti, srazmjernosti i pravičnosti. Ukoliko nadležan službenik utvrdi da je neko od tih pravila nezakonito, dužan je da bez odlaganja na to upozori organizaciju i da joj naloži da tu odredbu mijenja.

6.6.4. Pravila o raspodjeli moraju da budu jasna. Suštinski je važno da pravila o raspodjeli budu *jasna*, razumljiva svakom prosječnom čitaocu. Ukoliko službenik koji vrši nadzor nad radom organizacije pročita neko pravilo o raspodjeli koje mu nije jasno, dužan je da od organizacije zatraži tumačenje te odredbe kao i da naloži da se odredba jasnije formuliše, ukoliko dobijeno tumačenje nije zadovoljavajuće.

Nejasne odredbe su one koje vode ka neodređenosti obaveze organizacije, te se zato ne mogu primijeniti. Državni službenik koji vrši nadzor,

nejasnu odredbu će tretirati isto kao i nezakonitu i naložiće organizaciji da je izmijeni.

6.6.5. Pravila o raspodjeli moraju da budu precizna. U slučaju da nadležan službenik utvrdi da su neke odredbe pravila neprecizne, može da ukaže organizaciji na tu činjenicu, te da joj predloži da se pravila o raspodjeli izmijene.

6.6.6. Pravila o raspodjeli moraju da budu primijenjena na opšti i pojedinačni obračun naknada. Pravila o raspodjeli moraju da budu u potpunosti primijenjena na opšti i pojedinačni obračun naknada članova organizacije. Nadležan službenik dužan je da to provjeri, da li je terminologija pravila primijenjena i u opštem i pojedinačnom obračunu i da ako to nije slučaj, naloži organizaciji da tu terminologiju usaglasi. Takođe, pravila raspodjele novca moraju da budu vidljiva u obračunu naknada.

6.6.7. Definisanje obaveza koje na osnovu pravila o raspodjeli nastaju za organizaciju. Statut je opšti akt kojim organizacija (njeni organi upravljanja) preuzima na sebe niz obaveza. Kao i u slučaju svih drugih opštih akata i pozitivnih propisa, poslovi koji se odnose na izvršavanje tih obaveza predstavljaju predmet nadzora, kako je već rečeno. Za nadležnog službenika nije jedino pitanje to da li su pravila o raspodjeli zakonita, jasna i precizna, već i da li se obaveze koje iz plana raspodjele proizlaze za organizaciju, zaista izvršavaju. U ovom slučaju, treba imati u vidu da član 7. stav (2) Zakona predviđa da od svih ukupno ostvarenih sredstava kolektivna organizacija odvaja samo sredstva za pokrivanje troškova svog rada, a sva druga sredstva dužna je raspodijeliti svojim članovima. Stoga je obaveza ovlašćenog revizora da provjeri da li se pravila o raspodjeli zaista sprovode ili ne, odnosno, da li se ostvaren prihod zaista raspodjeljuje u skladu sa pravilima o raspodjeli ili ne.

7. ODUZIMANJE DOZVOLE I USLOVNO ODUZIMANJE DOZVOLE KOLEKTIVNOJ ORGANIZACIJI

7.1. Mjere Instituta u slučaju nepravilnosti u radu kolektivne organizacije). Članom 13. stav (2) Zakona je predviđeno da će Institut svojom odlukom oduzeti izdatu dozvolu za rad kolektivne organizacije:

- a) ako je kolektivna organizacija dostavila Institutu netačne podatke, na osnovu kojih je izdata dozvola,
- b) ako nastupe okolnosti koje bi bile razlog za odbijanje zahtjeva za izdavanje dozvole,
- c) ako kolektivna organizacija ne obavlja svoje djelatnosti u skladu sa odredbama člana 3. Zakona,⁸
- d) ako kolektivna organizacija učini težu i ponovnu povredu odredaba zakona.

U postupku oduzimanja dozvole primjenjuju se odredbe Zakona o upravnom postupku.

Ovaj član sadrži odredbe koje bi trebalo da osiguraju da odredbe zakona koje se odnose na nadzor nad radom kolektivnih organizacija nisu mrtvo slovo na papiru i da svaka kolektivna organizacija shvata svoje zakonske obaveze vrlo ozbiljno. Zbog težine posljedica oduzimanja dozvole, zakon predviđa da se u slučaju ustanovljenih nepravilnosti kolektivnoj organizaciji, ipak, u pravilu prvo omogući da sama sanira takvo stanje u razumnom roku i da nastavi da radi. Ovo pravilo takođe je i izraz načela saslušanja stranke koje predviđa da se svakoj stranci u upravnom postupku mora dati mogućnost da se izjasni na navode upravnog organa, prije donošenja konačne odluke.

Zakon predviđa dvije situacije u kojima Institut mora odmah da oduzme izdatu dozvolu i to:

⁸ Poslovi kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava u smislu člana 3. Zakona obuhvataju:

- a) sklapanje ugovora o prijenosu neisključivih prava korisnicima za korištenje autorskih djela iz repertoara kolektivne organizacije pod podjednakim uvjetima za iste vrste korisnika, za iste vrste djela i za iste načine korištenja,
- b) sklapanje kolektivnih ugovora sa reprezentativnim udruženjima korisnika o uvjetima za korištenje autorskih djela,
- c) objavljivanje tarifa o visini naknada za korištenje autorskih djela i upoznavanje korisnika sa visinama tih naknada,
- d) naplatu naknade za korištenje autorskih djela,
- e) raspodjelu naplaćenih, odnosno primljenih naknada autorima prema unaprijed određenim pravilima o raspodjeli,
- f) kontrolu nad korištenjem autorskih djela koja čine repertoar kolektivne organizacije po osnovu ugovora sa domaćim autorima i po osnovu ugovora sa stranim kolektivnim organizacijama,
- g) pokretanje i vođenje postupaka zaštite kod sudova i drugih državnih organa u slučaju povreda prava koja ostvaruje kolektivna organizacija,
- h) sklapanje ugovora sa stranim kolektivnim organizacijama i njihovim udruženjima,
- i) druge aktivnosti koje su povezane sa kolektivnim ostvarivanjem prava i koje mogu razumno da predstavljaju troškove poslovanja kolektivne organizacije (obrazovne i promotivne aktivnosti za podizanje svijesti o potrebi poštivanja autorskog prava, njegove zaštite i slično)
- j)

- a) ako je kolektivna organizacija dostavila Institutu netačne podatke, na osnovu kojih je izdata dozvola,
- b) ako nastupe okolnosti koje bi bile razlog za odbijanje zahtjeva za izdavanje dozvole.

Međutim, oduzeti dozvolu odmah, ne znači ne pružiti organizaciji šansu da se izjasni na okolnosti slučaja. Ovo je razumljivo jer se dozvola oduzima zbog prevarnog ponašanja organizacije i ta vrsta nepravilnosti se ne može otkloniti na način na koji se može popraviti neažurno ponašanje organizacije. Međutim, u svakom slučaju, Institut mora organizaciji dati mogućnost da se izjasni na njegove navode i dati joj primjeren rok za to, saglasno opštem pravilu da se odluka ne smije donijeti bez prethodnog izjašnjenja stranke o svim činjenicama i okolnostima slučaja koje su relevantne za donošenje rješenja.

U druge dvije situacije (ako kolektivna organizacija ne obavlja svoje djelatnosti u skladu sa odredbama člana 3. zakona i ako kolektivna organizacija učini težu i ponovnu povredu odredaba zakona) Institut mora prvo da omogući kolektivnoj organizaciji da sama otkloni primijećene nepravilnosti. Institut ne može donijeti odluku o oduzimanju dozvole u navedenim slučajevima ako prethodno nije naložio kolektivnoj organizaciji da otkloni ustanovljene povrede. Kao što je već rečeno ako Institut ustanovi nepravilnosti u radu kolektivne organizacije, on će svojim rješenjem naložiti da kolektivna organizacija otkloni te nepravilnosti i odrediti joj primjeren rok za njihovo otklanjanje, koji ne može biti kraći od 30 dana, niti duži od 6 mjeseci.

U tom smislu treba pogledati Rješenje Instituta o oduzimanju dozvole za ostvarivanje prava umjetnika izvođača Udruženju nezavisnih muzičkih autora, izvođača, aranžera i javnih ličnosti „UZUS“ Sarajevo. U obrazloženju Rješenja pored ostalog se navodi:

„Zakonom o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava („Službeni glasnik BiH“, br. 63/10), koji je stupio na snagu 11.8.2010. godine, dozvoljen je nastavak rada postojećim kolektivnim organizacijama pod uslovima utvrđenim članom 44. Naime, navedenim članom u stavu (1) zakona propisano je da organizacije autora i drugih nosilaca autorskih prava, te druga pravna lica specijalizovana za ostvarivanje autorskih prava koja su, prema odredbi člana 87. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima u BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 7/02 i 76/06) obavljala poslove kolektivnog ostvarivanja autorskog prava prije stupanja na snagu ovog zakona nastavljaju da rade i poslije stupanja na snagu ovog zakona. Stavom (2) istog člana predviđeno je da su svi subjekti iz prethodnog stava obavezni da usklade svoj statusni oblik i svoje poslovanje s odredbama novog zakona i podnesu zahtjev za izdavanje nove dozvole za obavljanje poslova kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava u roku od dvije godine od stupanja na snagu ovoga Zakona. Poslovanje Udruženja nezavisnih muzičkih autora, izvođača, aranžera i javnih ličnosti „UZUS“ Sarajevo bilo je predmet analize u okviru Izvještaja o funkcionisanju sistema kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava u Bosni i Hercegovini, za period 2005. – 2010. godina, koji je usvojen od strane Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, na sjednici Predstavničkog doma održanoj 19.4.2012. godine, i sjednici Doma naroda održanoj 15.5.2012. godine. U izvještaju je zaključeno da Udruženje „UZUS“ Sarajevo krši osnovne principe kolektivnog ostvarivanja prava jer iskazuje veliki nesrazmjer između troškova poslovanja i raspodjeljenih sredstava, da organi udruženja nisu obavljali poslove iz svoje nadležnosti i da se

*dosadašnji način poslovanja „UZUS“-a ne može nastaviti, jer ne zadovoljava standarde u pogledu transparentnosti i demokratičnosti rada organizacije, načina raspodjele prihoda i efikasnosti ostvarivanja zakonski regulisanog cilja.*⁹

Odluka o oduzimanju dozvole donosi se u formi rješenja. Oblik i sastavni dijelovi rješenja uređeni su članom 197. Zakona o upravnom postupku. Rješenje o oduzimanju dozvole objavljuje se u „Službenom glasniku BiH“ i „Službenom glasniku Instituta“. Protiv rješenja o oduzimanju dozvole nije dozvoljena žalba ali se može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine.

Članom 11. stav (4) Zakona predviđeno je da u slučaju davanja dozvole novoj kolektivnoj organizaciji, odluka o tome mora da sadrži i izreku o oduzimanju dozvole za obavljanje tih poslova dotadašnjoj kolektivnoj organizaciji. Ova odredba je logična posljedica činjenice da Institut može utvrditi da je neki kasniji podnosilac zahtjeva za dobijanje dozvole za kolektivno ostvarivanje autorskih prava dokazao da će on nuditi veći repertoar djela korisnicima i da će efikasnije i ekonomičnije ostvarivati autorska prava. Mada za razliku od nekih drugih država, kao što je Crna Gora, ne postoji izričita zakonska obaveza za tako nešto, Institut bi u rješenju o dodjeli dozvole novoj organizaciji i oduzimanju dozvole staroj organizaciji trebao urediti i pitanje transfera prava i obaveza sa jedne kolektivne organizacije na drugu kolektivnu organizaciju, kao i obaveze «stare» kolektivne organizacije u «prelaznom periodu». Razlog za to je što bi u ovom slučaju trebalo da se obezbijedi kontinuitet u kolektivnom ostvarivanju autorskih i srodnih prava.

U tom smislu Institut je postupio donoseći Rješenje o izdavanju dozvole za kolektivno ostvarivanje prava autora muzičkih djela Asocijaciji kompozitora - muzičkih stvaralaca Bosne i Hercegovine (AMUS) broj: IP-03-47-5-12-06059/12VT od 21.06.2012. godine, a kojim je shodno zakonu oduzeta dozvola dotadašnjoj organizaciji „Sine Qua Non“ d.o.o.. Dispozitivom rješenja predviđeno je da će se posebnim sporazumom regulisati međusobni odnosi između „Sine Qua Non“ d.o.o., kao prethodne kolektivne organizacije i AMUS-a, kao nove kolektivne organizacije o preuzimanju relevantne dokumentacije neophodne za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja autorskog prava, u roku od 30 dana od dana donošenja rješenja. U obrazloženju navedenog Rješenja se navodi: *«Nesporno je da je „Sine Qua Non“ d.o.o. dužna da svim autorima u zemlji i inostranstvu izvrši isplate prikupljenih sredstava za period do kojeg je imala važeću dozvolu za ostvarivanje njihovih prava, te da je sve relevantne podatke i dokumentaciju koji su neophodni za obavljanje poslova dužna da ustupi AMUS-u kao novoj organizaciji koja će ostvarivati ova prava.»*

7.1.2. Uslovno oduzimanje dozvole

Članom 14. Zakona je predviđeno da Institut može svojom odlukom o oduzimanju dozvole istovremeno da odredi da se to oduzimanje neće provesti pod uslovom da kolektivna organizacija u određenom roku, koji ne može biti kraći od šest mjeseci, niti duži od dvije godine (probni period), otkloni sve nepravilnosti i sanira učinjene povrede, te da u tom roku ne učini novu povredu koja je osnov za oduzimanje dozvole. Predviđeno je da će Institut opozvati odluku o uslovnom oduzimanju dozvole ako kolektivna organizacija u probnom periodu ne otkloni ustanovljene nepravilnosti i povrede, ili ako učini novu povredu koja je osnov za oduzimanje dozvole. Ova odredba sadrži zakonsku mogućnost da Institut

⁹ Rješenje Instituta broj: IP-03-47-5-07384/12VT od 13.8.2012. godine

ublažava sankciju oduzimanja dozvole za rad kolektivnoj organizaciji njezinim uslovljavanjem. Pošto je mogućnost uslovljavanja oduzimanja dozvole predviđena bez dodatnih ograničenja, Institut bi mogao takvo oduzimanje da uslovi i u slučajevima u kojima Institut mora odmah da oduzme izdatu dozvolu (ako je kolektivna organizacija dostavila Institutu netačne podatke, na osnovu kojih je izdata dozvola i ako nastupe okolnosti koje bi bile razlog za odbijanje zahtjeva za izdavanje dozvole).

Neophodno je da u obrazloženju rešenja, Institut precizno navede koje povrede zakona je organizacija načinila te da ukaže na koji način se uočene nepravilnosti moraju otkloniti. Institut mora naložiti organizaciji dostavljanje odgovarajućih dokaza u određenom roku koji bi uvjerali nadzorni organ da je organizacija zaista postupila po nalogima Instituta i otklonila nepravilnosti. Takođe, u rješenju Institut mora navesti koje to postupke i radnje organizacija *ne smije* da ponovi ako misli da odluka o oduzimanju dozvole bude opozvana. Institut mora, u svakom slučaju, da kroz nadzor utvrdi da je ponovo došlo do povrede koja je organizaciji u donijetom rješenju bila izričito zabranjena. Institut će to konstatovati kao činjenicu, ali neće o tome da donosi posebno rješenje. Ta činjenica biće konstatovana u formi službene zabilješke i sjedinjena sa spisima predmeta. Kao takva, ona će predstavljati činjenicu koja je osnov da donijeto rješenje o uslovnom oduzimanju dozvole, sada postane bezuslovno i da odluka o oduzimanju dozvole bude definitivna.

Kao posebno se izdvaja pitanje šta ako organizacija u ostavljenom periodu ispravi učinjene nepravilnosti, dostavi dokaze za to, ali onda opet, ponovo učini povredu koja joj je rješenjem Instituta bila izričito zabranjena. U tom slučaju, rješenje o oduzimanju dozvole postaće definitivno.

Za ovakvu odluku Instituta trebalo bi da postoje neki posebno opravdani razlozi, ali svakako ne i u slučaju gdje je očigledno da je već od samog početka postojala *mala fides* na strani kolektivne organizacije, pa tu ne bi trebalo da bude mjesta za neku posebnu toleranciju. U drugom slučaju Institut očigledno mora da ocijeni da je nastupanje okolnosti koje bi bile razlog za odbijanje zahtjeva za izdavanje dozvole samo privremenog karaktera, kao i da postoji velika vjerovatnoća da će te okolnosti u probnom periodu prestati, prije nego uslovi oduzimanje dozvole shodno odredbama zakona. I u ovom slučaju predviđena je sudska zaštita protiv odluke Instituta, putem upravnog spora pred Sudom Bosne i Hercegovine.

7.1.3. Upravni spor protiv odluke o oduzimanju dozvole

Protiv rješenja o oduzimanju dozvole nije dozvoljena žalba ali se može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine. Upravne sporove rješava Upravno odjeljenje Suda Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Sud).¹⁰

¹⁰ Prema članu 2. Zakona o upravnim sporovima Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 19/02, 88/07, 83/08 i 74/10) upravni spor može pokrenuti:

- građanin ili pravno lice ako je konačnim upravnim aktom povrijeđeno neko njegovo pravo ili neposredni lični interes zasnovan na zakonu;
- ako je konačnim upravnim aktom povrijeđen zakon na štetu Bosne i Hercegovine ili je povrijeđen zakon u korist pravnog lica ili građanina, upravni spor može pokrenuti Pravobranilac Bosne i Hercegovine;
- državni službenici ako je konačnim upravnim aktom povrijeđeno njihovo pravo iz radnog odnosa;

Prema članu 11. Zakona o upravnim sporovima rješenje kao konačni upravni akt može se pobijati:

- ako u aktu nije primijenjen ili je nepravilno primijenjen zakon Bosne i Hercegovine, odnosno propis zasnovan na zakonu ili opšti akt, pri vršenju dužnosti nadležnih institucija;

- ako je akt donijela nenadležna institucija Bosne i Hercegovine;

- ako u upravnom postupku koji je prethodio donošenju akata nije postupljeno po pravilima postupka, a naročito ako činjenično stanje nije potpuno i pravilno utvrđeno, ili ako je iz utvrđenih činjenica izveden nepravilan zaključak u pogledu činjeničnog stanja;

- ako je nadležna institucija, rješavajući po slobodnoj ocjeni, prekoračila granice ovlaštenja koja su joj data pravnim propisima i suprotno cilju u kojem joj je ovlaštenje dato.

Prema članu 28 Zakona o upravnim sporovima Sud će po jedan prepis tužbe s priložima dostaviti na odgovor instituciji čiji se upravni akt pobija i zainteresiranim licima, ako takvih lica ima. Odgovor na tužbu daje se u roku koji Sud odredi u svakom pojedinom slučaju. Ovaj rok po zakonu ne može biti kraći od 10 ni duži od 20 dana. Odgovor na tužbu u saradnji sa Pravobranilaštvom Bosne i Hercegovine priprema službenik koji je vodio postupak za oduzimanje dozvole. Uz odgovor se dostavljaju i svi spisi predmeta.

Prema članu 37. Zakona sud rješava spor presudom. Presudom se tužba uvažava ili odbija kao neosnovana. Ako se tužba uvažava, Sud poništava pobijani konačni upravni akt. Prema članu 38. Zakona, Sud rješava spor, po pravilu, na bazi činjenica koje su utvrđene u upravnom postupku. Ako Sud nađe da se spor ne može raspraviti na osnovu činjenica utvrđenih u upravnom postupku zbog toga što u pogledu utvrđenih činjenica postoji proturječnost u spisima, što su one u bitnim tačkama nepotpuno utvrđene, što je iz utvrđenih činjenica izveden nepravilan zaključak u pogledu činjeničnog stanja, ili nađe da se u upravnom postupku nije vodilo računa o pravilima postupka koja bi bila od uticaja na rješavanje stvari, Sud će pobijati konačni upravni akt presudom vratiti na ponovno rješavanje. U slučajevima kada je upravni akt poništen nadležna institucija dužna je postupiti onako kako je u presudi određeno i donijeti novi konačni upravni akt. Mada postoji zakonska mogućnost da sud sam utvrdi činjenično stanje i na osnovu tako utvrđenog činjeničnog stanja riješi upravnu stvar presudom, odnosno rješenjem ovo je malo vjerovatno jer je postupak oduzimanja dozvole izuzetno složen i pretpostavlja određena dodatna znanja sa kojima raspolažu samo za to specijalizovane institucije.

- grupe koje zastupaju kolektivne interese (udruženja i fondacije, korporacije, sindikati) ako su konačnim upravnim aktom povrijeđena njihova prava ili kolektivni interesi koje zastupaju;

- organ uprave, služba za upravu, poslovna jedinica preduzeća (društva), naselje ili grupa lica i sl., iako nemaju svojstvo pravnog lica, mogu pokrenuti upravni spor, ako mogu biti nosioci prava i obaveza o kojima se rješavalo u upravnom postupku;

- u slučaju iz tačke 2. ovog stava svi organi uprave, službe za upravu i pravna lica dužni su o takvim aktima, kad za njih saznaju, obavijestiti nadležnog pravobranioca ili drugi zakonom ovlašteni organ.

Upravni spor može pokrenuti i ombudsmen za Bosnu i Hercegovinu, a i intervenirati u postupku koji je u toku kad u vršenju poslova iz svoje nadležnosti nađe da je konačnim upravnim aktom povrijeđeno ljudsko dostojanstvo, prava i slobode građana zagarantovani Ustavom Bosne i Hercegovine i instrumentima navedenim u Aneksu I. Ustava Bosne i Hercegovine.

PRILOG 1. PITANJA KOJA NADLEŽAN SLUŽBENIK POSTAVLJA ORGANIZACIJI U VRŠENJU REDOVNOG NADZORA

Institut vrši kontinuirani nadzor nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava. Službenici Instituta koji su nadležni za nadzor nad radom organizacija svakodnevno obavljaju poslove nadzora koristeći se različitim načinima i metodama nadzora, kao što je analiza opštih akata organizacije i ocjena usklađenosti ovih opštih akata sa Zakonom o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava, analiza pojedinačnih akata organa organizacije po metodi uzorka, neposredno praćenje rada svih organa organizacije, prisustvovanjem sjednicama i sastancima organa organizacije, analizom zakonitosti svih odluka i akata koje organi organizacije donose u svom radu i praćenje postupanja organizacije u skladu sa donijetim aktima i odlukama. To su poslovi koje službenici Instituta obavljaju svakodnevno.

Radi sveobuhvatnog nadzora nad radom organizacije, službenici Instituta najmanje jednom u toku kalendarske godine idu u sjedište organizacije i obavljaju neposredan nadzor nad njenim radom. Tom prilikom, službenik Instituta treba da se uvjeri da li organizacija i dalje ispunjava sve kumulativne uslove koje zakon propisuje da bi se izdala dozvola za kolektivno ostvarivanje prava (na primjer da li organizacija posjeduje komunikacijsku i tehničku opremu neophodnu za rad na kolektivnom ostvarivanju prava, odgovarajući kadrovski kapacitet i dr.) Međutim u toku neposrednog nadzora službenik Instituta postavlja i određena pitanja (od kojih su neka nabrojana u poglavlju koje slijedi), i to odgovornim licima organizacije i zaposlenima u organizaciji, zatim obavlja neposredan uvid u poslovanje organizacije, kao i neposredan uvid u dokaze o zakonitom i transparentnom poslovanju organizacije.

7.1. U toku vršenja redovnog nadzora nad radom nadležni službenik može da provjerava:

1. Broj članova organizacije na zadnji dan izvještajnog perioda.
2. Koliko nosilaca prava se isključilo iz sistema kolektivnog ostvarivanja prava i koji su to autori i nosioci prava u pitanju (ovo važi samo za one nosioce prava i ona prava za koja je zakonom dozvoljeno da se njihovi nosioci isključe iz sistema kolektivnog ostvarivanja i to pisanom izjavom dostavljenom organizaciji).
3. Da li je organizacija do dana vršenja neposrednog nadzora zaključila novi bilateralni ugovor sa drugom srodnom organizacijom. Ako jeste, sa kojom organizacijom i šta je predmet tog ugovora. Tom prilikom nadležni službenik može da traži uvid u taj ugovor kao i da na licu mjesta provjeri i da li je taj ugovor blagovremeno dostavljen Institutu.
4. Da li je organizacija, u rokovima propisanim bilateralnim ugovorima izvršila isplatu naknada stranim srodnim organizacijama sa kojima ima zaključen ugovor o međusobnom zastupanju? Tom prilikom službenik Instituta koji obavlja neposredni nadzor može da traži uvid u dokaze o izvršenim uplatama prema stranim srodnim organizacijama. Službenik Instituta na licu mjesta odlučuje da li će tražiti uvid u dokaze o uplatama stranim srodnim organizacijama po metodi uzorka ili će zahtijevati uvid u dokaze o isplati sredstava domaće organizacije

prema svim stranim organizacijama sa kojima naša domaća organizacija ima zaključen bilateralni ugovor.

5. Da li su strane organizacije sa kojima domaća organizacija ima zaključen bilateralni ugovor blagovremeno isplatile naknadu za iskorišćavanje domaćih autorskih djela odnosno srodnih prava u inostranstvu i dostavile odgovarajuće informacije na osnovu kojih domaća organizacija može te naknade da isplati domaćim nosiocima prava. Ukoliko to nije slučaj službenik Instituta treba da traži obrazloženje odgovornog lica organizacije o tome zašto do isplate naknade od strane inostranih organizacija nije došlo. U zavisnosti od odgovora i objašnjenja koje dobije, službenik Instituta može da traži uvid i u dokaze o iznijetim tvrdnjama odgovornog lica povodom datog odgovora.

6. Da li je organizacija prijavila/razmijenila svoj repertoar sa svim inostranim organizacijama sa kojima ima zaključen ugovor o bilateralnoj saradnji?

7. Na koje brojeve računa i kod kojih banaka korisnici autorskih djela odnosno srodnih prava uplaćuju naknadu domaćoj organizaciji?

8. Na kojim računima i kod kojih banaka organizacija prikuplja ili drži novac ubran na osnovu obavljanja djelatnosti kolektivnog ostvarivanja autorskog ili srodnih prava?

9. Da li organizacija vrši oročavanje novca prikupljenog na ime naknada za iskorišćavanje autorskih djela i predmeta srodnih prava. U zavisnosti od odgovora na ovo pitanje službenik Instituta će postaviti i dodatna pitanja (na primjer: na koliki period se vrši oročavanje, za koje svrhe se koristi novac dobijen na ime kamata i sl).

10. Da li organizacija ima posebno odvojen novac na nekom od računa koji služi za isplatu naknada nosiocima prava po usvajanju prigovora na pojedinačne obračune?

11. Na koji način organizacija isplaćuje nosioce prava čiji prigovori ili žalbe na pojedinačni obračun naknada su usvojeni od strane nadležnog organa ili tijela organizacije?

12. Da li organizacija ima i druge prihode osim prihoda koje ostvaruje kolektivnim ostvarivanjem autorskog i srodnih prava? Ako ima, koji su to prihodi i u koje svrhe je prihod iskošćen? Odgovorno lice organizacije daje detaljnije objašnjenje koje se unosi u zapisnik o neposrednom nadzoru.

13. U slučaju da organizacija ima i druge prihode osim prihoda od ostvarivanja autorskog odnosno srodnih prava traži se informacija o tome kako se ta sredstva troše ili raspodjeljuju.

14. Koliko je ukupno bilo prigovora nosilaca prava na obračun naknada u prethodnoj kalendarskoj godini za prethodnu obračunsku godinu a koji su dostavljeni nadležnom tijelu ili organu organizacije?

15. Koliko je prigovora nosilaca prava na obračun naknada usvojeno u cijelosti a koliko je odbačeno ili odbijeno?

16. Da li članovi skupštine, upravnog odbora, nadzornog odbora kao i drugih organa i tijela organizacije dobijaju naknadu za rad u tim organima, odnosno tijelima i ako dobijaju, koliko iznosi ta naknada?

17. Koliki su prihodi koje članovi upravnog i nadzornog odbora ostvare od iskorišćavanja predmeta zaštite u odnosu na prosječan prihod članova organizacije?

18. Podaci o softveru i hardveru koji organizacija koristi, te da li je bilo nekih unaprijeđenja i ulaganja u proteklom periodu.

19. Podaci o bazama podataka koje organizacija koristi, sa osvrtom na međunarodnu praksu u formiranju i korišćenju takvih baza.

20. Podaci o obradi košuljica, procenat urednih i neurednih košuljica.

21. Uzorak radio i televizijskih stanica, način formiranja uzorka s detaljnim obrazloženjem sa osvrtom na međunarodnu praksu u odnosu na to pitanje.

Pored gore nabrojanih pitanja Institut ima pravo da postavi i svako drugo pitanje koje se odnosi na djelatnost organizacije.

PRILOG 2: DOKUMENTACIJA KOJU NADLEŽAN SLUŽBENIK MOŽE DA PREGLEDA U TOKU VRŠENJA REDOVNOG NADZORA

1. Uvid u spisak članova organizacije ili bazu podataka o članovima.
2. Uvid u izjave o isključivanju iz kolektivnog ostvarivanja autorskog, odnosno srodnih prava.
3. Uvid u novo zaključene bilateralne ugovore sa stranim srodnim organizacijama.
4. Uvid u ino-obračune, odnosno druge dokaze o izvršenim uplatama naknada prema stranim srodnim organizacijama.
5. Uvid u dokaze o izvršenim uplatama stranih srodnih organizacija domaćoj organizaciji na ime naknada za iskorišćavanje domaćih autorskih djela odnosno srodnih prava u inostranstvu.
6. Uvid u dokaze o tome da je organizacija prijavila, odnosno razmjenila svoj repertoar sa stranim srodnim organizacijama sa kojima ima zaključen bilateralni ugovor.
7. Uvid u dokumentaciju koja prati otvaranje računa kod banaka i ostalu dokumentaciju koja dokazuje posjedovanje računa kod određene banke.
8. Uvid u dokumentaciju koja dokazuje vanredne prihode organizacije.
9. Uvid u sve odluke (ili samo neke prema metodi slučajnog uzorka) organa ili tijela organizacije koji odlučuju o prigovorima na obračun naknada.
10. Uvid u odluke nadležnih organa kojima je odlučeno o visini naknada za rad članova organa organizacije.
11. Uvid u svu finansijsku dokumentaciju uključujući i glavnu knjigu.

PRILOG 3. TABELE O FINANSIJSKOM POSLOVANJU

Pregled rashoda za _____ . godinu

Naziv udruženja:

Tabela br. 1

Opis	Odobreni rashod od strane Skupštine udruženja	Usklađivanja rashoda tj. promjena strukture rashoda (Odobrava Upravni odbor)	Ukupni rashodi (2+3)	Izvršenje rashoda	Postotak izvršenja 5/4
1	2	3	4	5	6
1. Tekući izdaci					
Bruto plaće i naknade					
Naknade troškova zaposlenih					
Putni troškovi					
Izdaci telefonskih i pošt.usluga					
Izdaci za energiju i kom. usluge					
Nabavka materijala					
Izdaci za usl. prijevoza i goriva					
Unajmljivanje imovine i opreme					
Izdaci za tekuće održavanje					
Izdaci za osiguranje					
Ugovorene i druge posebne usluge					
2. Kapitalni izdaci					
Nabavka građevina					
Nabavka opreme					
Nabavka ostalih stalnih sredstava					
Rekonstrukcija i invest.održavanje					
3. Višegodišnja kapitalna ulaganja					
4. Novčane donacije					
Ukupno (1+2+3+4)					

Skupština je pregled rashoda po ekonomskim kategorijama odobrila dana _____

Predsjednik Upravnog odbora

Predsjednik Nadzornog odbora

Direktor

Naziv udruženja:

ODOBRENI RASHODI ZA _____. GODINU

Tabela br. 2

Red broj	Vrsta rashoda	Zahtjev rashoda za _____ god.	Odobreni rashodi za _____ god.	Odobrena promjena strukture rashoda	Ostala usklađivanja	Konačni rashod za _____ god (4 do 6)
1	2	3	4	5	6	7
I	Tekući izdaci					
1.	Bruto plate i naknade					
2.	Naknade troškova zaposlenih					
3.	Putni troškovi					
4.	Izdaci telefonskih i pošt. usluga					
5.	Izdaci za energiju i kom. usluge					
6.	Nabavka materijala					
7.	Izdaci za usluge prevoza i goriva					
8.	Troškovi zakupa					
9.	Izdaci za tekuće održavanje					
10.	Izdaci za osiguranje i tr.pl. prometa					
11.	Ugovorene i druge usluge					
II	Kapitalni izdaci					
1.	Nabavka građevina					
2.	Nabavka opreme					
3.	Nabavka ostalih stalnih sred.					
4.	Rekonstrukcija i inves.održavanje					
III	Ukupno rashodi (I+II)					
IV	Novčane donacije					
1.						
2.						
V	Ukupno (III+IV)					

Predsednik Upravnog odbora

Predsednik Nadzornog odbora

Direktor

Naziv udruženja:

IZVRŠENJE RASHODA U PERIODU OD 01.01. DO 31.12._____. GODINE

Tabela br.3

Red broj	Vrsta rashoda	Konačni rashod (Tab.2 kolona 7)	Izvršenje rashoda za _____.god (Tab. 1 kolona 5)	Razlika izvršenja (3-4)	Postotak izvršenja (4/3)
1	2	3	4	5	6
I	Tekući izdaci				
1.	Bruto plate i naknade				
2.	Naknade troškova zaposlenih				
3.	Putni troškovi				
4.	Izdaci telefonskih i pošt. usluga				
5.	Izdaci za energiju i kom. usluge				
6.	Nabavka materijala				
7.	Izdaci za usluge prevoza i goriva				
8.	Troškovi zakupa				
9.	Izdaci za tekuće održavanje				
10.	Izdaci za osiguranje i tr.pl. prometa				
11.	Ugovorene i druge usluge				
II	Kapitalni izdaci				
1.	Nabavka građevina				
2.	Nabavka opreme				
3.	Nabavka ostalih stalnih sred.				
4.	Rekonstrukcija i inves.održavanje				
III	Ukupno rashodi (I+II)				
IV	Novčane donacije				
1.					
2.					
V	Ukupno (III+IV)				

Predsednik Upravnog odbora

Predsednik Nadzornog odbora

Direktor

Naziv udruženja:

**ANALITIČKI PREGLED PRIHODA U
PERIODU OD 01.01. DO 31.12.____.GODINE**

Tabela br.5

R. br.	Vrsta prihoda	Planirani iznos	Ostvareni iznos tj. naplaćeno	Razlika (3-4)	Postotak (4/3)
1	2	3	4	5	6
I	Prihod za koji je Statutom regulisana raspodjela				
1.	Emitovanje i reemitovanje				
2.	Javno izvođenje				
3.	Javno saopštavanje				
4.	Mehanička prava				
5.	Posebna naknada				
6.	Vanredni prihodi (osim donacija)				
II	Donacije				
1.	Namjenska donacija				
2.	Nenamjenska donacija				
III	Kreditna sredstva				
1.					
2.					
VI	UKUPNO (I+II+III)				

Predsednik Upravnog odbora

Predsednik Nadzornog odbora

Direktor

Naziv udruženja:

PLANIRANI I IZVRŠENI POSTUPCI NABAVKI U ____ . GODINI

Tabela br.6

R. br.	Vrsta nabavke	Planirani iznos nabavki	Postupak nabavke	Datum pokretanja postupka	Da li je postupak ponavljan i koliko puta	Period važenja ugovora	Vrijednost zaključenog ugovora	Dobavljač	Prethodna nabavka (prethodni dobavljač)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I	Nabavke iz tekućih izdataka								
1.									
2.									
3.									
4.									
5.									
6.									
7.									
8.									
9.									
10.									
11.									
12.									
II	Nabavke iz kapitalnih izdataka								
1.									
2.									
3.									
III	UKUPNO (I+II)								

Predsjednik Upravnog odbora

Predsjednik Nadzornog odbora

Direktor

Naziv udruženja:

REKAPITULACIJA PLAĆA PO MJESECIMA U PERIODU OD 01.01. DO 31.12. ____ . GODINE

Tabela br.7

R. br.	Opis	Broj zaposlenih	Neto plate				Stimulacija				Ukupno neto plate			
			FBiH	RS	BD	Ukupno (4+5+6)	FBiH	RS	BD	Ukupno (8+9+10)	FBiH (4+8)	RS (5+9)	BD (6+10)	Ukupno (7+11)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
I	Mjesec													
1.														
2.														
3.														
4.														
5.														
6.														
7.														
8.														
9.														
10.														
11.														
12.														
II	Ukupno (1 do 12)													
III	Porez na plate													
IV	Doprinosi													
V	Bruto plate (II-IV)													

Predsjednik Upravnog odbora

Predsjednik Nadzornog odbora

Direktor

Naziv udruženja:

PREGLED ISPLATA PO UGOVORIMA U PERIODU OD 01.01. DO 31.12.____. GODINE

Tabela br.8

R. br.	Vrsta posla	Sistematizovano rad. mj. DA/NE	Ime i prezime	Iznos naknade po mjesecima												Iznos godišnje naknade (5 do 16)
				I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
I	Ugovori o djelu															
1																
2																
3																
4																
5																
II	Autorski honorari															
1																
2																
3																
4																
5																
III	Ugovori za privremene i povremene poslove															
1																
2																
3																
4																
5																

Predsjednik Upravnog odbora

Predsjednik Nadzornog odbora

Direktor

Naziv udruženja:

PREGLED NAKNADA OSOBA ANGAŽOVANIH U UPRAVNIM, NADZORNIM I DRUGIM ODBORIMA I RADNIM TIJELIMA U PERIODU OD 01.01. DO 31.12. ____ . GODINE

Tabela br.9

Redni br.	Naziv radnog tijela	Osnov formiranja	Broj imen. članova po propisu	Broj članova koje plaća udruženje	Visina mjesečne naknade			Ime i prezime	Ukupne isplate u godini	Retroaktivne isplate iz ranijeg perioda	Izvršene isplate za putne troškove DA/NE	Datum isteka mandata	Broj održanih sjednica u godini	Naknada knjižena na konto
					za predsjed.	za člana	za ostale							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.														
2.														
3.														
4.														
5.														
6.	Ukupno													

Predsjednik Upravnog odbora

Predsjednik Nadzornog odbora

Direktor

Naziv udruženja:

ANALITIČKI PREGLED NAPLATE I RASPODJELE

Tabela br.10

R. br.	Vrsta prihoda	Naplaćeno u prethodnoj godini	Raspodjeljeno u tekućoj godini	Postotak raspodjele (4/3)	Naplaćeno u tekućoj godini	Raspodjele prema Statutu	Postotak (7/6)
1	2	3	4	5	6	7	8
I	Prihodi za koji je Statutom regulirana raspodjela						
1.							
2.							
II	Donacije						
1.							
2.							
III	Kreditna sredstva						
1.							
2.							
VI	UKUPNO (I+II+III)						

Predsjednik Upravnog odbora

Predsjednik Nadzornog odbora

Direktor

Naziv udruženja:

ANALITIČKI PREGLED PRIHODA I TROŠKOVA

Tabela br.11

R. br.	Vrsta prihoda	Naplaćeni prihodi u prethodnoj godini	Troškovi u prethodnoj godini	Postotak (4/3)	Naplaćeni prihodi u tekućoj godini	Troškovi u tekućoj godini	Postotak (7/6)
1	2	3	4	5	6	7	8
I	Prihodi za koji je Statutom regulirana raspodjela						
1.							
2.							
II	Donacije						
1.							
2.							
III	Kreditna sredstva						
1.							
2.							
VI	UKUPNO (I+II+III)						

Predsjednik Upravnog odbora

Predsjednik Nadzornog odbora

Direktor

Naziv udruženja:

ANALITIČKI PREGLED PRIHODA

Tabela br.12

R. br.	Vrsta prihoda	Naplaćeni prihodi u prethodnoj godini	Potraživanja u prethodnoj godini	PRIHOD PRETHODNE GODINE	Naplaćeni prihodi u tekućoj godini	Potraživanja u tekućoj godini	PRIHOD TEKUĆE GODINE
1	2	3	4	5 (3+4)	6	7	8 (6+7)
I	Prihodi za koji je Statutom regulirana raspodjela						
1.							
2.							
II	Donacije						
1.							
2.							
III	Kreditna sredstva						
1.							
2.							
VI	UKUPNO (I+II+III)						

Predsjednik Upravnog odbora

Predsjednik Nadzornog odbora

Direktor

Naziv udruženja:

Tabela br. 13

Finansijski podaci o ostvarenim prihodima organizacije u toku finansijske godine razvrstane po vrsti prava i načinu iskorišćavanja autorskog dela ili predmeta srodnog prava (prihodi od javnog saopštavanja, javnog izvođenja, emitovanja, reemitovanja, posebne naknade i sl.).		
	Naplaćeni prihodi	Troškovi prikupljanja
Emitovanje i reemitovanje		
Televizijsko emitovanje		
Radio emitovanje		
Kablovsko reemitovanje (TV i radio)		
Javno izvođenje		
Koncerti umetničke muzike		
Koncerti popularne muzike		
Ugostiteljski objekti sa živom muzikom		
Ostale javne manifestacije		
Javno saopštavanje		
Javno saopštavanje dela koja se emituju		
Javno saopštavanje sa nosača zvuka i nosača zvuka i slike		
Interaktivno činjenje dela dostupnim javnosti		
Mehanička prava		
Posebna naknada		
UKUPNO		

Finansijski podaci o sredstvima koja su namjenjena za raspodelu	
Ukupan iznos sredstava namenjenih za raspodelu naknada razvrstan po vrsti prava i načinu iskorišćavanja autorskog dela ili predmeta srodnog prava	
Emitovanje i reemitovanje	
Televizijsko emitovanje	
Radio emitovanje	
Kablovsko reemitovanje (TV i radio)	
Javno izvođenje	
Koncerti umetničke muzike	
Koncerti popularne muzike	
Ugostiteljski objekti sa živom muzikom	
Ostale javne manifestacije	
Javno saopštavanje	
Javno saopštavanje dela koja se emituju	
Javno saopštavanje sa nosača zvuka i nosača zvuka i slike	
Interaktivno činjenje dela dostupnim javnosti	
Mehanička prava	
Posebna naknada	

Ukupan iznos prikupljenih ali još uvek neraspodeljenih naknada, razvrstanih po vrsti prava i načinu iskorišćavanja autorskog dela uz navođenje finansijske godine u kojoj je takav iznos naplaćen od korisnika		
	Iznos	Godina
Emitovanje i reemitovanje		
Televizijsko emitovanje		
Radio emitovanje		
Kablovsko reemitovanje (TV i radio)		
Javno izvođenje		
Koncerti umetničke muzike		
Koncerti popularne muzike		
Ugostiteljski objekti sa živom muzikom		
Ostale javne manifestacije		
Javno saopštavanje		
Javno saopštavanje dela koja se emituju		
Javno saopštavanje sa nosača zvuka i nosača zvuka i slike		
Interaktivno činj enje dela dostupnim javnosti		
Mehanička prava		
Posebna naknada		
Ukupan iznos sredstava isplaćen nosiocima prava razvrstan po vrsti prava i načinu iskorišćavanja autorskog dela ili predmeta srodnih prava		
Emitovanje i reemitovanje		
Televizijsko emitovanje		
Radio emitovanje		
Kablovsko reemitovanje (TV i radio)		

Javno izvođenje		
Koncerti umetničke muzike		
Koncerti popularne muzike		
Ugostiteljski objekti sa živom muzikom		
Ostale javne manifestacije		
Javno saopštavanje		
Javno saopštavanje dela koja se emituju		
Javno saopštavanje sa nosača zvuka i nosača zvuka i slike		
Interaktivno činjenje dela dostupnim javnosti		
Mehanička prava		
Posebna naknada		
Podaci o saradnji sa drugim organizacijama za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava		
Naziv inostrane organizacije	Iznos isplaćen inostranoj organizaciji	Administrativni troškovi isplate
Naziv inostrane organizacije	Iznos uplaćen od strane inostrane organizacije	Troškovi naplate naknada od drugih organizacija

Predsjednik Upravnog odbora

Predsjednik Nadzornog odbora

Direktor

